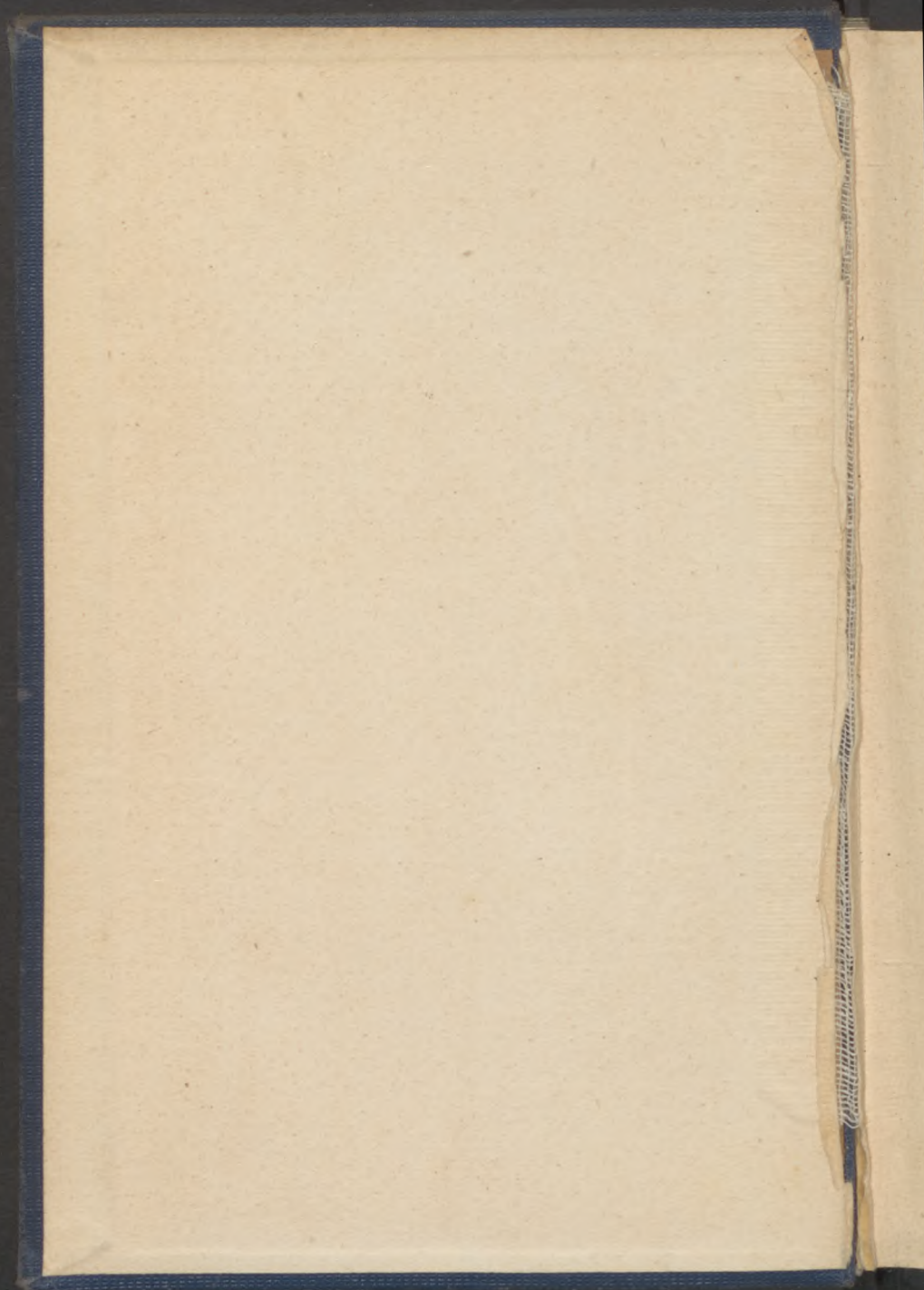


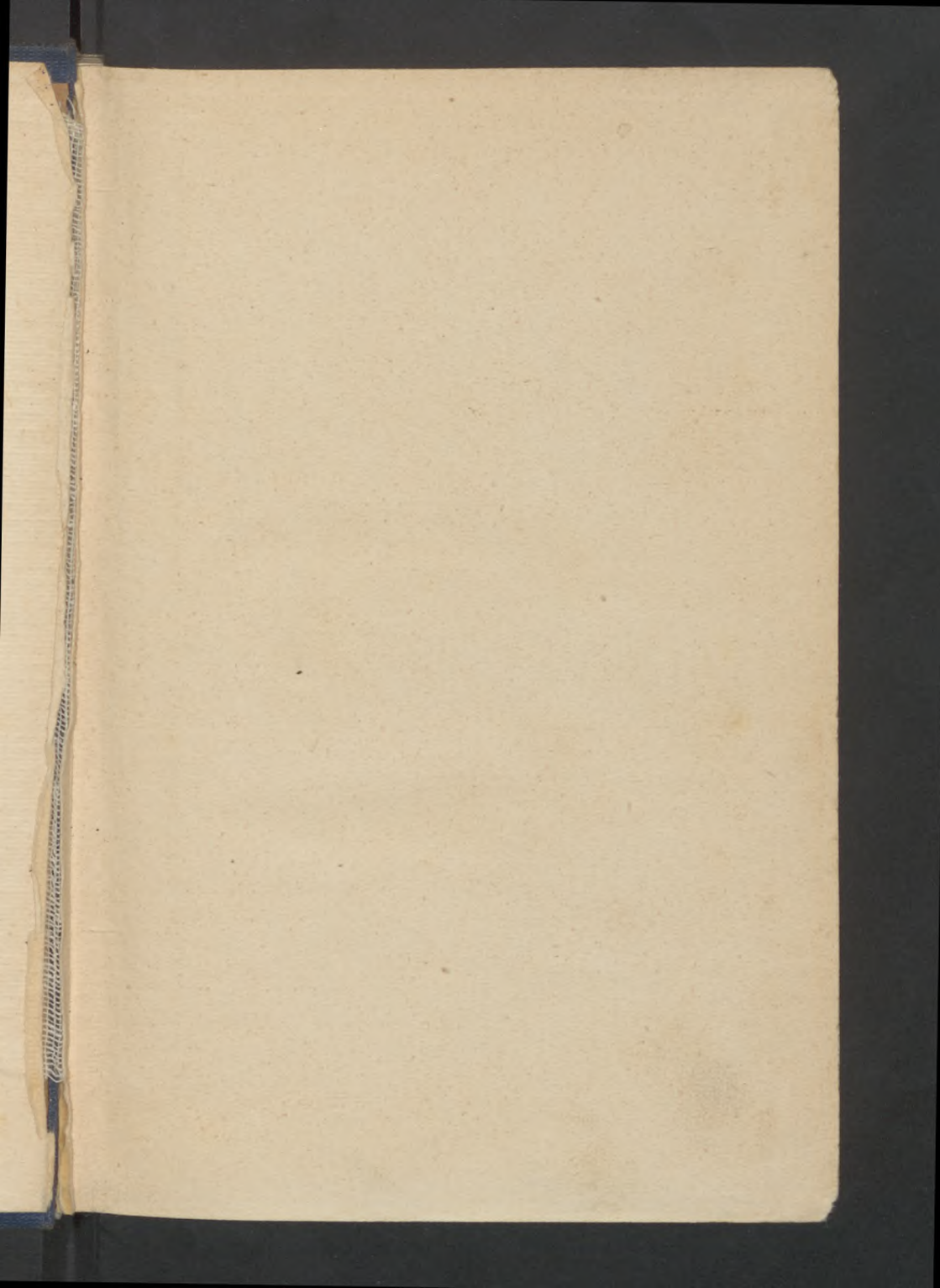
M
10.660
29
OZK

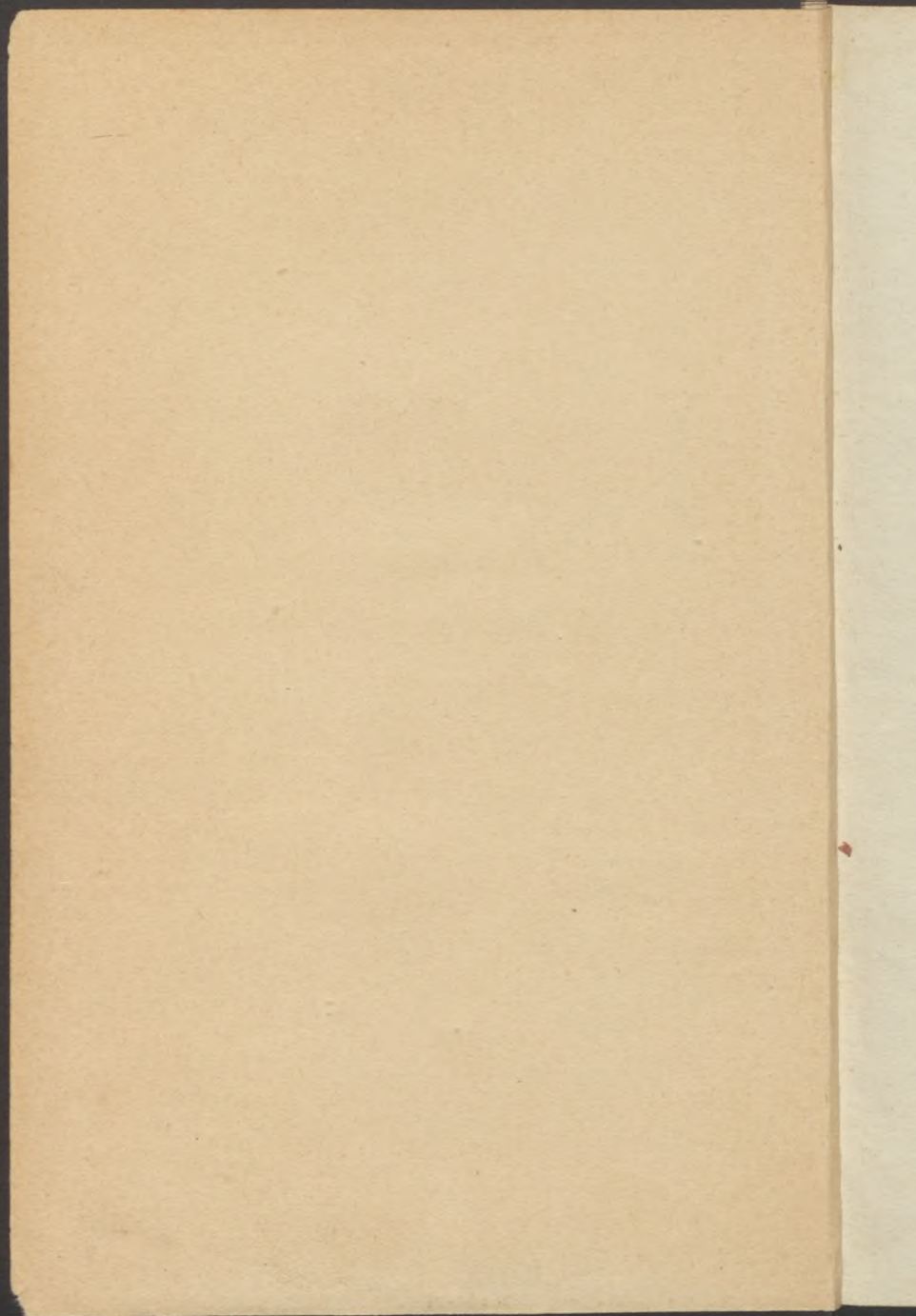
MAGYART A
MAGYARNAK



MAGYAR
REGÉNYEK









*Ezt a könyvet
a magyar nemzeti irodalom eszményeinek
szolgálatában ajánlja a
Petőfi Társaság*

A

HERCZEG FERENC

ANCI DOKTOR LESZ



BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET RT.
KIADÁSA

Fenntartunk minden jogot, a fordítás, színpadra alkalmazás és a
filmesítés jogát is

Copyright by Singer és Wolfner Irod. Int. RT., Budapest, 1933

M 10.660 / 29

(R
2)

1968/R. évi
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

I.

Június eleje! A nap úgy süt, mintha szó sem lehetne többé sötétségről és téli fagyról. Az egész tájék egyetlen jókedvű ásitás.

A hercegi rét túlsó végében gólya sétál, pedánsan emelgetve a lábát, hosszú csőrével időközönként hirtelen a búja sarjába bökve. Közben azonban szemmel tartja a vasutassapkás embert, aki a töltés mellett dolgozik, még inkább a cserkészinges, peckes kisfiút, aki buzgón segít a petrencehordásnál.

A sapkás ember már lekaszált a maga részét, most boglyába rakja. Négy egyforma boglya lesz, holnap majd eljön az ispán, hármat kiválogat az uradalom számára, a negyedik az állomásfőnöké, amiért leakasztotta. Az állomásfőnök persze csak altiszt, afféle elsőosztályú bakter, de a pusztaszentpéteri kis állomásnak ilyen dukál.

Most kolompolni kezd valahol a jelzőharang.

— Édesapám, a vonat! — fontoskodik a fiú.

Semmi vonat, csak rongyos sínautó, de azért a főnöknek mégis ott kell lennie. A sapka megindul az állomás öreg nyárfái felé, amelyek száz lépésnyire a réttől rezegetetik ezüsthású leveleiket. Az állomás

tulajdonképpen csak bakterház, némi dísz ad neki a vadszőlő a falán és némi fontosságot, hogy ott kanyarodik át az országút a sín páron.

Mikor odaér a főnök, egy ijedt szempár fogadja. Igaz, az öreg Major ma utazik Pestre! Az öreg még nem is olyan öreg, de azok közül való, akiket már legénykorukban is mindenki öregemnek nevez. Tesztes nagy ember, olyan lomha járású, mint egy lúd talpú mackó. Tekintete révedező, vonásai pedig furesán szétfolyók. Különben gyermekded lélek, egész életén át csak galambokkal és méhekkal piszogott, a faluban mindenki szíveli, bár komolyan senki sem veszi.

Majorék valamikor úri birtokosok voltak, de Pál úr, a saját tökéletlensége tudatában, átadta a maga részét a fivérének, magának csak évjáradékot tábláztatott be. A kisebbik Majornak azután nyoma veszett a háborúban, a birtok Garami Miksa kezére került, ő eleinte papírkoronákban óhajtotta fizetni a járadékot, és csak akkor békült meg a pengő valutával, mikor a királyi kúria rászorította, különbeni végrehajtás terhe alatt.

— Alaposan megnyúztak Majorék! — szokta mondani Garami úr, de ezt senki sem hitte el neki, talán csak az egy Major Pál.

Az öreg a proletárdiktatura óta nem mozdult ki a falujából. Akkor elbujdosott és bár senki sem kereste, két hónapig egy hedericsi csőszkunyhóban lappangott. Nagy dolog lehet, amiért ő most Budapestre megy! Meglátszott rajta az utazó láz. Merev ráncú, sötétkék ruhájában és a szemöldökéig leérő

kemény kalapjával különben is olyan idegenszerűen festett, mint a napvilágra kitett éjjeli állat.

— Hol van maga? Jöjjön már? — rohanta meg a főnököt. Nem volt vele semmi dolga, de nagyon számított rá, hogy az indulás izgalmas pillanatában egy ismerős arc lesz mellette és mikor nem találta meg a pályaudvaron, egészen kikelt magából.

Ők különben jóban voltak egymással, mert a főnök is tagja volt a kuglizó társaságnak, amely minden vasárnap délután a Majorék kertjében vágta a krigszpártit. Az állomásfőnökön kívül még a kántortanító, az uradalmi írnok, egy pallér és két-három mesterember, akik Hedericsből jártak ki biciklin. A csendőrmester csak ritkán mutatkozott, annak kevés volt a szabad ideje.

Vignol báróné, Major sógornője, aki a felesége halála óta a házában lakott, föl húzta ugyan az orrát, hogy ez nem úri társaság. Major azonban jól érezte magát köztük, azok pedig elismerték a rangkülönbséget, és a proletárdiktatura után megint nagyságos úrnak szólították a házigazdájukat. Major szerette a gyermekek és az egyszerű emberek társaságát, azok előtt nem jött zavarba, mert a nagy melák egyébként olyan suta és szégyenlős volt, mint a falusi kislány a plébánián.

Jövő vasárnapon tehát nem lesz krigszpárti. A báróné már napok óta rágta Major fülét, hogy föl kell menniök Budapestre és Anci után nézniök. Az utazás gondolata már eleve is kimondhatatlanul fárasztotta és untatta az öreget, állandóan az a leverő érzése volt, hogy olyan helyre megy, ahol száz-

ezer ember állandóan őt figyeli és az ő esetlenségén nevet.

Persze, a báróné is utazik. Mikor reggel útra készen bejött az ebédlőbe, Major meg sem ismerte, mert a pestiek tiszteletére csupa olyan ruhadarabot vett magára, amit még sohasem látott rajta. De az arca és a tartása is egészen idegen volt. Ügylátszik, volt egy második sógorasszony, aki kizárólag városi használatra szolgált.

A báróné tulajdonképpen Major házvezetőnője volt. Nem is tudni, hogyan került a házba, Major legalább nem emlékezett rá, hogy hívta volna, de az özvegyasszony egyszerre csak ott volt és a kulcsokkal együtt birtokába vette a háziasszonyt megillető összes jogokat.

Tulajdonképpen Sarolta volt a neve, de mivel ő makacsul ragaszkodik a franciás és előkelő Sarlott-hoz, tehát szólítsuk mi is így. Határozatlan korú, szikár termetű, hegyes orrú, szürös szemű és igen erélyes asszonyság. A gondviselés már úgy rendezi a dolgokat, hogy a gyáva férfiak mellé ilyen vitéz nők kerüljenek.

Időközben a sínautó két kocsija kattogva be-szaladt az állomásra.

— Pusztaszentpéteri — egy perc!

— Lesz helyünk? — izgult Major.

Hely volt bőven, az első kocsiban alig egypáran lézengtek, a második pláne egészen üres volt. Major minden érthető ok nélkül szaladni kezdett. Egy fölényes nyugalμού kalaúz megállította.

— Hová? Hová? Nem kell sietni. Nem fog lekésni. Budapestre? Az első kocsiba tessék.

A Jutka szolgáló fölrakta a két utazókosarat, a három skatulyát és a lekötött bődönt, azután feladta a kabátokat és esernyőket és mindenkinek kezetesókolt.

— Megvan minden?

— Mehet! — A főnök beszalutált az ablakon, a sínautó túlkölt és kattogva megindult. Major megkönnyebbülten fölsóhajtott, no hála Istennek! Most már Fehérvárig rendben volna a szénája. A fehérvári átszállás és a budapesti vámvizsgálat veszedelmei még a ködös távolban vannak.

Egyelőre egészen jól érezte magát. Az ülése kényelmes, a kocsiban nincs meleg és az ablakon át érdekes dolgokat látni. A herceg répaföldjén hedericsi napszámosleányok dolgoznak, meg lehet őket ismerni a tarka viganójukról; az országúton egy kátrányos ponyvával átkötött teherautó vesztegel, — a Hangya kocsija, alkalmasint gumidefektje van — azután hirtelen egy motorkerék porzik végig az úton, — örület, hogy hajtanak azok!

Hogy, hogy nem, Majornak egyszerre az a vakmerő gondolata támadt, hogy neki máskor is kellene utaznia. Az ember egészen elpenészedik, ha mindig a falujában kuksol. Lám, alig öt perce, hogy a vonaton ül és már egészen más embernek érzi magát. Mért ne mehetne ő minden hónapban Budapestre? Vagy máshová is!

Azt mondta Sarlottnak:

— Sári néni, hejh, mikor kendet még Sárikámnak, húgomnak nevezték!

Ezt csak olyankor szokta mondani, mikor nagyon jó kedvében volt, de olyankor mindig elsütötte.

— Vajjon mi lehet azzal a lánnyal, hogy nem ír? — kérdezte a báróné, gondba borult arccal.

Major megértette: a sógornő irigyli tőle a jókedvét.

— Hát mi lenne? Sok a tanulni valója, kollekválni kell az anatómiából. Ha baj volna, akkor már kaptunk volna értesítést.

— Irigylésre méltó vagy, hogy ilyen könnyen tudod venni a dolgokat! — mondta arrogánsan a báróné.

Anci egyetemi hallgató volt Budapesten. Első éves medika...

Hogyan sarjadt ki Majorék családfájából ilyen furcsa hajtás? Ez olyan kérdés, amelyre senki sem tudna felelni, legkevésbé maga az apa. Annyi bizonyos, hogy Anci, miután elmúlt nyáron leérettségizett Fehérváron, szörnyen únta magát Szentpéterin és két hét múlva már az egyetemet kezdte emlegetni. Hogy ő Budapestre megy és doktor lesz. Az öreg eleinte nevetett, azután bosszankodott és azt mondta, ez is afféle divatos marhaság. Egy úrilány megtagadja beteg férfiakat a kórházban? És meztelen hullákat boncoljon?

Anci, aki a matura óta elképesztően szemtelen tudott lenni, a meztelen hullákra csak ennyit mondott:

— Annyi baj legyen!

Major feltette magában, hogy erélyes lesz, de gyakorlat hiányában nem sikerült neki. Ha ő az asztalra vág, akkor a Jutka szolgáló is kuncogni kezd.

Megdöbbentő volt azonban, hogy a báróné is Anci pártjára állott. Pedig egyébként ki nem állhaták egymást.

— Ahá! — mondta Major, — ahá, meg akar szabadulni Ancitól, mert tudja, hogy amíg az itthon van, addig én nem veszem feleségül!

Ha tökéletlen ember volt is, ostoba nem volt. A természet bizonyos gyöngé élőlényeket fufanggal szokott fölfegyverezni, hogy megállhassanak a létért való küzdelemben. Major mindent tudott, ami a házában történt, azt is, amit eltitkoltak előtte. Igaz azonban, hogy sok hasznát nem vette a tudásának.

A sógornó csakugyan valami titkos hálókat szövögetett. Neki az volt a meggyőződése, hogy Major tartozik neki azzal az elégtétellel, hogy feleségül vegye, részint azért, mert Sarlott fölláldozta neki életének legszebb éveit, részint pedig azért, mert azzal, hogy Vignol báróné letére, évekig együtt lakott az özvegyemberrel, kompromittálta magát a világ szemében.

Azt, hogy ő szinte erőszakkal tört be a Major-házba, nem tartotta lényeges körülménynek. Meg volt az a képessége, hogy kitörülje emlékezetéből mindazt, ami neki kellemetlen.

Major azonban begubózta magát a saját ügyefogyottságába és nem értette meg a mélabús célzásokat. A báróné ezért mélységesen megvetette. Mi-

féle parlagi ember ez, akiben még annyi fogékony-ság sincs, hogy meg tudna becsülni egy ilyen nőt?

Volt egy bizalmasa, akinek elmondott egyet-mást a gyöngéd titkaiból. Garaminé volt ez, az új birtokos felesége. Ez az asszony úgy érezte, ő nagyobb dolgokra született, minthogy béresasszonyokkal pereljen és számontartsa a tyúktojásokat. Egyelőre azonban az volt a leghőbb óhajta, hogy barátságra léphessen egy igazi mágnásasszonnyal. Vágya csak félig teljesülhetett, mert Sarlott nem látogatta meg és nem is hívta a házába, csak esti sétáin találkozott vele és ilyenkor a két nő hosszas eszmecserébe merült az eperfák alatt.

Eszmecseréjük annyi volt, hogy Garaminé szidta az urát, aki, mint mondta: tucatember és érzéketlen az élet magasabb igényeivel szemben, a báróné pedig szapulta a sógorát, akinek alakja az ő mintázó keze alatt alattomos, ravasz és háládatlan emberré változott át.

Sarlott szívesen beszélt Garaminének a főúri körök életéről is, amely köröknek ő, férje életében, ünnepelt tagja volt. Ezért talán nem lesz felesleges, ha megemlékezünk Vignol báróról, Sarlott meghalt uráról.

Vadászfőhadnagy volt és eredetileg Stutzingernek hívták. Ezt az adatot azonban nem tartotta elég fontosnak arra, hogy közölje Garaminéval. Hogyan lett Stutzinger főhadnagyból Vignol báró?

A háború előtt élt valahol Alsó-Ausztriában egy Vignol báró nevű öreg léhűtő, akinek az volt a foglalkozása, hogy ambiciózus fiatalurakat adoptált.

Időközönként hirdetések jelentek meg bécsi lapokban: „Főnemes családból származó, gyermektelen és agg főúr, vagyonos és kifogástalan erkölcsű fiatal polgárembert keres, akit fiaként adoptálna, hogy megmentse történelmi nevét az enyészettől.“

Stutzinger, bár nem volt vagyonos, hanem inkább csak kifogástalan erkölcsű főhadnagy, mégis hivatást érzett magában, hogy megmentsen egy történelmi nevet az utókor számára. A vidéki garnizon unalmában levelezni kezdett az agg főúrral és a levelezés vége az lett, hogy a főhadnagyból csakugyan Vignol báró lett. Egyelőre egy új télikabátot vett fogadott apjának, azonkívül bizonyos havi részletek fizetésére is kötelezte magát. Sajnos, csak kevés részletet tudott törleszteni, mert közben kitört a háború és a sors úgy akarta, hogy Vignol-Stutzinger legyen annak első áldozata.

A tragikus eset akkoriban nagy feltűnést keltett. Egy héttel a hadüzenet után ellenséges repülő jelent meg Linz városa fölött, Vignol báró, aki éjjel éppen kaszárnyspekiós volt, észrevette a repülő reflektorát, rögtön fegyverbe szólította a legénységet és gyorstüzélést vezényelt a támadó ellen.

A vitéz vadászok az ablakokból, az udvarról, a padlásról tüzeltek. Néhány elszánt fiú megmászta a kéményeket is. A vad lövöldözés közben Vignol báró golyót kapott a szívébe. Eleinte azt hitték, a repülő lőtte le, de mikor aztán elősiettek a garnizon többi tisztjei, kitűnt, hogy az éjjeli harc félreértés volt, a vakító fény, amelyet az ellenséges repülő reflektorá-

nak hittek, a Mars bolygó volt, amely abban az esztendőben földközelségben járt és szokatlan fénnnyel világított.

A végzetes félreértést nem lehetett többé meg nem történtté tenni, pedig Major sokat adott volna érte, ha föltámaszthatta volna a sógorát és visszaadhatta volna neki a Sarlottját.

A sínautó időközben tovább szaladt Fehérvár felé és az öreg azon gondolkozott, hogy tulajdonképpen miért is kell neki Budapestre mennie? A sógornő gyöngéd érdeklődése, amelyet Anci iránt mutatott, fölötte gyanus volt. A két nő nem szerette egymást. Anci mindjárt első nap, mikor hazajött az érettségi bizonyítványával, belelátott Sarlott kártyáiba. Rögtön földalatti aknaharc indult meg a két nő között és tagadhatatlan, hogy Anci abszolút fölényben volt. Eszesebb, merészebb és kegyetlenebb volt, mint a másik.

Major visszaemlékezett egy családi jelenetre, amely a nyári vakációban folyt le. Sarlott a virágos pongyolájában jött reggelizni. Ő néha szokott ilyen meglepetésekkel próbálkozni, amelyeket katonai nyelven tűztámadásnak lehetne nevezni. Azzal mentegette magát, hogy fáj a feje és nincs kedve öltözni. A ruhát elől apró szalagocskák fogták össze, karja pedig vállig meztelen volt. Szép fehér karja volt, az ember nem is hitte volna, ha az arcát nézte.

Később bejött Anci is. Egy villámgyors pillanattal végigmért Sarlottot, a szeme gonoszul megcsillant, azután édesen gügyögő hangon, mintha kis gyermekhez beszélne, azt mondta: „Juj, de drága

vagy!" A drágát úgy mondta, hogy a báróné bele-sápadt, mert érezte, hogy ő most mind a két vállával a földet érintette.

Az öregben azonban végigfutott a hideg: két nőstény tigris-macska kerülgette egymást az ebédlőjében, egy anyányi és egy kölyök, de a kisebbik a vérengzőbb.

Másnap történt, hogy Sarlott a budapesti egyetem dolgában nyiltan Anci pártjára állott. Azt mondta, Ancinak joga van hozzá, hogy a maga életét élje, végre is a háremmorál ideje lejárt. Angliában a lordok leányai is tanulnak — és a többi. Ilyeneket még soha sem hallott tőle Major, eddig ő szigorúan ragaszkodott a Vignol bárók konzervatív elveihez.

Anci pedig, bár tisztában volt a nagynénje terveivel, elfogadta a segítséget. A két tigris-macska szövetségre lépett a mackó ellen és természetesen minden úgy lett, ahogyan ők kívánták. Az öreg egy nap azon vette észre magát, hogy beleegyezett abba, ami ellen minden csepp vére lázadozott. Ezt ő különben már megszokta, az ő házában mindig az történt, amit a nők akartak.

Anci szeptember elején fölutazott Budapestre. Még pedig egyedül. Mikor Sarlott följánlotta neki a kíséretét, a leány kurtán leintette. Kíséret? Nevetéses!

Kezdetben egyre-másra írta a hat- meg nyolc-oldalas leveleket. Senkit sem ismert még a fővárosban és ha elővette a fecsegő kedve, levelet írt az apjának. Mindenről írt, a hónaposszobájáról, az

étkezőhelyéről, a pesti drágaságról, a tanáraitól, a kollegáiról, a klinikáról.

Később ritkábbak és rövidebbek lettek a híradásai. Rengeteg sok a tanulnivalója! Jó barátokat szerzett a kollegái közül, — hogy fiúk vagy lányok, azt nem tartotta szükségesnek megírni — együtt tanult velük és ha szabad napjuk van, akkor közös kirándulásokat rendeznek, mert Budapestnek nagyon szép a környéke.

Hosszabb levelet tulajdonképpen már csak akkor írt, ha pénzt kért. Ilyenkor csak úgy szikrázott a levélpapír a tréfás jókedvtől. Karácsonyra haza ígérkezett, de nem jött, utolsó napon táviratot küldött, hogy kollokválnia kell az anatómiából.

Ünnepek után még ritkábbak lettek a levelei. Legújában már három hete egyáltalában nem írt. Mikor az apja hosszú habozás után táviratot küldött neki, ugyancsak távirati válasz érkezett, hogy Anci jól van, nincs semmi baja, sok a dolga, levél megy.

A levél azonban máig sem jött meg, Sarlott ekkor hirtelen sürgetni kezdte a pesti utazást. Olyan vehemenssen hivatkozott a Major apai kötelességeire, hogy az öreg ellenállása egy-kettőre megroppant. Pedig biztosra vette, hogy a sógornőnek az utazással valami titkos célja van.

Mikor a sínautó beszaladt a fehérvári pályaudvarra, már sejtette is az öreg, miért kell neki Budapestre utaznia. A báróné abban bízik, ha hirtelen meglepik Ancit, akkor valami rémes skandalum fog kisülni. Talán vannak is budapesti értesülései? Gyanus, hogy annyira ügyelt, nehogy a leány

távirati értesítést kapjon. A skandalumra pedig azért volna szüksége, hogy elválassza az öreget a lányától. Mert Sarlott azt hiszi, hogy az ő házasságának Anci a főakadálya. Az a gyönyörű kislány még a távolból is terrorizálja az apját!

Mikor az öreg úr ezt kiravaszkodta magában, rögtön el is határozta, hogy semmi körülmények közt nem fog összeveszni Ancival. Még akkor sem, ha tetten érné, amint fürdőtrikóban tangót táncol a Váci-utcában.

II.

Fehérváron megtörtént az átrakodás a pesti gyorsra, viharos izgalmak közt, de minden nagyobb baj nélkül. Major az ég különös kegyelmét látta abban, hogy egész másodosztályú fülke jutott kettőjüknek. Egypár fölpakkolt utas ugyan vésztojóslóan benézett az ajtón, de amint megpillantották a kosarakat és skatulyákat, elvonultak megint.

Útközben nem sokat társalogtak a bárónéval, inkább csak néma gondolatesatákat vívtak. Az egyik néha tetten érte a másikat, amint elkapja róla vizsgáló tekintetét. Mindegyikük tudta, hogy a másik titkol előtte valamit.

Azonban tíz percig sem ment még a gyors, mikor váratlanul mégis útítársuk akadt. A szomszéd fülkében egy hölgy cigarettára gyújtott és mivel a kalauz figyelmeztette, hogy az nemdohányos szakasz, átjött Majorékhoz és szerényen füstölve leült az ajtó mellé.

Előkelő, bár feltűnő külsejű asszonyság volt, az arcára különben már kiütközött az a bizonyos enyhe melancholia, amely az ünnepektől szép asszonyoknál az öregség közeledését szokta jelezni. Jó útiruhát viselt, pettyes blúzzal, a pettyek akkorák voltak, mint egy-egy ötpengős. A báróné ezt nem helyeselte, de kénytelen volt elismerni, hogy cipője, kesztyűje és harisnyája legelső minőségű. Nagyon finom parfümje is van, de abból (ugyancsak a báróné megállapítása szerint) túlsokat használ.

Könyv volt a kezében, de azt hamar letette megint, talán fárasztotta a szemét. Szeme különben szürke volt és majd akkora, mint blúzának kifogásolt pettyei. Arany lorgnonjával elfogulatlanul mustrálta Sarlottot és ekkor egyszerre megdermedt a két nő arca a meglepetéstől.

— Igazán te vagy?

— Én hát...

— Óriási!

Mindaketten nevettek és mindegyikük bántónak találta a másik nevetését. A báróné kezdte megint a társalgást.

— Na, ez szép meglepetés!

— Úgy találod hogy szép? — kérdezte felvont szemöldökkel és kissé lóhátról a másik.

Újabb csend. És megint Sarlott bogozta össze az elszakadt fonalat. Elve ellenére volt ugyan, hogy szóba álljon ezzel a nővel, de hát nem bírt a kíváncsiságával.

— Te is Pestre mégy?

— Ott lakom. — És kis szünet után hozzátette:

— A saját házamban.

A *saját* szót úgy dobta oda, mint a követ.

— Ú-úgy — csodálkozott a báróné és hangjából kiérzett, hogy telitalálat érte.

Az öreg úr egész idő alatt gyanakodott, hogy ő megint kimondhatatlanul ügyetlenül és parlagi módon viselkedik. Hogy rehabilitálja magát, hirtelen felállott, huszárosan összeütötte a két sarkát és fenygető hangon mondta:

— Nevem Major Pál!

A cigarettás nő ijedten nézett rá, de azután elmosolyodott és kezét adott neki.

— A szegény Róza ura, ugye?

Az öreg mosolyogva bólintott, de eszébe jutott, hogy a meghalt feleségéről van szó és hirtelen elkomorodott. Az asszony pedig azt mondta:

— Én vagyok az a bizonyos Homonnainé, — hiszen tudja!

Igazán csak a jó Isten őrizte meg az öreget attól, hogy nagy meglepetésében el ne kiáltsa magát: a bolond Homonnainé?

Mert Sarlott báróné következetesen per bolond beszélt erről a nőről, bár mindig hozzátette, hogy csak szimulálja a bolondságot, hogy kiélvezhesse a beszámíthatatlanság előnyeit. Sarlott egyáltalában sokat beszélt róla, állandóan a szájában hordta a nevét, amelyet, az ő meggyőződése szerint, jó társaságban nem is lehet kiejteni. Ellenségének tekintette, ahogyan azok a nők, akik kénytelenségből korrektek, ellenségnek tekintik azokat, akik nem kénytele-

nek vele. Szóval: Homonnainé a báróné sógornője volt, a boldogult Vignol főhadnagy testvérhúga.

Major visszaült a helyére és lopva figyelte az asszonyt. Szinte várta, mikor fogja már elkövetni egyikét azoknak a bolondságoknak, amelyeknek bűnlajstromát Pitaval lelkiismeretességével gyűjtötte össze a sógornő.

Homonnainé alkalmasint megérezte, hogy ellenséggel áll szemben, mert váratlanul támadásba ment át.

— Örülök, hogy megismerhettem, Major úr. Sokszor hallottam és az arcáról is látom, hogy maga nagyon jó ember. Sajnos, — tette hozzá mélységes szomorúsággal — az ilyen férfiakkal szoktak leginkább komizkodni a nők. Remélem azonban, magával kivételt tettek.

Sarlott fölkapta a fejét. Ez a primvágás neki szólt! Gondolkodás nélkül visszavágott, ő így tanulta a szülei házban.

— Örülök, kedvesem, hogy a dolgaid jóra fordultak. Hát házad is van Pesten? A színészettel szerezted, vagy a fotografálással?

— Egyikkel sem, édesem, nekem vannak egyéb tehetségeim is.

— Ó, tudom!

Mi lesz ebből? — szepegett Major. A vészféket nézte... Az amazonok azonban már maguk is belátták, hogy nem lehet pórere vetkőzve bírkózniok, különösen férfi előtt nem, azért sietve magukra húzták megint az előkelőségüket.

— Budapestre tetszik utazni? — kérdezte Homonnainé elbűvölő mosollyal.

— Igen, a lányomhoz.

— Talán ott van férjnél?

— Nincs férjnél, dehogy, csak orvostanhallgató az egyetemen.

— Szép! — bólintott az asszony.

— Én nem nagyon örülök neki, — vallotta be az öreg. — Mégis furcsa dolog az, kérem.

Homonnainé egyszerre nekihevílt a beszédnek; ez az ő témája volt.

— Miért volna furcsa? Én nem találom annak. Ha egy ember tanulni akar, akár fiú, akár leány legyen, az egy cseppet sem furcsa. Minden ember anynyt ér, amennyi a tudása. A mai nőnek két lehetőség közt kell választania: vagy egyedül nekimegy az életnek és megbírkózik vele, és ezek az értékes nők, az egész emberek, — vagy hozzátapad egy férfihoz és annak parazitája lesz.

— Egy férfihoz, vagy többhöz, — szólt bele kajánul a báróné.

Homonnainé megint elbűvölően mosolygott.

— Egyhez, mindig csak egyhez, kedvesem, mert a női paraziták erényesek, ők az erényből élnek, mint a selyembogár az eperfalevélből.

— Jó, jó, — mondta az öreg, — de azért mégis írhatna az apjának. Már két hete nem írt.

— Három hete, — licitált rá Sarlott.

— Nem kell tragikusan venni, kérem. Ha a csikó kiszabadul a rétre, akkor ugrándozni kezd. Nem árt ez a kis testmozgás. A maga lánya most úgy győződik

meg arról, hogy ő csakugyan szabad, hogy eltépdesi az összes szálakat, amelyek az apai házhoz kötötték. De ez nem komoly dolog, nem is tart sokáig. Hamar meg fog jönni az esze, és akkor, meglássa, nagyon fogja magát szeretni. És az ilyen szeretet többet is ér, mert önkéntes és szabad érzés.

Major most vette csak észre, milyen megejtően kellemes hangja van az asszonynak.

A báróné azonban a fülét hegyezte. Mit akar ez az öregtől?

Az öreg pedig azt mondta magában: Ez afféle feminista, választójogos nő. De egészen rokonszenves, akármit mond is róla Sarlott. De hát mondott az már jót valakiről? Az ő portréi negatívumok, ha az ember meg akarja ismerni az eredetét, akkor mindent, amit Sarlott feketének fest, fehérnek kell elképzelni...

Homonnainé különben lánya volt annak a Stutzinger nevezetű osztrák gyárosnak, akit az állami iparfejlesztés hőskorában Temesvárra telepítettek. Jég szekrénygyára volt és jó üzlet is lett volna, ha nem kellett volna az állami szubvenció fejében jég szekrényeket gyártania. De a kereskedelmi miniszter kötötte magát a jég szekrényekhez és így a gyáros csak nagy kinnal tudott boldogulni.

Stutzingernek két gyermeke volt: a későbbi Vignol főhadnagy, a linzi repülőtámadás hőse és Elza, aki ebben az órában Majorék kupéjában utazik.

Róla azt beszélte a báróné, hogy már kisliba korában is ficamodott eszű volt. Valami féktelen függetlenségi és érvényesülési vágy lázongott benne. Utált mindent, amit nőiesnek szokás nevezni; a fő-

zésről, kézimunkázásról, amelyre otthon rá akarták szorítani, azt mondta, az hülyéknek való. Ellenben apácánövendék korában már úgy füstölt, mint az apja gyári kéménye, bár a kedves nővérek azt állították, hogy a Szűz Mária mindig sírva fakad a mennyországban, valahányszor a földön egy leány cigarettázik vagy fütyürész.

Ez a szörnyű hajadon, aki olyan volt, mint az éles acélpenge a selyemtokban, szenvedélyesen politizált és mint mondani szokás, keményen összerugta a patkót a férfiakkal. Külföldön akkor jött divatba a feminista mozgalom, amire a magyar értelmiség zamatot élcekkel reagált. Elza feministának vallotta magát és hogy ezt bebizonyítsa, gyakran ártatlan arccal olyan dolgokat mondott, hogy az édesanyja sírva fakadt, az apjaura pedig dührohamokat kapott, néha féltetni kellett a gutaütéstől. Egyszer például kijelentette, hogy jó volna, ha a lányok is kitombolnák magukat a házasság előtt, mint a fiúk, mert ha volnának már bizonyos tapasztalataik, akkor okosabban tudnának viselkedni a férjükkal szemben.

Elméletét úgy érvényesítette a gyakorlatban, hogy a szülői éberség kijátszásával rövidre vágatta a haját és alighanem ő volt Magyarországon az első bubifejes nő. Egnap azután, a temesvári haute volée nagy megrökönyödésére, feleségül ment egy Homonnai Attila nevű vidéki színészhez. Nincs kizárva, hogy nem is a szerelem, hanem inkább csak ellenzéki szelleme vitte bele a házasságba.

Nem igaz azonban, hogy éjnek idején szökött volna meg, miként azt Sarlott báróné állította; ő vi-

lágos nappal köszönt el hazulról, bős családí viharok tombolása közepett.

Homonnai Attila a kevés pénzzel, amit Stutzin-gerné dugdosott a leányának, megvalósította régi ál-mát és vándortruppot szervezett. Felesége sugallata alatt klasszikus műsort adott, mert Elza maga is föl-lépett és lángoló odaadással alakította azokat a tra-gikus epizód-királynőket, akik a Shakespeare-dara-bokban soha sem fogynak ki a könnyekből és átko-zódásból. Legszívesebben Erzsébet királynét III. Richardban és az anyakirálynét Hamletben.

A vidéki lapok tárcacikkeiben méltatták egy-egy alakítását, a közönség pedig megegyezett abban, hogy az ilyen tehetségnek pedig a budapesti Nemzeti Színház volna a méltó keretje. Mindenki magasztalta, nehogy műveletlennek lássék, megnézni azonban nem igen nézték meg, és a királynő üres padsorok előtt zokogott és átkozódott.

Egy este aztán, Lear király harmadik felvonása után, Elza lemosta arcáról a gőgös Goneril festékét és kijelentette, hogy nem játszik többet, mert ma meggyőződött róla, hogy nincs egy szikrányi tehet-sége sem.

Egypár hónap mulva az ura hirtelen meghalt és a színtársulat széteszlott. Sarlott báróné ugyan eskü-zik rá, hogy Homonnai Attila ma is él, tavaly is látta valaki Bártfán, ahol Zsupán szerepét kreálta, persze álnév alatt; bizonyos azonban, hogy Elza, mi-kor újból megjelent Temesváron, földig érő fekete krepfátyolt viselt.

A fiatal özvegy fél évig otthon ült, miközben

olyan szerényen és annyi ízléssel viselkedett, hogy édesapja újból a szívébe fogadta, édesanyja tejbevajba fűrésztötte, a temesvári haute volée pedig már alig várta, hogy megbocsájthassa neki Homonnai Attilát. Közben azzal lepte meg a világot, hogy regényt írt, még pedig történelmi regényt a Dózsa lázadásáról, mert most már tudta, hogy az ő igazi hivatása a költészet.

A Dózsa-regényt mindenki magasztalta, egy pia-rista tanár azt mondta: bámulatos, mennyi tudása van annak a fiatal asszonynak, — de a huszadik lapon túl nem igen olvasták, még azok a temesvári újságírók sem, akik tárcacikkeikben Kemény Zsigmond szellemét idézték fel Stutzinger Elza buzdítására.

Egy nap, mikor már egész Temesvár megeskü-
dőtt volna, hogy Elzának végleg megjött az esze, az asszony hirtelen kijelentette, hogy nem bírja tovább ezt a lealázó rabságot, őt az élet szólítja és újabb családi viharok után fölutazott Budapestre.

A fővárosban állást vállalt egy nagy fotografus műtermében. Mert időközben elolvasott egy Dosztojevszki-regényt és belátta, hogy neki semmi tehetsége az íráshoz, akik pedig megdícsérték Dózsa Györgyöt, azok szamarak voltak.

A fotografusnál egy évig dolgozott, aztán önállósította magát és maga nyitott ateliert. Ki emlékszik még az Elza-műteremre? A divat fölkapta a nevét, mert ő találta ki a jellemfotografiát.

Ha valakinek nagy orra volt, azzal keresztbe fonatta a két karját, ráparancsolt, hogy tekintsen komoran maga elé és gondoljon Napoleonra. Egy vér-

szegény, petyhüdtszájú, csunya kis nőnek összekócolta a haját, macskaprémet terített a sovány vállára és mámoros bacchansnőt csinált belőle. Aki látta a képet, azt mondta: Micsoda érdekes bestia!

Az érettkorú bankárnőt, akinek bajusza sarjadt az orra alatt, emelvényre ültette, diadémot adott a fejére és Katalin cárnőnek fotografálta.

Egy nagyvágóból Bismarck kancellár lett, egy férfiszabóból rokokó abbé, Schlezinger Tercsiből Valois Margit udvarhölgye. Jellemet fotografált, de a jellem nem volt a modell jogos tulajdona, azt a műterem adta kölcsön.

Mikor a konkurrencia már eltanulta tőle a jellemfotografálást, eladta műtermét és külföldre ment. Azt mondta, nem bírja Magyarországot, mert itt a nőt még mindig cselédsorban tartják. Sarlott báróné akkor elvesztette a nyomát — pedig neki éles szimatja volt! — és végül is belenyugodott abba, hogy az ő régi jóslata beteljesült és sógornője „rossz véget” ért.

De most ime itt ül vele szemben, százfrankos harisnya volt a fölháborítóan karsu bokáján és háza volt Budapesten, ami olyan dolog, hogy megingathatná az embernek az isteni gondviselésbe vetett hitét.

Olyan nagy azonban a siker hatása a halandó emberekre, hogy nemcsak Major, de a báróné is (ő persze jobb meggyőződése ellenére) tisztelni kezdte Homonnainét. Akárhogyan csinálta is a dolgát, jól csinálta!

De az önérdek is húzta őket Elza felé. Vérbeli

vidékiek voltak, a báróné is csak Szentpéterin tudott parancsolni és uralkodni, a fővárosban, ahol nagyrítkán fordult meg, ő mindig csak a száműzött királyné lealázó és duzzogó szerepében járkált. És már most is titkos szorongással gondolt arra a lelketlen nagyvásárra, amely a Déli Pályaudvar kapuja előtt fogja várni. Jó volna valahogyan megkapaszkodni ebben az Elzában, aki annyira otthonos Budapesten, mint a béka a tóban.

A női szellem csodálatos ruganyosságával közelebb kezdett kígyózni.

— Ügy-e, ez dauer-onduláció? — kérdezte, gyöngéden megérintve Homonnainé haját.

— Dehogy dauer, ezt én magam csináltam ma reggel!

Sarlott összecsapta a két kezét.

— Nagyszerű asszony vagy! Ámbár, akinek ilyen haja van...!

Elza elég nyájasan fogadta a feléje nyújtott békepipát. Régen gondolta már: nem is ártana, ha alkalmilag megmutatná budapesti ismerőseinek, hogy őt sem a gólya költötte, van derék atyafisága, rosszul öltözött vidéki puritánok, hiszen ez a Sarlott báróné, az öt éves kalapjával, egészen olyan, mint a két lábon járó családfa, Major Pál képeről pedig szinte lebőg a tisztesség.

Így azután csakhamar meghitt társalgás fejlődött és a két nő annyira ment gyöngéd figyelmében, hogy bele sem vágtak egymás szavába. Kelenföldön már úgy összelelegedtek, hogy feltűnő sem volt, mikor Elza azt az ajánlatot tette, hogy a vasútról

jöjjenek egyenesen hozzá, „az én házamba!“ ott kefélkedjenek meg, azután keressék meg az elveszett gyermeket. Délután még ráérnek valami jó kis penzió után nézni...

— Ahá, szép lakása van, — állapította meg a báróné, — azt akarja nekünk mutogatni!

III.

Mikor a takszi megállott Homonnainé háza előtt, a báróné megkönnyebbült: nini, a baj nem is olyan nagy, hiszen ez csak afféle ócska, szűkmellű budai házikó!

Kis téren áll, amely nem is igazi tér, hanem hepehupás libalegelő, köröskörül palánkkerítésekkel, kádárdonga-obeliszkekkel és ásítózó pincékkel, amelyekről elhordták a házakat. A háború éppen abban a pillanatban fogta le a mérnöki hivatal kezét, mikor a városrész rendezésének munkájával a legnagyobb rendetlenség stádiumáig jutott.

A ház tabáni zongoraláda-stílusban épült, az emeleti falifülkében Kossuth-szakállas Szent Flórián unatkozott, még kormos volt szegény az 1848-as nagy tűzvésztől. Igaz, hogy kétemeletes ház, de az emeletnek nevetségesen alacsonyok és mindegyiknek csak négy kis ablaka van. A lépcsőház meg sötét és penészszagú. Pincegádor!

— Heles ház! — mondta Sarlott túlادunaiasan.

— Régóta nem költök már tatározásra, jövő tavasszal át akarom építtetni az egészet...

— Jól van, drágám, te csak beszélj! — mosolyogta magában a báróné.

— Nagyon a fogamhoz kell verni a garast, — panaszkodott Elza, — mert az évjáradékból kell összekuporgatnom az építkezést...

Ezt az öregnek mondta, de az évjáradék Sarlottnak szolt; ő, mint Pesten mondják, mellre is szívta, kevés hijja, hogy föl nem jajdult: micsoda, ennek évjáradéka van?

A lakása a második emeleten volt. Egy libériás inas nyitott ajtót. Igenis, libériás inas volt, még pedig finom, öreg urasági cseléd, reggeli takarító ruhában, nagy köténnyel a sárga-kék csikos mellénye fölött... Rozgonyinak hívták, mert az ilyen régi családi bűrtort nem való a keresztnevéen szólítani.

— Még az uramtól maradt rám, — mondta kegyeletes mosollyal Elza.

Rozgonyi csakugyan már Homonnai Attilát is szolgálta, mint segédszínész a truppan. Szerepkörébe vágtak azok a megható vén cselédek, akik osztognak a grófi család minden bánatában és örömkönnyeket sírnak, mikor a ház fiatal úrnőjét eljegyzi a vikomt úr.

A háború után borús napok jártak a vidéki színeszetre és Rozgonyi bekéredzkedett mindenesnek a volt direktornéjához. Dekoratív cseléd volt, szó sincs róla, és ha Homonnainénak vendégei jöttek, akkor nagy ambícióval alakította a bizalmas, de az uraságnak kijáró tiszteletről soha meg nem feledkező inas szerepét. Ha azonban magukban voltak, akkor

lusta és házsártos volt, hetenként pontosan kétszer leitta magát és ilyenkor véget nem érő monológokba öntötte szíve keservét. Neki közönség kellett, hogy érvényesíthesse a tehetségét. Különben félesztendő óta állandóan a felmondás állapotában volt.

Még valaki várt az előszobában: egy Fedor nevű, monumentális orosz agár. Ez lelketlen kígyó fejével, hosszú selyem szőrével és kényes mozdulataival hihetetlenül arisztokratikus benyomást tett, az ember el sem hitte volna, hogy mediatizált hercegnél kisebb-rangú embert is elfogad gazdájának.

— Ha ezzel az arrogáns döggel végigmegy a Váci-utcán — mondta magában Sarlott, — akkor persze, hogy utánafordul minden ember!

Elza adta az elbűvölően bájos háziasszonyt.

— Csakúgy, mint otthon!

Két utcai és két udvari szobája volt.

— Ezt a sok kacatot magam válogattam össze. Én stílussal nem törődöm. A stílusban rég meghalt emberek egyénisége érvényesül, de nekem semmi közöm a halottakhoz, én azt akarom, hogy lakásom az életről, még pedig az én saját külön életemről beszéljen nekem!

Ha művészetről, vagy műiparról beszélt, rögtön erőt vett rajta az a harcias hév, amely egykor Ruskin, Morris, Madox, Brown és Walter Crane lel-két fűtötte. A lakás csakugyan az életről beszélt, még pedig arról az angol életről, amelyet a nevezett brit alattvalók éltek, vagy élni szerettek volna. Ezek a bútorok, kárpitok és képek a maguk idejében forradalmat csináltak a tegnap ellen, de ma már a forra-

dalmukkal együtt kissé megrokkantak, mint a 48-as honvéd, aki egykor fegyvert fogott egy dogma ellen és azóta maga is tiszteletreméltó dogmává lett. Szóval Homonnainé tizenkét évvel a világháború után a szeccesszió korát élte.

A nappali szoba falán óriási lila iriszek ágaskodtak, halványzöld alapon. A villanyvilágítást különböző hosszúságú láncokon függő, opálgömbök ontják. Alacsony könyvespolcokon pergamentba kötött könyvek. Egérszürke nagy bőrbútorok, minden díszítés nélkül, mert George Meredith, vagy talán más valaki, azt mondta: ami felesleges, az nem lehet szép! Föltűnő helyen egy szobrászasztal áll, azon hosszúnyakú, preraphaelita módon mélabús márvány Vénusz, persze talpig dekoltálva.

— Azt akarja elhitetni, hogy neki is ilyen a termete, — kajánkodott magában Sarlott, — pedig dehogy is ilyen!

Elza a hálóba is bevitte őket. Major megbotlott az ágy előtt kiterített fehér medve fejében és azt mondta: pardon! Az ágy különben igen széles és alacsony volt, mint általában az olyan asszonyoké, akik a női testet a teremtés áhítatot keltő csodájának tartják.

Sok paraszthímzés volt a lakásban, sok Chippendale-porcellán és sok kis arckép. Az utóbbiak ellepték a falakat, mint a legyek és többnyire hosszúhajú férfiakat és rövidhajú nőket ábrázoltak.

A báróné mohó tekintete végigvillámlott az arképeken, kereste azt a bizonyos úriembert, aki magyarázatát adhatná Homonnainé házának és élet-

járadékának... Mert ha van ilyen úriember — és lennie kell! — akkor biztosan itt van a képe.

Vércseszeme megakadt egy rosszképű, idősebb emberen, róla föl lehetett tenni, hogy afféle hadimilliomos.

— Ki ez az érdekes fejű férfiú? — kérdezte kájánul.

— Balzac, — mondta Elza.

Többet azonban nem mondott, Sarlott pedig nem mert tovább kérdezni és így mindmáig titok, hogy ki volt az a Balzac úr.

Elzát annyira föllelkesítette a saját szeretetreméltósága, hogy villásreggelit erőszakolt rá a vendégeire. Csupa improvizált fogás, de minden jó. Rozgonyi úgy hordta körül a rántottát, mintha osztrigát szervírozna a westminsteri herceg asztalánál.

A háziasszony később megint Ancira terelte a szót.

— Nézze, kedves Major bácsi, nem akarom magamat beleártani a családi dolgaiba, de nem hagy nyugton a maga kislánya...

— Csak tessék kérem! — biztatta teleszájjal az öreg.

— Ismeretlenül is nagy rokonszenvet érzek iránta. Ez a gyermek engem a saját fiatalságomra emlékeztet...

(Jézus, csak nem! — ijedezett Major.)

— Lehet, hogy most csacsiságokat csinál, de biztos vagyok benne, hogy okos és derék kis ember. Ha tehát úgy fordulna a dolog, hogy maguk ketten nem

értik meg egymást, — végre is apa és leánya két különböző nemzedék, nem igaz? — akkor ne haragudják meg rá, hanem szóljon nekem és én majd beszélek a fejével... Azt hiszem, meg tudom őt érteni, mert én, ha öregasszony vagyok is, együtt-érzek a fiatalokkal...

— Köszönöm szépen, — mondta az öreg, — és ha szükség lesz rá...

A báróné nem szólt semmit, de a szája szöglete mellett egy-egy függőleges kemény izom domborodott ki.

Ebéd után Rozgonyi taksziért telefonált és Majorék elvitették magukat az Esztergályos-utcába. A 7. szám alatt, a harmadik emeleten volt az Anci penziója.

Major annak idején néhány levelet váltott Nyékinével, a penzió tulajdonosnőjével. Anciról írt neki és ez olyan hatással volt az asszonyságra, hogy mielőtt még látta volna jövőendő lakóját, már is áradozott az anyai szeretettől.

Az udvar sötét és meglehetősen csatorna- és patkányszagú volt. A háztartási alkalmazott, aki a csöngetésre ajtót nyitott, lompos volt és amolyan fátyolos pártát viselt a fején, aminőt a hadikórházak ápolónői. A folyosón székelygulyás szaga volt érezhető. Sarlott először Nyékiné nagyságos asszony után tudakozódott. Szekszárdon van és csak jövő héten jön haza. De ha Szekszárdon van, akkor hogyan vigyáz Ancira? Pedig még utolsó levelében is azt ígerte, hogy egy percre sem hagyja felügyelet nélkül.

— És a lányom, Major Anna?

Az ápolónő egy fekete táblát nézett, amely tele volt számokkal és kulcsokkal.

— Még nem jött haza. De félóra múlva biztosan itt lesz, akkor van az ebéd.

Egy kutató pillantást vetett Sarlott kalapjára, — na, ezek nem lakásbesurranók! — azután kinyitotta a hetes számot, ez a Major Anna szobája, kérem, tessék talán itt megvárni.

— Az egyetemen van a lányom? — érdeklődött az öregúr.

— Valami kirándulásra ment.

— A barátnőivel?

— Vici úrral ment, akivel máskor is szokott.

— Vici úr? Ki az a Vici úr?

— Az igazi nevét nem tudom, valami doktor, a nők csak Vicinek hívják.

— És... és többen voltak a társaságban? — kérdezte a rendületlen optimista.

— Csak ők ketten. Többen nem is férnek rá a mótorkerékre.

— Mótorkerék? És mikor mentek el hazulról?

— Szombat délután.

Major azt hitte, rosszul hallott.

— Mikor, kérem?

— Szombat délután!

— Szombat! Hiszen ma hétfő van!

— Arról én nem tehetek! — mondta az ápolónő és büszkén kiment a szobából.

Az öreg úr szédült, mintha ördöghintán ülne, meg kellett kapaszkodnia, le kellett ülnie. Anci és Vici úr — szombat dél óta — és most hétfő van!

Valami szégyenletes dolog az, ami itt történt, csak tudná az ember, hogy mi történt!

A báróné rosszhiszeműen hallgatott. Most megláthatja Major, milyen hibát követett el, hogy a lánya nevelésébe sohasem engedett beleszólást Sarlottnak, illetőleg eltúrte, hogy Anci „önmagát nevelje“. A szó most az öreget illetné, de ő csak szuszog, nem szól. Pedig a báróné el volt rá készülve, hogy szertelenségekre fogja magát ragadtatni érthető felháborodásában, esetleg annyira is elmegy, hogy megátkozza Ancit, amely esetben ő mint békítő nemtő lépett volna apa és lánya közé.

Végül csakugyan kicsattant Majorból a méreg, de minden valószínűség és igazság ellenére nem Anci, hanem a báróné ellen támadt.

— Hát most miért hallgat a sógornő? Most miért nem beszél? Pedig máskor mindig a sógornő beszél! Mindenre tud kádenciát!

Sarlott mindenképpen meg akarta védeni előkelő nyugalma, sajnos, ez csak kis ideig sikerült neki, mert váratlanul felszakadoztak megint a régi sebek.

— Én beszéljek? Hát van nekem egyáltalában szavam az Anci dolgában? Én régóta látom, mi készül itt, engem nem is lep meg az, ami történt, dehát mi joga ártanom bele magamat? Kije vagyok én, mije vagyok én a lánynak, hogy beleszóljak a nevelésébe? Az édesapja gazdasszonya! No hiszen szépen letorkolna engem a nagyságos kisasszony, csak merném kinyitni a számat! Fogadatlan prókátornak... és így tovább.

Most már nem Anciról, hanem Sarlottról volt szó. Ez mindig is így volt: az ő gondolatai körbe repültek és mindig visszatértek ő hozzá magához, mint az ausztráliai vadak bumerángja. Még a nagyvilág eseményeiből is tudott személyes kérdést konstruálni.

Mikor például az a bizonyos Erdélyi egy osztrák fürdőhelyen megölte a feleségét, Sarlott azt mondta Garaminénak: „Van a gyilkolásnak egy sokkal kegyetlenebb módja, amikor elsikkasztják a nő legszebb éveit és tönkre teszik a jövőjét...”

Mikor pedig szóba hozták előtte Piccard tanár sztratoszféra-repülését, keserűen kifakadt: „Az uram életében mindig tudtam, mi történik a nagyvilágban, de amióta ebben a fészekben penészedem” ... — és a többi!

Időközben azonban észbe kapott, hogy ő eredetileg egészen másfelé indult, tehát sürgősen taktikát kellett változtatnia. Az öreg úr eléggé meggyőződhetett már, hogy a maga emberségéből nem tud kimenekülni ebből az útvesztőből, most tehát elő azzal az Ariadne-fonállal, hadd érezze, mit jelent az, ha okos és tapintatos nő áll a férfi oldalán! Meglepő csendes hangon mondta:

— Nézze, sógor, ne izgassa magát, most nem magáról van szó, hanem arról a szerencsétlen gyermekről, aki úgy látszik, valami nagy meggondolatlanságot követett el és súlyosan kompromittálta magát.

Ez az: kompromittálta magát! Ez az ocsmány szó rácsavarodott Majorra és lefelé húzta, mint a hinár a fürdő embert. Mert ha egy úrilány szombat-

tól hétfőig elmarad hazulról, akkor a legkevesebb, amit mondani lehet rá, az, hogy kompromittálta magát. De mit kell ilyenkor az apának csinálnia? Voltak Major gondolatraktárában bizonyos megfakult emlékek, amelyek rossz útra tért lányokról szóltak: azokat kitagadták és megátkozták, esetleg kolostorba is zárták. Ezek azonban ma már idejüket mult rendszabályok. Alig mellőzhető azonban, hogy fel ne lépjen Vici doktor ellen... A kérdés csak az: hogyan lép föl az ember valaki ellen? És már előre is fárasztotta és szomorította a sejtelem, hogy ebből sok mászkálás, izgalom és kellemetlenség lesz.

Sarlott báróné azonban tovább beszélt, mind okosabban és tapintatosabban.

— Az én szerény nézetem szerint most minden azon fordul, hogy miféle ember a doktor. Ha jellemtelen férfi, akkor szegény Ancira súlyos megpróbáltatások várnak. Ha azonban tisztességes úriember, akkor ismerni fogja a gavallér kötelességét és minden jóra fordulhat még. Meg nem történtté persze nem lehet már tenni a dolgot, de enyhíteni, megbocsátani lehet...

— Ha el akarja venni Ancit, akkor is előbb az apjának kellett volna szólnia! — méltatlankodott az öreg úr.

— Persze, hogy kellett volna, de hát nem szólt! Azok ma másképp gondolkoznak, mint ahogyan mi gondolkozunk. Az én időmben egy úrilány ugyancsak meggondolta volna magát, mielőtt kettősbe kirándul az olyan fiatalemberrel, akivel feleségül akarja magát vétetni. De most már megtörtént a

hiba és minden azon fordul, miféle ember a doktor. Hiszen, ha beszélhetnék vele akár csak öt percig, én már tudnám, kivel van dolgunk és mit várhatunk tőle.

Valami vékony kis reménység vetődött felszínre és az öreg optimista sietve belekapaszkodott, mint a hajótörött az úszó deszkaszálba. Hátha az a Vici, vagy minek hívják, csakugyan úriember? Bár igaz, hogy a neve nem sok jóval bíztat. De azért inkább valószínű, hogy úriember, hiszen Anci mindig válogatós volt, így például az egész vármegyei ifjúságot en bloc hülyének nevezte.

Ebben a bizakodó hangulatában elhatározta, hogy ő most tenni fog valamit. Nem szól Sarlotnak, hanem idetelefonálja Homonnainét. Az bizonyára járatos az ilyen pesti dolgokban és betéve tudja, melyik méregnek mi az orvossága. Szó nélkül kiment a szobából és közben kissé élvezte is Sarlott csodálkozó tekintetét.

A folyosó végén volt egy nyitott ajtó, *Iroda* felírással. Az irodában nem volt ember, csak rengeteg sok légy, az egész szoba zengett tőlük, ami a konyha közellétével lehetett összefüggésben. A telefonkészülék azonban ott volt az íróasztalon és mellette a könyv is. Egyébként utált telefonálni, neki olyankor mindig lámpaláza volt, ezúttal azonban vitézül teltette magát ezen is. Szerencséje volt, Elza még a lakásán volt.

— Kérem szépen, baj van Ancival, azt hiszem nagy baj... Szeretném, ha ide tetszenék fáradni!

Ezt úgy trombitálta bele a gépbe, mintha a

hangja erejével kellene áthidalnia az egész távolságot a Tabánig.

— No, édes Major bácsi, nem lesz az olyan nagy baj! Közelről nézve, biztosan nem nagy, — kedélyeskedett Elza.

— Arról van szó, kérem alássan, hogy a lányom szombaton elment hazulról egy fiatal emberrel és azóta még nem jött haza!

Ijedt nyikkanás hallatszott a Tabán felől... Homonnainé egyszerre elvesztette a derűs fölényét.

— Mikor ment el? Szombaton délbén? És azt mondja Major bácsi: egy fiatalemberrel? Biztos ez? Nem valami félreértés? Mindjárt indulok, nemsokára ott leszek. Csak egy sürgős levelet kell előbb megírnom...

IV.

Mikor Major megint benyitott a hetes szobába, ott már hárman voltak együtt. Sarlotton kívül két bizonytalan nemű egyén, akik sárga vászonból való szerelő ruhát viseltek. Az angol *overall*-nak nevezi az ilyen fülig érő nadrágot.

A kisebbik overallos azt mondta Majornak:

— Kezit csókolom, papa! — sőt még meg is tette, amit ígért.

Anci volt!

Rögtön bemutatta a társát, aki másfél fejfel hosszabb volt, mint ő.

— Doktor Viczmándy, jóbarátom!

Ez hát az a bizonyos Vici?

Viczmándy nem rossz név. Valószínű, sőt most már szinte bizonyos, hogy úriember. És hozzá még az ungi Viczmándyak közül való.

Hosszúlábú, inas, nagyorrú, határozott modorú és igen szapora beszédű fiatalember volt. Nagyon udvariasan köszönt és rögtön dőlni kezdett belőle a szó, mintha gőzfecskendővel locsolná az öreget.

— Éppen most akartam elmondani a báróné öméltóságának, milyen hallatlan esetünk volt! Szombaton délben, kérem, rám telefonál a Rókus-kórház, hogy siessek oda azonnal és hozzak magammal asszisztenciát, mert az Üllői-úton egymásba szaladt két villamoskocsi. Ilyen katasztrófák szinte minden naposak nálunk, a lapok azonban mélyen hallgatnak róluk, mert a Beszkárt tudja, mitől döglük a légy és ezt nevezik, kérem, sajtószabadságnak! A mentők egyre hordják a súlyos sebesülteket, pedig a kórházban nincs elég sebész. Amióta beütött a székesfővárosba a spórolás, azóta leépítették a létszámot és disznóság kérem, hogy mi van most a városi kórházakban! Én rögtön motorkerékre kaptam és először idesiettem, mert Anci őnagyságánál nincs jobb-kezü kötöző, ezt tudja mindenki, direkt híre van az orvosegyetemem...

Anci közbeszólt, illetőleg közbekiáltott:

— Ugyan, hagyd már ezeket a hülyeségeket!

— Tegezi! — állapította meg magában a báróné...

A doktor azonban nem engedett, ő nagy bravurral tovább robogott és magával ragadta a lányt, mintha csak motorkeréken ülnének.

— Nem szereti, ha szembe dicsérik, — tetszik hal-lani? De az édesapjának joga van hozzá, hogy meg-tudja az egész igazságot, nem igaz? — Mi tehát a Rókusba vágtattunk, mert végre is emberek életéről volt szó! és a baj, kérem, nagyobb volt, mint magunk is hittük volna, két esetben mesterséges légzést kellett alkalmazni, Anci őnagysága rögtön működésbe lépett, — ez igen fárasztó művelet, nem tudom, méltóztatik-e ismerni a technikáját?

Növekedő hévvel beszélt, a szavait szélesen lendülő gesztusokkal kísérte... Így, igen, így már érthető volt Major előtt az eset... Ajtó nyílt meg előtte, ajtó, amely kivezetett ebből az ijesztő homályból...

De Anci hirtelen elhallgattatta a doktort:

— Ne hazudj már össze annyi hülyeséget! Ez utálatos!

Olyan vehemens volt a hátbatámadás, hogy Vici ezúttal nem tudta kivédeni. Elhallgatott és fájdalomosan nézte Ancit, mintha azt akarná mondani: „Ezt a remekművet neked dedikáltam, de te eldobod, hát jól van, legyen akaratod szerint!”

Anci pedig azt mondta az édesapjának:

— Két napos kiránduláson voltunk, ennyi az egész, megkerültük a Balatont.

— Hetvenes átlaggal! — szólt halkán a doktor. Majd a medika felé fordulva: — Szükség van még rám?

— Nincs! !

— Akkor megyek, szeretném azonban magammal vinni a kölcsön-overallt, mert megígérttem valakinek, hogy még ma elviszem Bieskére, a nénjéhez.

— Majd levetem, várd meg odakünn! — szólta Anci.

A doktor elkészönt, a lány pedig azt mondta: „pardon!” — azzal megoldott valamit a nyakán, kibujt az overallból és kiadta a folyosóra, ahol Vici doktor még úgy melegen a hóna alá gyűrte.

Anci pedig fürdőtrikóban állt a szentpéteriek előtt. „Pardon!” — mondta most másodszor és sietve belebujt a pizsamájába. Azután az orrára tett egy csontkeretű pápaszemet, amelyet Majorék még sohasem láttak és így szólta:

— Örült alak ez, egyebet sem tesz, mint hetvenes átlaggal vágat az országutakon és mindig más nő ül a háta mögött!

Valami komor fényt látott az apja szemében, amely sehogysem illett az ő vidám fecsegéséhez.

— Mi baj, apus? Haragszik? Úgy-e, a fürdőtrikó miatt? Hát tudja, a motorkerékpáron bajos poggyászt vinni, pedig fürödni akartunk, ha már a Balatonon járunk...

Megszólalt Sarlott. Öt vérig bántotta, hogy a lány olyan kedélyes színben tünteti föl azt, ami történt, azért hirtelen megszólaltatta a legnehezebb ütegét.

— Te együtt fürödtél azzal az emberrel? — kérdezte olyan hangon, mintha magát is iszonyattal töltené el a föltevés.

Anci arcán komisz kis mosoly jelent meg, miközben farkasszemet nézett a bárónéval. Majd azt mondta:

— Tudod, ha az ember a Balatonban fürdik,

akkor vagy emberekkel, vagy tehenekkel kell együtt fürödni.

Még mindig nem tudta, hol lakik a jó Isten. Major azonban az asztalra csapott, hogy csend legyen, ő akar beszélni.

— Te az én tudtom nélkül eljegyezted magadat?
Anci nagy szemeket meresztett rá.

— Én? Jézus Mária, honnan veszed ezt?
De azután elkezdett bolondul nevetni.

— Csak nem ezt a Vicit gondoljátok? Nahát ezt igazán kikérem magamnak! Egy ilyen csirkefogóval! Az kellene még!

— Ha csirkefogó, akkor mért még vele a Balatonra?

— Először, mert motorkereke van és másodszor, mert nagyon mulatságos alak. A komoly urak, a professzorok és kórházigazgatók nem viszik az embert motorbiciklin.

— És ha nem a vőlegényed, akkor mért tegezed?
Anci vállat vont.

— Ugyan kérlek, ez semmit sem jelent, ezt mindenki úgy tegezi, mint a fokszikutyát.

— Akkor ez a doktor nem is az ungi Viczmándyak közül való! — morogta az öreg.

— A soroksári Vitzmayerek közül való és nem is doktor. Az utolsó szigorlata még a levegőben lóg!

— Hát hiszen ezek szép dolgok!

— Tehet ilyet egy úrileány? — kérdezte metsző hangon a báróné.

— Mi az tulajdonképpen, hogy úrileány? — kérdezte Anci.

— Valaki, aki nem megy idegen urakkal két-napos kirándulásokra, igenis!

— Ha a definíció helyes, akkor én nem reflektálok rá, hogy engem úrileánynak minősítsenek! De mi ez tulajdonképpen? Vizsgálat? Vallatás?

Hiszen szája azelőtt is volt, ha fölbosszantották, akkor senki sem bírt vele a házban, de most valami hideg és szögletes fölényesség volt benne, amely egészen idegenné tette és zavarba ejtette az apját. Nem tudni, hová fejlődött volna a szóharc, ha kívülről éles csöngetés nem hallatszik:

— Ebéd! — mondta a leány. — Ha velem akartok ebédelni... ámbár a koszt itt nem valami híres...

— Te most evésre tudsz gondolni? — kérdezte Sarlott mérhetetlen keserőséggel.

— Majd nem, mikor reggel óta kétszáz kilométert csináltunk!

— Mi már ettünk, — morogta Major elutasítóan.

Hát akkor az lesz a legjobb, ha most elmennek a szállásukra, Anci majd hamar felöltözik, ebéd után pedig utánuk megy. Egyelőre azonban még maguk sem tudják, hol fognak lakni, azért Homonnainé címét mondták be neki. (Az is mikor ígérte, hogy idesiet és még sincs itt!)

Mikor Majorék lefelé mentek a lépcsőn, a báróné meg nem állhatta, hogy sokatmondóan föl ne kiáltson:

— Tessék az eredmény!

Ő eredetileg meg akarta békíteni Majort a leányával és most fájt neki, hogy azok nem kaptak össze annyira, hogy méltatni tudnák az ő közbenjárását.

V.

Mikor Anci visszament a szobájába (fölsálszelet volt ebédre és máig is titok, honnan keletkezett a székelgyulyás szag), a folyosó sarkában, amelyet Nyékiné következetesen *hallnak* nevezett, a fűzfavesszőből font padon idegen hölgy ült. Igen jó külsejű volt és a régi l'Illustration-kötetben lapozgatott, amelyet a tulajdonosnő még a fellengős tervek korában szerzett be másodkézből, hogy bizonyos nemzetközi jelleget adjon a penziójának.

A hölgy felkelt és tétova mosollyal kérdezte:

— Major Anci? — Igen... — Én Homonnainé vagyok!

A deáklány arcán az emlékezés mosolya futott végig.

— Homonnai Elza? — kérdezte, pestiesen összekötve az asszonynevet a keresztnévvel.

— Látom, ismersz. Persze, a jó Sarlott beszélt rólam?

— Beszélt? Nem is tudom, hogyan birtuk volna ki a szentpéteri téli estéket, ha te nem lettél volna! De hol jársz itt, ahol a madár se jár?

— Hozzád jöttem, kislány.

— Á? Hát akkor...

És betessékelte a hetedik számú ajtón.

— Édesapád kívánta... az öregúr tudniillik megijedt bizonyos dolgoktól, hiszen képzelheted... Az a kérdés, akarsz-e velem szóba állani?

— Gyönyörrel! — mondta Anci. (Ezt a buta szót mostanában kapták fel a medikusok.)

Leültek a nagy kerevetre, amely tulajdonképpen csak levarrt szalmazsák volt. Mivel szőnyeg nem volt a falon és dívánpárnák sem voltak, tehát egyikük a jobb, a másik a bal könyökére támaszkodott. Anci Memphist hozott, de Elza emailos cigarettadobozt vett ki a táskájából. Házigyártmány, de nem rossz. Mind a ketten rágyújtottak...

— Szóval te azért jöttél...

— Hogy megismerkedjem veled, — egészítette ki Elza.

— És az eredményről referálni fogsz az öregnek?

— Természetesen! Látnod, nem titkolódzom. Azt sem titkolom, hogy száz percentig a te pártodon vagyok.

— Kedves tőled; de miért vagy az én pártomon?

— Először, mert rokonszenvesnek talállok, másodszer, mert én egyáltalában mindig a fiatalok pártján vagyok.

— Hát csak parancsolj velem! Őszintén szólva, kíváncsi vagyok, hogyan fogsz hozzá az ismerkedéshez.

— Kérdezek, te pedig felelsz, ha kedved tartja.

Kellemes hangjával már is megfogta Ancit. Az asszony körülnézett a szobában, az bizony még deák-tanyának is sivár volt. Semmi sem árulta el, hogy itt fiatal leány lakik, ha csak nem a cigarettaszag. A fogason pizsama függ, de az fiúé is lehetne.

A fal egyetlen ékessége egy nagy karton, amelyet rajzszögekkel tűztek oda. A kartonon két könyomatú alak: az egyik emberi csontváz, a másik egy hosszában kettévágott férfit ábrázol, akinek min-

den belső szerve látható. (Ha valaki a régi időkben ezt karddal vágta volna így ketté, micsoda hőskölte-ményt írtak volna róla!)

— Te csinos lány vagy, — szólta Elza — ha akarnád, szép is tudnál lenni... Hogy van az, hogy keveset törődöl a milióddal? Látod, egy pár apróság, egy-két csinos dívánpárna mindjárt kedvesebbé tenné az otthonodat...

Anci legyintett.

— Ugyan kérlek! Rembrandt-képeket, Lebrun-bútorokat szívesen tennék a szobámba, de az utánzások, az olcsó vacakokat utálok.

— Ha megengeded, hozok neked egy jó nyomatot: Morris Szent Ceciliáját... Szereted Morríst?

— Nem ismerem.

— A legjobb preraffaeliták egyike.

— Preraffaelita? Ja igen, olvastam róluk: ők azok a markotányosnók, akik végigszolgálták a harmincéves háborút, azután elhatározták, hogy megint ártatlanok lesznek.

Elza nagy füstfelhőt fújt maga elé és elejtette ezt a tárgyat.

— Hát térjünk át a mi dolgunkra, — mondta kissé kedvetlenül.

— A kétnapos kirándulásomra? Arról igazán nem érdemes beszélni. Egészen közönséges, sőt unalmas kirándulás volt.

— És az a fiatal úr? Hogy is hívják?

— Róla még kevésbé érdemes beszélni... A mi leánykompániánk soffőrnek használja. Fizetésre nem reflektál. Neki csak egy ambíciója van: fel-alá vág-

tatni az országutakon. És mivel az országutakon mindig történnek nevezetes dolgok, előzések, rögtönzött versenyek és egyéb hőstettek, tehát Viczmálynak közönségre van szüksége. A közönség mi vagyunk, mi, leányok.

— Vajjon ő is olyan tisztán látja ezt, mint te?

— Nem hinném, mert inkább szeret beszélni, mint gondolkodni.

— A te szempontodból tehát rendben volna az eset. De van még egy szempont: a többi emberé! Nem gondolod, hogy az ilyen kalandok, akármilyen ártatlanok is, kompromittálnak egy leányt?

— Olyan kényes vagy te ilyenekben? — kérdezte Anci, miközben az orrán keresztül fújta a füstöt.

Elza elnézően mosolygott.

— Sarlott nénédől tudod, hogy nem vagyok kényes. Igenis, el tudom képzelni, hogy az ember akár szándékosan is kompromittálja magát, de akkor tudnia kell, miért teszi. A jó hír bizonyos értéket jelent, amit intelligens nők nélkül nem dob el magától.

Egy kicsit élesebben beszélt, mint maga is akarta.

— És ki ítéli meg, hogy egy leány kompromittálta-e magát?

— Természetesen az ismerősei.

— Nekem van Budapesten harminc vagy negyven ismerősöm, de azoknak kisebb gondjuk is nagyobb annál, hogy kivel biciklizik egy olyan kisenki, amilyen egy elsőéves medika.

— Vannak neked ismerőseid, akiknek szemében nem vagy senki!

— Szentpéteriben? Az ottani közvéleményt személyesen ismerem, ketten képviselik: Sarlott néni és Garaminé. Sarlott néni akkor is találna rajtam kifogásolnivalót, ha ezt a két napot arkangyalok társaságában töltöttem volna. Ő soha sem fog megbékélni azzal a gondolattal, hogy nem ő volt az, aki engem, nevelés ürügye alatt, vérig szekírozott... Ami Garaminét illeti...

— Őt elengedem! Denikve, a te számodra nincs is közvélemény?

— Azt hiszem, közvéleménye csak annak van, aki már valaki az életben.

Maguk sem vették észre és a társalgásukból már vitatkozás lett.

— De nem gondolod, hogy az, ami történt, megijeszthet egy olyan vidéki apát, mint Major bácsi?

— Hát pechem volt, hogy nem jöttek egy nappal előbb, vagy később. De apa azt szokta elhinni, amit mondanak neki, föltéve, hogy az neki kényelmes. Többnyire azonban csak úgy tesz, mintha elhinné, mert több esze van ám, mint Sarlott hiszi.

— Szóval gondoskodni kell róla, hogy kényelmesebb legyen neki azt elhinni, amit te mondasz és nem azt, amit Sarlott néni.

— Azzal nem is fog rosszul járni, — vélekedett a leány.

Homonnainénak az a furcsa érzése volt, hogy becsukódott előtte egy ajtó és ő kívül rekedt. Ennek a kisleánynak a fölényes biztonsága azonban inge-

relte. Mosolyogva átnyúlt és két ujjával lecsípte Anci orráról a nagy pápaszemet.

— Látsz nélküle?

— Látok.

— Akkor miért viseled?

— Hogy kíméljem a szememet.

— Hát most nem mondtál igazat! Legalább nem mondtad meg az egész igazságot... Te ezt azért viseled, mert komoly benyomást akarsz tenni az emberekre. Neked ez fontosabb, mint a szépség. Legalább egyelőre fontosabb.

A leány kissé elgondolkozott.

— Valami lehet a dologban, — mondta őszintén.

— Pedig ebben nincs igazad! A nőnek kötelessége, hogy olyan szép legyen, amilyen csak tud.

— Kötelessége? Mondjuk: érdeke.

— Kötelessége — önmagával szemben! Majd egyszer meg fogod tanulni, hogy a szépség mégis a legnagyobb tromf az élet játékában.

Anci kissé felhúzta az orrát.

— Már annak, akinek az élete: játék!

— Ha egyszer szeretni fogsz valakit, másképp fogsz gondolkozni ezekről a dolgokról...

— Valószínűleg rajta leszek, hogy tessek az illetőnek. És ha szép nő kell neki, akkor tőlem telhetően szép leszek. De találomra nem rakom ki a nyomorúságos kis szépségemet, mint a lépvesszőt, hogy lessem, mikor ragad rá valami jómadár. A nő, aki állandóan plakatírozza magát, mint a cipőkrémet, alapjában véve kevésre taksálja önmagát.

— Eszed az van, — mondta szünet után Homon-

nainé — de van valami hiba az észjárásodban. Túlságosan józan vagy! Te rögtön kimondod az utolsó szót. Pedig a nőnek, hogy érdekes legyen, valamit el kell hallgatnia magából... A nőiességhez hozzátartozik a titok. Nem hiszed?

— Ez jó lehet annak, aki nem akarja megmutatni az igazi ábrázatát. De én nem kívánok másnak látszani, mint amilyen vagyok. Nem céлом, hogy becsapjam az embereket. Az embereknek, akikkel együtt dolgozom, együtt mulatok és veszekszem, semmi közük az én nőiességemhez. Nekik ember vagyok, — pont! Nő akkor leszek, ha majd szeretek valakit. De az én nőiességem akkor a kettőnk magánügye lesz. Közügyet nem csinálok belőle.

Az ajtó megint becsapódott. Homonnainé keserűen mondta:

— Akkor hát, drágám, csak tedd föl megint a pápaszemedet!

És Anci csakugyan az orrára is rakta.

Elza egy ideig elgondolkozva nézte, majd így szólt:

— Jó svádád van, az bizonyos. Ugyan, nem gondoltál még arra, hogy politikai pályán is érvényesülhetnél? Mert ez ma már nőknek is pálya lehet.

Anci a fejét rázta.

— Ismeretlenül is utálok a politikát!

— Pedig ott biztosan szolgálatot tehetnél a női nemnek.

— Feminizmus? Abból nem kérek! Semmi szolidaritást nem érzek a szoknyás felekezettel.

Anci nem tudott róla, hogy most belegázolt Elza legföltettebb emlékeibe.

— Pedig ahhoz, hogy odáig jutottunk, ahol ma tartunk és hogy te úgy élhetsz és úgy beszélhetsz, ahogyan teszed, nagy harcokra volt szükség. Nem gondolod, hogy némi hálával tartozol azoknak, akik megvívták érted a harcokat?

Anci vállat vont.

— Hiszen, ha úgy vesszük, akkor hálával tartozom annak is, aki fölfedezte Amerikát és aki kitalálta a gőzgépet, meg a telefont...

— Te nem ismered a feminista mozgalmat! Ha meg akarod ismerni, — és az tulajdonképpen minden művelt nő kötelessége volna! — van itt Budán egy szervezet...

Anci nevetve rázta a fejét.

— Női veterán-egyesület, amely a régi háborús emlékeiből él...

Elza elejtette ezt a beszéd tárgyat is.

— Még egy kérdés érdekelne, — mondta később halkan. — Komolyan doktor akarsz lenni?

— Komolyan.

— És miért?

— Amikor beiratkoztam, akkor még csak az járt az eszemben, hogy a diploma függetlenné tesz... Nem nekem való, hogy egész életemen át a nyakán lójak valakinek és szívjam a vérét, mint a kullancs. De azóta meg is szerettem a mesterséget.

— Csakugyan?

A leány szó nélkül fölkel, egy bekötött füzetet

vett ki a fiókból és vendége elé tette. Az indexe volt. Az asszony idegenül forgatta, majd azt mondta:

— Az egyetemen nagyon meg vannak veled elégedve. Helyes. De hogyan képzeled a jövődet?

— Praktizálni akarok.

— Budapesten? Itt annyi a híres orvos!

— Szegények orvosa szeretnék lenni.

— De hiszen az rémes lehet! Fiatal fejjel te ezt szépnek képzeled, de majd ha közlőrl látod a sok nyomorúságot és piszkot...

— Elég közlőrl látom. Van itt egy doktornő, egy nagybankár leánya, az ingyenrendelőt tart szegény betegeknek... Néha asszisztálok neki.

— És miféle betegek vannak?

— Munkásasszonyok a gyerekeikkel. Újabban már nemcsak betegek járnak a rendelőbe, hanem tanácsért is jönnek.

— Miféle tanácsért?

— Többnyire a házaseslet különböző kérdéseiről van szó...

Homonnainé nagy szürke szeme még nagyobbra nyílt.

— És te tanácsot adsz nekik?

Anci nevetett, hogy kilátszott mind a harminckét fehér foga.

— Ha kérnek, adok. Az ember gondolkodik, olvas és hall egyet-mást...

— Hány éves vagy te, Anci?

— Decemberben leszek húsz...

— Ajánlom, ezzel az ingyenrendelővel ne dicsekedjél el édesapádnak, de főleg ne Sarlott néninek!

Már nem kérdezek többet, csak mondok neked valamit, ami talán érdekelni fog. Az imént beszéltem az öregeddel, — ja igen, ő a Korvin-penzióban vett szálást! — beszéd közben az a benyomásom lett, hogy haza akar vinni magával.

— Engem — Szentpéteribe? Jaj, most én nem mehetek, nagyon sok a tanulnivalóm.

— Ő azt akarja, hogy ne tanulj többet. Nem enged, hogy doktor légy. Megbánta már, hogy beleegyezett.

A leány elképedve nézte Homonnainét.

— Komoly ez?

— Azt hiszem, komoly. Azt mondta, máris túl okos vagy az ő igényeihez képest.

— Az ő igényeihez képest? És ezért én üljek otthon, teázzam és tenniszezzem, azután, ha szerencsém lesz, menjek feleségül a szolgabíróhoz, vagy a járásbíróhoz!

Egyideig sötéten bámult maga elé, majd azt kérdezte:

— Mit tennél az én helyemben te?

— Tőlem akarsz tanácsot? Fiam, nem blamálom magamat azzal, hogy beleszóljak a dolgodba! Hiszen ez olyan volna, mintha tanácsot adnék Hindenburgnak, hogyan vezesse a hadseregét... Az ilyen háborúhoz te jobban értesz, mint én.

— Pedig valamikor te is szembekerültél a szüleiddel?

— Akkor még kováspuskával lőttek, de ti most már gépfegyverrel dolgoztok.

Anci tépelődve nézte a cigarettája füstjét.

— Szeretem az öreget, de a jövőmet nem bízom rá. Ő, szegény vén gyermek, olyan kontármódon intézte a saját életét...

— Látom, teljesen tisztában vagy a stratégiai helyzettel! — gúnyolódott Homonnainé.

Anci nem figyelt rá, hanem tovább gombolyította a fonalat.

— Olyan megoldást kell találnom, hogy ne fájjon neki.

— De hogy azért a káposzta is megmaradjon! Szóval, ha megszorítanak, akkor ki fog sülni, hogy mégis van fantáziád, hiába adod a kopár gyereket. Ámbár, ha úgy vesszük, a doktor is lehet olyan helyzetben, hogy hazudnia kell a pacienseinek, — nem igaz? Nos, én nem féltetek, Anci, te annak rendje, módja szerint meg fogod operálni az öregedet. Most Isten veled!

A leány most kapott csak észbe, hogy Homonnainé gúnyolódik vele. Fölényesen és erőltetett közömbösséggel mérte végig, azután hűvösen elbúcsúztak egymástól.

Mikor a leány magára maradt, az elmélkedés kedvéért elszítt még egy cigarettát, azután öltözködéshez látott. Volt egy jó ruhája, ő ugyan nem szerezte, azt mondta: „úrilányos“, de most mégis magára kapta, mert tudta, hogy csinos benne. Selyemharisnyát is húzott, sőt megtette a családjának azt az engedményt is, hogy pirosította a száját. A pápaszemét otthon hagyta és miután meggyőződött a tükröből, hogy nagyon nőies, elment a Korvinpenzióba.

Olyan csinos volt, hogy egy úr utánament az utcán. Természetesen idősebb ember volt. Ő hátra sem nézett, mégis érezte, hogy maga után vonszolja, mint a slepper a gabonahajót.

A néptelen Turán-utcában melléje kormányzott és megszólította. Brillantinszagú, katonástartású, zömök kis férfiú volt, világos nagy halszemekkel és olyan húsos szájjal, amelyet valaha eperajaknak neveztek. Arca és orracimpája tele volt apró lilaszínű érrel.

— Juj, de siet valaki! — mondta babusgató hangon.

Anci megállott, gondolván, úgy sem kerülheti el, hogy érthetően ki ne adja az útját. Az pedig neki bátorodva folytatta:

— Szabad a délutánja? Mert én itt lakom a közelben... De miért nézi úgy az arcomat? Talán láttuk már egymást?

— Azért nézem, mert érdekel, — mondta száraz szakszerűséggel a leány. — Ön az előrehaladott artérioszklerozis érdekes szimptomáit mutatja.

— Tessék? — tántorodott vissza a lovag.

— Apoplektikus típus és ha izgalmaknak teszi ki magát, váratlanul gutaütés érheti. Ajánlom, kevés folyadékot fogyasszon, szénsavas fürdőket használjon és őrizzék minden izgalomtól. Főleg a nőket kerülje! A nő magának a halál.

Az öregúr arca olyan céklavörös lett, mintha máris kerülgetné a veszedelem. Haragosan átment az utca túlsó oldalára, ott megnézte a zsebóráját, majd hirtelen visszament arrafelé, ahonnan jött.

A háborúelőtti időben, ha az ember megszólított az utcán egy nőt és az nem akart ismerkedni, akkor vagy megnémult a félelemtől, vagy elkezdett gorombáskodni. De hogy doktori disszertációkat tartsanak az embernek — hihetetlen, hogy mivé lesz a világ!

VI.

Homonnainénak, ha egyedül ment az utcán, — és ő sokat járt egyedül, mióta félt a házastól — az volt a szokása, hogy valami képzelt muzsika ütemére masírozott. A zenedarabok mindig az ő pillanatnyi lelkiállapotához alkalmazkodtak.

Mikor az imént elvált Ancitól, azon vette észre magát, hogy a Chopin-gyászindulót dúdolja. Valami reménytelen szomorúság ritmusára emelgeti a lábát. Hiszen Anci cinikus kis béka, az bizonyos, de az az ő baja, legfőljebb még a Major Pálé. Elzának semmi köze hozzá. Elzát azonban lesujtja, vagy nem is sujtja, csak furesán érinti, hogy valaki őt immár a lomtárba veti. Ok nélkül, ostobán, azt lehetne mondani: illegális módon, — de mégis megteszi! „Női veterán egyesület!” Pedig kétségtelen, hogy ő a legmodernebb gondolkodású emberek egyike. Egész életében előljárt az avantgárddal és szánakozva, sőt némi megvetéssel gondolt azokra, akik zsörtölődve hátul kullognak és nem tudnak lépést tartani a korrallal. De most azt kell tapasztalnia, hogy mások kisajátították előle a modernséget, jogot formálnak arra, hogy szánakozva és alig leplezett gúnnyal te-

kintsenek Elzára. Bizonyára többen is vannak ilyenek. Ezt Elza most, amikor már gyanút fogott, világosan látja. A fiatalok nagyobb része talán nem olyan cinikus szókimondó, de azért éppúgy gondolkodnak, mint a haszontalan, kis diákleány. Illetőleg nem is gondolkodnak, csak itt vannak a kihívó fiatalságukkal, az újszerű szemtelenségükkel és kellemetlen, ellenséges atmoszférát terjesztenek.

Igaz volna, hogy mindaz, amit Elza még azon forrón kivett az élet sütőkemencéjéből, már lehült, kiszáradt és megavasodott? Igaz volna, hogy az élet elvágatott mellette, mint a gyorsvonal? Abszurdum! Ilyesmi nem érheti az embert álmában, arról neki is tudnia kellene! Ő eddig olyasmit képzelt, hogy az ő fiatalkori ugráندozásai, amelyekkel megőrijtette a szüleit, epizódjai voltak a női nem nagy szabadságháborújának. (Ezt ő persze csak utólag csoportosította így, de ez határozottan tetszetős volt.) Ők megnyerték a szabadságharcukat, ők, a fiatalok! — és ez végleges győzelem volt. Akik utánuk jönnek, azoknak már csak annyi a dolguk, hogy rakásra hordják a prédát. De hogy azok most ennyire félreismerik őt, annak csakugyan nincs értelme.

Okos nő létére főleg attól ijedt meg, hogy önmagában megtalálta ugyanazt a keserű megbotránkozást, amelytől valaha tüzet fűjt néhai volt Stutzinger papa. Bár hiszen van az ő és az apja megbotránkozása közt valami döntő különbség: ő, Elza, ha a maga idejében sokat kellemetlenkedett is kedves szüleinek, sohasem tagadta meg a nőiességet. Igén, ez

nagyon fontos: a nőiesség! Ezekről az Ancikról azonban nem tudja az ember, hogy fiú, vagy leány fejével gondolkoznak-e. Vajjon tetszik az ilyesmi az igazi férfiaknak? Vagy egyáltalában: nem is fontos már, hogy tessünk a férfiaknak? Vagy talán nincsenek is már igazi férfiak? Úgy látszik, maholnap nagyon szomorú foglalkozás lesz az emberi élet!

Keserű gondolatok közt kopogtatott be a Major penzióbeli szobájába.

— Hát beszélt vele? — kérdezte mohón az öreg.

— Tőle jövök.

— És?

— Igazán nem tudom, mit mondjak magának, Major bácsi. Okos leány, szó sincs róla, jól is tanul, megmutatta az indexét. Többet nem mondhatok, mert többet magam sem tudok róla. Anci — hogy is mondjam? — Anci olyan idegen nekem, mintha egy másik planétáról ereszkedett volna alá.

— Ez az, hogy idegen! — csattant ki az öreg. — Én sokszor azt kérdezem magamtól: Nem számárság, hogy annyi pénzt költök egy gyerekre, akivel sohasem lehet semmi lelki közösségem! Higyje el, néha azt gondolom, az a kölyök lenéz és kinevet engem.

Várta, hogy Elza ellentmondjon neki, vagy hogy egyáltalában mondjon valamit, de az komoran hallgatott.

— Mégis az lesz a legjobb, ha hazaviszem Szentpéteribe! — biztatta önmagát az öreg.

— Nem lesz olyan egyszerű a dolog, mint hinni tetszik, — vetette oda az asszony. — Nem is bizonyos, hogy elmegy Budapestről.

Hogy elmegy-e? Még csak az kellene! Major tudta magáról, hogy ő gyöngé ember, a békesség kedvéért sok mindent eltűr az asszonynéptől, de azért mégis régi magyar urak világszemlélete foszforeszkált az agysejtjeiben, amely szerint az asszony legelőkelőbb hivatása, hogy feleség legyen és ellássa az ura házáat. Ami azonkívül van, a zongora, a nők választójoga, a művészet és több efféle, az már csak időpocséklás, azt el lehet tűrni, de nem lehet komolyan venni. Az asszony vagy feleség, vagy semmi, — a leánygyermek pedig annyi, mint a kismacska, az ember megsimogatja, ha kedves és végül annak ajándékozza, akinek kell. Ő tehát ismerte a maga jogait, csak nem tudott velük élni és éppen az ellentét, amely az elmélet és a gyakorlat között fejlődött ki, csinált belőle óvatos és furfangos férfiút. Ha azonban túlfeszítik a húrt, akkor ő egyszer mégis csak elfelejti, hogy óvatos ember és rácsap az asztalra, de úgy, hogy a harmadik szomszédban is meghallják.

Ekkor jött be Sarlott. Egész idő alatt a félig nyitott ajtó mögül ellenőrizte a folyosót és úgy találta, hogy Elza már elég ideig volt négy szemközt az öreggel.

— Elhatároztam, hogy Ancit magunkkal viszük! — jelentette ki Major, a rendesnél öblösebb hangon.

Ha titokban talán azt remélte, hogy a báróné ellenkezni fog, akkor csalódott, mert Sarlott lelkesen helyeselte a tervét. Igen, a szülei ház kell ennek a leánynak, igen, ez talán megmentheti a családnak!

Sarlott már előre örült az ádáz harenak, amely ott-hon apa és leánya között dúlni fog és amely neki alkalmat ad arra, hogy megnövelje a saját befolyását. Nélkülözhetetlenné fogja magát tenni mind a két félre nézve és végül meg fogja kötni azt a békét, amely neki magának a legelőnyösebb. Neki mindig voltak ilyen finom tervei, amelyek aztán csütörtököt mondtak.

Kopogtattak. Belépett Anci. Na hiszen, éppen jókor! Egyébként üde volt, vidám és jószagú. Kezet csókolt az apjának és ha engedték volna, ugyanezt tette volna a két asszonysággal is.

Major rögtön elsütötte a nagyágyúját.

— Te holnap reggel velünk jössz ám Szent-péteribe.

A leány mosolyogva bólintott.

— Melyik vonattal?

Szinte ijedt csend támadt erre a váratlan kérdésre.

— Hét óra húszkor, — rebegette elálló lélekzettel Sarlott.

Major úgy látta, Anci nem fogja fel a helyzet komolyságát.

— Hazajössz, mert szükség van rád a... a háztartásban!

(Na hiszen! — gondolta magában Sarlott.)

Az öreg harciasan járt fel-alá a szobában és mind vitézebb lett.

— Végleg abbahagyod a tanulást, érted? Semmi szükség erre a mókára! Úgysem akad olyan bolond ember, aki egy ilyen kis pizsére bízna az egészségét!

Majd úgy fogsz élni az apád házában, mint a többi úrileány. Megértetted?

— Akkor el kell vinnem a nagy koffert is — vélekedett Anci. Azzal leült. — De mit csinálunk ma este?

Major nem tudott örülni a könnyű győzelmének. A tudata alatt eddig valami sápadt kis reménység pislákol, hogy a leánya talán olyan okokat hoz fel, amelyek elől józan fővel nem lehet elzárkózni. Akkor meg lehetne annyit tenni, hogy az ember elhalasztaná a végleges döntést... Anci gyors meghódolása gyanus és aggasztó volt. Aggasztó, mert az apa nyakába kanyarította a felelősséget a továbbiakért. És azt ő nem szerette.

A leány esze azonban már másutt kalandozott.

— Tudjátok mit? Menjünk el vacsorára a Fehér Pávába. Az egy budai kocsmá, isteni libapecsenyét sütnék ott!

Sarlott szükségét érezte, hogy kidomborítsa háziasszonyi erényeit.

— Nem drága hely?

— Nem voltam még ott, de nem lehet drága, mert a klinikáról sokan járnak oda, kollégák... volt kollégák! — igazította ki magát.

Csakugyan ott vacsoráztak. Major erőszakoskodott, hogy Homonnainé is tartson velük, de annak mára már elment az étvágya. Nem óhajtott még egyszer szembe ülni ezzel a szúrósszemű, hideg mosolyú diákleánnyal.

A libapecsenye jó volt, bár Sarlott elvi okokból nem akarta elismerni, hogy kocsmakonyhában főzni is tudjanak.

Ancinak szakadatlanul járt a szája. Meg akarta győzni az édesapját, hogy ő igen boldog, hogy holnap hazamehet. Azt mondta: úgy-e, apus, megengeded, hogy én vezessem otthon a háztartást? — És elbűvölő mosollyal fordult a bárónéhoz: — Meglátod Sarlott néni, milyen jó dolgod lesz, úgy ki fogunk szolgálni, mint egy grófnőt!

— Mit akar ez? — tépelődött a báróné.

A szomszéd asztalnál jóismerős ült: Viczmány. Bár estére csípős hideg lett, fehér flanellruhát viselt. Egy fiatal nővel volt és eperbówlét ittak. A szokott fesztelenségével átszólt Anciéknek:

— Megjártuk Bicskét, hetvenes átlaggal, pedig az út kutyarossz. Ez az örült itt úgy visített, mint a malac.

— Érdekes! — mosolyogta Anci hűvös tartózkodással. Ő most már talpig úrileány.

Abban állapotok meg, hogy reggel a vasútnál lesz a találkozás. Mikor Majorék kiérkeztek a Déli pályaudvar elé, már ott várta őket Anci mosolygó arca. Ez meglepő volt. Az öreg nem tudott szabadulni attól a gyanujától, hogy utolsó percben még valami komplikáció fog közbejönni. Szinte megijesztette, hogy minden az ő kívánsága szerint történt.

Elutaztak. Semmi komplikáció nem jött közbe. A gyors már túljárt Fehérváron, mikor Anci kihajolt az ablakon át és nagyott lélezgett:

— Milyen más itt a levegő, mint Pesten!

A levegő pedig füstös és szénszagú volt.

VII.

Hazaérkezése után Anci rögtön elkérte Sarlottól a kulcsokat és a háztartási könyvet, azután megszállotta a konyhát. Becsületbeli kérdést csinált belőle, hogy a báróné ne lépje át a konyha küszöbét és midőn ebből félig tréfás összeütközés lett, amelybe Majort is belekeverték, a leány került ki győztesen.

— Hagyni kell,— ravaszkodott az öregúr, — hadd tanuljon bele az önállóságba! Előbb-utóbb úgyis a maga asszonya lesz.

Sarlott abban reménykedett, hogy az Anci-féle rendszer magától össze fog omlani, ha majd ehetetlen ételek kerülnek az asztalra. A leány nem igen tudott főzni, kitűnt azonban, hogy Lina szakácsnő, akinek tudományában Sarlott sohasem akart hinni, egészen jól csinálja a dolgát, föltéve, hogy nem kötnek bele minduntalan. Lina megértette, hogy ez az ő órája, és nagyon kitett magáért. A töltöttkáposztája annyira ízlett az öregnek, hogy a bárónénak megfájdult a szíve.

De Sarlottra nézve akkor kezdődött csak az igazi megpróbáltatások ideje, amikor Anci egy nap fölvetette a tojáskérdést. Mi van a tyúkokkal? Reggeltől estig kodácsolnak és alig van valami látszatja. Átkutatta az udvart és a kertet, és amikor végül fölmászott a szénapadlásra, csakugyan talált egy szakajtóra való tojáást. Micsoda lomposság ez! Elgondolni is szörnyűség, hogy tavasz óta mennyit csórhatótt el az a Lenci kocsis!

Alig tért magához Sarlott ettől a csapástól, mi-

kor már megkapta a másodikat. Anci azt állította, hogy túlfizetik a fűszerárukat és midőn a báróné egy kicsinylő kézlegyintéssel felelt, — ugyan kérlek, töléd tanuljak én spórolni? — a leány kajánul berobogott Hedericsre és ott csakugyan talált is egy fűszerest, aki olcsóbb volt, mint a régi.

— Jól jár, aki feleségül veszi ezt a leányt! — mondta büszkén Major.

Most még csak az hiányzott, hogy annyira vigye a vakmerőséget és nagytakarítást rendezzen! Meg is tette, és midőn elhúzták a fal mellől a ruhaszekrényeket és az egyik mögött poros pókhálót találtak, a báróné úgy érezte, hogy nem lehet többé emberek közé mennie.

A leány olyan ügyesen támad, hogy Sarlottnak még haragot sem szabad mutatnia, mert látszólag mindez csak azért van, hogy a bárónénak kényelmesebb legyen az élete. Ha felugrik az asztaltól, hogy mustárt hozzon az öregnek, — ő most már ilyen nyomorúságos kis hatásokra is vadászik! — a leány elállja előle a kredencet.

— Hát én minek vagyok itt?

Sarlott nem kételkedett benne, hogy ennek a nagy igyekezetnek a titkos célja: bebizonyítani, hogy ő mennyire felesleges a háznál. Anci félelmetes következetességgel azon dolgozik, hogy Sarlottot a ház úrnőjének pozíciójából átszorítsa a kedves vendég pozíciójába. Csakhamar el is érkezett a nap, mikor elhangzott a „vendég“ szó.

— Új függönyöket csinálok a vendégszobába, — jelentette a leány.

— Miféle vendégszobába? — csodálkozott az öreg. — A mi házukban sohasem volt vendégszoba.

— Hát a Sarlott néni szobájába? — szólt ártatlan arccal Anci. — Azt akarom, hogy jól érezze magát nálunk és minél tovább maradjon.

Nem, Sarlott nem bírt ezzel a leánnyal! Maga is érezte, a tekintélye úgy fogy és olvad a házban, mint a hóember a napon.

Major, aki mindent látott, ami a mélységekben történt, titkos élvezettel figyelte a bűvárhajó-harcot. Ő maga azonban óvakodott attól, hogy színt valljon. Éppen csak annyiban támogatta a leányát, hogy tüntető étvágygal evett az új rendszer főztjéből. Ő páholyból nézte a báróné reménytelen viadalát, de hamarosan elkövetkezett a nap, mikor neki magának kellett a porondra lépnie.

A dolog úgy kezdődött, hogy Anci megkérdezte, szabad-e rendbehozatnia a régi tennispályát?

— Szabad, Ancikám, hogyne. Ha sóder vagy agyag kell, majd fuvaroztatok.

A pályát úgy-ahogy rendbehozták. Anci azt mondta, írni fog a kis Csipőnek, a hercegi intéző fiának, az neki az elmúlt vakációban is partnere volt. Írt is, de mielőtt még megjött volna a válasz, a leány megint gondolkodóba esett.

— Ebből furesa dolog lehet, ha kettesben játszom azzal a fiúval. Még azt hihetné Garaminé, hogy meg akarom magamnak főzni. Köszönöm, abból nem kérek! Kell még valakit hívnom. Talán Szeles Mariannt?

— Jó lesz, — vélekedett az öreg, — az nagyon derék leány.

— Derék leány, csak sokat hazudik, azután férfibolond, nem is tud helyesírást és azt hiszi, Los Angeles Itáliában van. Csipő azonban szívesen van vele, hát legyen neki az ő akarata szerint. Negyediknek pedig meg fogom hívni Jankovicsot!

— Te tudod, mit kell csinálnod, — hagyta rá nagylelkűen az öreg.

— Persze, hogy tudom. A fiúknak írni fogok, de Szeleséknél látogatást kell tennünk.

— Hát csak menjetek oda Sarlottal!

— A kedves vendégünket második alkalommal fogom odavinni, de az első látogatást veled kell megtennem, papa. Ennek ez a rendje.

Major elkedvetlenedett.

— Én tíz esztendő óta nem vizitelttem senkinél!

— Tíz évig legényember voltál, de most apa vagy. Hiába, eladó lányod van, ez kötelességekkel jár. Eddig azt tetted, ami jól esett, de ha azt akarod, hogy én olyan úrileány legyek, mint a többi, akkor neked is olyan úriembernek kell lenned, mint a többi.

Mint mindig, ezúttal is megadta magát az öreg, de ezúttal nehezebben, mint más alkalommal.

Csakugyan átkocsiztak ketten Szelesékhez. Sajnos, ott éppen ezüstlakodalmat ültek és a ház teli volt vendégekkel. Major meg akart szökní, de nem lehetett, már meglátták. Olyan éktelen zavarban volt, hogy alig tudott szólni. És mikor egyik aszszonyság a fejébe vette, hogy megszólaltatja és a

méhei után érdeklődött, azt találta mondani, hogy megcsalták velük, mert nem buk fenceznek. Azt hitte, a galambjairól van szó.

Marianne, mikor megtudta, ki lesz a partnere, rögtön elfogadta a meghívást. Mert a hercegi intéző fia, aki a nevét Chipőnek, sőt olykor Chipew-nek is írta, mágnásabb volt magánál a hercegnél is. (Éppen csak autót nem engedett neki az apja, nehogy rossz gondolatokat ébresszen őhercegségében.)

Szombaton Anci azt mondta édesapjának:

— Ugye, neked van valami vasárnapi kuglizó-kompániád?

— Igen, nagyon jóra való emberek.

— Hát azokat a jóra való embereket le kell inteni, hogy ne jöjjenek vasárnap, mert itt lesznek Jankovics és Csipő, azokat pedig nem lehet összeresztetni a kuglipartnerreiddel,

Major dühbe jött.

— Én azt hittem, te szocialista vagy! — kiáltotta keserű szemrehányással.

— Ha az volnék is, Csipő és Jankovics nem azok. Majd írok az embereidnek, hogy a kuglizás családi okokból elmarad.

Hát ez kellemetlen dolog volt. Sőt több annál: szinte már tragikus. Major egész héten át örült a vasárnapi kompániájának. Ha az ő hétköznapijainak egyáltalában volt valami értelmük és céljuk, akkor a vasárnapi kuglizás volt az.

Másnap délután a ház megtelt fiatalokkal. A teniszpartnereken kívül Szeles Marianne magával hozta a két Lakatos-testvért is, Csipő pedig elhozta

Sutera Akost és Szombathy Tibort. Amíg künn voltak a kertben, az öreg benn dörmögött a házban, mikor pedig bejöttek az ebédlőbe, ő kivonult a méhesbe. Végül mégis elmentek. Anci olyan jókedvű izgalomban volt, hogy megölelte az édesapját. Azt mondta, nagyszerűen mulattak, ezentúl állandósítani fogják a vasárnapi tennisz-zsúrokat...

— Hát akkor nem is lehet többet kuglizni? — jajdult föl az öreg.

— Kuglizni? Most a sógor egyetlen gyermekének boldogságáról van szó! — mondta a báróné, aki boldog volt, hogy most már ő nézheti páholyból a mások viadalát.

Másnap Anci papírlapot tett az öreg elé. Az ívre tizenegy nevet írt.

— Ezeknél a családoknál még ezen a héten vizitelnünk kell.

— Megbolondultál? Végigházaljam a fél vármegyét?

— Meg kell lennie. Nem is jó elgondolni, mi lenne abból, ha megtudnák, hogy Szeleséknél voltunk, önáluk pedig nem!

— Akármilyen lesz is, én nem törődöm vele!

— Azért hoztál haza az egyetemről, hogy tisztességgel férjhez adj, ezt pedig nem kezdheted azon, hogy orron ütöd az összes kabátos embereket. A kabátos emberekről jut eszembe: neked szmokingot kell csináltatnod!

A szmokingtól majd hogy rosszul nem lett az öreg.

— Soha életemben nem volt ilyen bolond ruhám!

— Most nagyobb gonddal kell öltözködnöd. Úri népek fognak a házunkba járni, meg fognak hívni minket...

Major úgy járt-kelt a házban, mint a kedélybeteg medve. Megfogadta magában, hogy nem teszi meg azt a tizenegy látogatást és kétségbe ejtette a sejtelen, hogy végül mégis meg fogja tenni... Sarlottal beszélt, azt remélte, nála erkölcsi támogatásra talál, de a báróné mindenben igazat adott a leánynak. Most megfizetett az öregnek azért a perfidiáért, hogy háromszor vett az Anci-Lina-féle töltött káposztából!

VIII.

Kedden a leány egész délutánra átkocsizott Szelesékhez. Alig, hogy elment, félelmetes puffogás hallatszott a kert felől. Azt lehetett volna hinni, hogy a végítélet angyala jelent meg mennykőcsapások kíséretében, pedig csak az a bizonyos Viczmándy doktor volt a motorbiciklijével.

— Túrán vagyok és azt gondoltam, megnézem Ancit...

Sarlott sajnálkozott, hogy a leány nincs otthon.

— Nem baj — vigasztalódott Viczmándy —, jövő héten megint benézhetek ide, hiszen az egész csak száztíz kilométer.

Majorék talán megbánták már, hogy elhamarkodottan pálcát törtek a fiatalember fölött, mert most elég szívesen fogadták. Az öreg, aki pedig utált idegen emberekkel szóba állni, bort hozott neki a

Sarlott teája mellé, Sarlott pedig szalámit és vajat a bor mellé.

A doktor mindent megevett és megivott, amit eléje raktak.

— Igaz, hogy nem tetszik Ancit visszaereszteni az egyetemre? — kérdezte váratlanul.

Major Sarlottra nézett és a báróné ezúttal eltalálta, mit kell mondania.

— Anci olyan okos leány, hogy édesapja teljes szabadságot engedhet neki — mondta tapintatosan és előkelően. — Ha nem megy vissza, akkor bizonyára azért nem megy, mert nem akar.

— Rendben van, — mondta a doktor, — de ha nem akar, akkor azért nem akar, mert jobban szereti édesapját, mint önmagát. Én különben a világért sem akarok beleavatkozni a családi dolgokba. Csak azért említettem, mert báró Korányi tanár úr gyakran kérdezősködik Anci után. Dollinger tanár úr is szokta emlegetni. Hütl Hümér pedig egészen oda van, hogy nem látja többé a legkedvesebbik tanítványát...

Félóra mulva Viczmándy megköszönte a szíves vendéglátást, nyeregbe pattant és merész kanyardással kicikázott a nyitott kapun.

Major és Sarlott magukra maradtak. Hosszú csend után megszólalt a báróné.

— Különös gyermek ám az az Anci!

— Miért? — kérdezte az öreg.

— Szenved, de nem szól, hanem végzi a kötelességét. Még jókedvűnek is teszi magát, pedig ha egyedül van a szobájában, akkor sirdogál magában.

— Azt hiszi a sógornő, nem szívesen van itthon? Sarlott érezte, hogy most nagyon óvatosnak kell lennie.

— Azt nem merném mondani, mert ő nagyon szereti az apját. Engedelmes gyermek, de attól lehet félni, hogy az engedelmissége egész életére boldogtalanná fogja tenni.

— Miért nem szól, ha valami baja van? Egy szót se szőtt még!

— És ha szólna, akkor visszaeresztené?

— Azt majd meglátom — mondta óvatosan az öreg.

— Ha akarja sógor, én tapogatódzom nála. Az ilyet mi nők jobban el tudjuk intézni magunk közt.

— Csak óvatosan!

Már sötétedett, mikor a leány hazajött. Azt mondta:

— Papa, most már nincs pardon, holnap muszáj elkezdeni a vizitélést. Képzeld, nagyszerű tervet főztünk ki Szeleseknél: műkedvelő előadást rendezünk! A mi kertünkben, szabad színpadon, à la Reinhardt. A Falu rosszát adjuk. Nem tudom még, hogy Finum Rózsi vagy Bárti Teresi szerepét vállaltam-e?

— Itt járt az a Viczmándy, — szölt közbe Sarlott.

— Mit akart az az alak?

— Téged akart meglátogatni, de nem győzött megvárni.

— Papa — mondta Anci —, holnap a városba is be kell mennünk, a szmoking miatt.

Az öreg úr fölkelt és szó nélkül kiment a sötét

terraszra. Nem akar többet hallani a szmokingról. A báróné pedig megértette, hogy ütött a döntés órája. Megkezdte tehát az óvatos tapogatódzást, még pedig ilyenformán:

— Te, szeretnél visszamenni Budapestre?

— Miért? — kérdezte Anci, miközben sűrűn pislogott.

— Mert ha komolyan akarod, én most kicsinálom az öregnél.

— Azt hiszed, belemegy? — kérdezte a leány.

— Bele az mindenbe, csakhogy megmentse a vasárnapi kuglipartiját!

— Hát igenis akarok! — szólt Anci, aki megértette, hogy most már nyílt kártyákkal kell játszania.

Mikor Major visszajött a nappaliba, egyedül találta Sarlottot. Anci künn volt a konyhában.

— No? — kérdezte izgatottan az öreg.

— Sírva borult a nyakamba és azt mondta: drága jó Sarlott néni, lehet, hogy belepusztulok, de nincs bátorságom, hogy megszomorítsam jó apámat.

— És a sógornő mit válaszolt erre?

— Azt mondtam neki: a te édesapádat semmi sem szomorítaná meg úgy, mintha egy nap azt kelene tapasztalnia, hogy a leánya föláldozta magát gyermeki szeretetből.

Az öreg kicsit gondolkozott ezen, majd azt mondta:

— Hát ebben van is valami!

— Megmondhatom neki? — kérdezte Sarlott mohón.

— Megmondhatja neki a sógornő, hogy én őt elég okosnak tartom arra, hogy maga határozzon a jövőjéről.

*

Minek szaporítsam még a szót? Harmadnapra Anci a reggeli gyorssal visszautazott a fővárosba. Egyenesen a Nyékiné penziójába ment. Mikor annak idején elköszönt onnan, meghagyta, hogy tartsák fenn a szobáját, mert csak rövid vakációra megy haza.

Szóval: Anci mégis doktor lesz!

BIZONYÍTÉKOK HIÁNYÁBAN

k
a
p
n
d
n

n

a
a
v

n
b
b
i
b
é

I.

Reggel félhatkor a sötét szobában csilingelni kezdett az ébresztőóra, csökönyösen és bősztően, ahogyan ez már az ébresztőórák szokása. Hosszú, panaszos ásítás hallatszott, amely sárkányüvöltésnek is megjárta volna. Valaki görcsösen nyújtózkodott, hogy beleroppantak a csontjai, közben keményen beleütötte öklét a falba.

— A keservit! — mondta egy álomittas althang.

Valami csámcsogott: az althang tulajdonosa a megütött ujját szopogatta.

A kapcsoló megcsattant, az árva villanykörte, amely hosszú dróton lógott le a mennyezetről és amely selyempapirosból fordított ballerinaszoknyát viselt, kemény fehér fénnel árasztotta el a szobát.

Kicsi cselédszoba volt, de rendes, majdnem csinos. Fehérre mázolt puhafabútorok, mint a kórházban, az ágy fölött fonott gyékény, az ablakon kék brokátfüggöny, amely bizonyára nagy kerülővel jött ide. A magasabb életstílus szimbóluma egy terrakottatál a falon, a tálat a római kolosszeum reliefje ékesíti. Ezt valami vidéki rokon küldte annakidején

a méltóságos asszonynak, nászajándékul, a méltóságos asszony pedig „mit gondol az a marha!“ kiáltással haladéktalanul kiadta a komornának. Az uraságtól kimustrált krinolinos családi kép is volt a szobában, mint saját szerzemény pedig egy csomó, ujságból kivágott, színészportré és képeslap, amelyeket rajzszőgek segítségével művészi csoportba rendeztek.

Veron, a komorna, gyakorlott és energikus mozdulatokkal végezte a reggeli toalettjét. Így, kócosan és mosdatlanul is csinos leány volt, pedig számításba kell venni, hogy reggel mindig dühös arcot szokott vágni. A tömzsi dereka, széles válla és izmos karja kissé parasztos volt és szülőhelyére, a kecskeméti tanyavilágra vallott. A komornát tulajdonképpen vékonyabbnak, ficákolóbbnak, városiasabbnak képzelné az ember. Igaz azonban, hogy Veron inkább csak címzetes komorna volt, amennyiben a padlóvikszeléstől kezdve minden munka, amelyet a szakácsnő nem akart vállalni, az ő hatáskörébe tartozott. Mert ők a szakácsnővel ketten alkották a méltóságos asszony személyzetét.

A padlón álló lapos kosárból egy okos és nyugodt szempár figyelte az öltözködő leány minden mozdulatát. Bobby volt, a méltóságos asszony scotch-terrierje, egy csokoládébarna, kurtalábú, hosszú orrú, hegyesfülű szőrpamacs. A pihenő Vénusz pózában feküdt és fejét ábrándosan nekitámasztotta a kosár falának. Bobby tudta, hogy mindaz, ami ezután következni fog, ő reá nézve igen kellemes lesz, de azért nem nyugösködött, hanem higgadtan kívárta

a maga sorát. Az emberek mindenáron komikusnak akarták találni Bobyt; olykor az utcán, ha Veronnal sétált, a szeme közé nevettek; pedig Boby komoly, némileg melancholiára hajló állat volt.

Veron időközben már magára kapta a szürke perkálruháját, — a feketét a fehér bóbitával csak délben fogja fölvenni — azután munkába vette Bobyt. Először megmosta a négy talpát, majd bőrvizes spongyával kitörölte a szemét, azután alaposan megkefélt (a kefért igen kedvelte Boby, olykor kissé el is röffentette magát a gyönyörűségtől), végül a permetezőből egy kis kölnivizet fújt a szőrére. Kész! A kutya izgatott farkcsóválással ügetett a hálósoba ajtajához, Veron óvatosan megnyitotta az ajtót és beeresztette Bobyt a hálósobába, amelynek enyhe homályát átjárta a méltóságos asszony fleur de bureau-illata. A többi már a kutya dolga volt. Csendesen, mint az árnyék, fölugrott a széles ágyra, rövid terepszemlét tartott, és miután óvatosan befészkelte magát, versenyt kezdett aludni a méltóságos asszonnyal.

Veronra nézve most következik napi munkájának legmegalázóbb része, mert ez esik legtávolabb az igazi komorna illetékességétől. Ki kell takarítani a kis szalónt és az ebédlőt. Mennyi cigaretta-vég van megint a hamutálcákon és tányérokon, mennyi hamu a szőnyegeken, sőt konyakot is öntöttek az asztalra! Azután meg kell sürgetnie a konyhában a reggelit és közölni kell a szakácsnővel az ebédre vonatkozó napiparancsot. A vén Borbála — csakugyan Borbálának hívják! — rigolyás asszony-

ság és üldözési hóbotban szenved. Mindig más ételt akar főzni, mint amit kívánnak tőle és rögeszméje, hogy a komorna fölhecceli ellene a méltóságát. Elküldeni azonban nem lehet, mert kitünően főz.

Kilenckor, Veron éppen elkészült a takarítással, berregni kezd a hálószoza csengője. Az asszony fölébredt és az ujságot akarja! Veron beviszi a postát és fölhúzza az ablakredőnyöket; a szoba fleur de bureau-illatába nedves nyomdafesték szaga vegyül, ami nem mondható éppen szerencsés keveréknek, a széles ablakon pedig a szürke őszi reggel fáradt fénye árad a szobába.

A hálószoza igen nagy, tulajdonképpen három szoba egyesítéséből lett; egész biedermeier ülőgarnitúra, íróasztal, komód, szekretér és könyvespolcok férnek el benne. A méltóságos asszonynak ez volt a kedves oduja; ha egyedül volt otthon, az ideje javát itt töltötte.

Ha künn sütött volna a nap, akkor bizonyára jókedve lett volna, a párás reggel azonban elkese-
rítette.

— Miféle gyalázatos puffogás az odalent? — kérdezte.

— A szőnyeget klopfolják, kérem.

— Szaladj le a házmesterhez, hogy kikérem magamnak az ilyen disznóságot, hiszen ez nem bérház, hanem vasgyár!

— Igenis, kérem.

Veron természetesen nem fog leszaladni a házmesterhez, mert Veron tudja, hogy pesti bérházban

a szőnyegklopfolás épp olyan elháríthatatlan jelenség, mint nyaralóhelyen a mennydörgés, az a szőnyeg pedig, amelyet a vicéék az udvaron puffogtatnak, véletlenül éppen a méltóságos asszony aubussonja.

A méltóságos asszonyt a fővárosi társaságban a szép Márta néven ismerik és csakugyan szép is, főleg este, ha kiöltözik, olykor bámulatosan fiatal is tud lenni. Magas, vékony, inas, keskeny csípőjű fiútermete van. Csak az arca hosszabb valamivel, mint óhajtja. Persze reggel, fésületlenül, amint kimászott ágyából, túlhosszú arcának fakó bőrével, a szép Márta inkább különös, mint szép. Függesszük azonban föl ítéletünket, amíg meg nem jön Spitzerné, a kozmetikus asszonyság.

Márta dúsgazdag textilgyáros egyetlen gyermeke. Későn ment férjhez, talán harminc-harminckét éves korában, amikor úgy érezte, hogy minden szépségével és gazdagságával együtt kezd már kissé nevetséges lenni. Maga is únta már akkor a társasélet, a sport és az iparművészet terén szerzett sikereinek örökös megismétlődését. Az élete olyan volt, mint egy lejátszott gramofonlemez.

Eljegyzése nagy port vert föl, mintha felrobantotta volna a montecarlói játékbankot, mert vőlegénye, Nemere miniszteri tanácsos, a maga idejében Budapest legelső partivadászának tarthatta magát.

Ha miniszteri tanácsosról beszélünk, ne gondoljunk fonnyadt arcú, szemüveges bürokratára. Előkelő és férfias külseje inkább az arisztokratikus

sportemberé volt. Kolosszálisan dekoratív! — valotta be Márta.

Nagyeszű és hideg akaratember hírében állott, ismerősei — ő barátokat nem tartott, csak ismerősöket — azt mondták: „Százat egy ellen, egyszer még miniszter lesz!“ (Erről különben ő maga is meg volt győződve.) De volt egy tulajdonsága, amely monumentális keretbe foglalta az alakját: vagyonos ember volt! A partívadász, aki maga gazdag, ritka és tiszteletreméltó jelenség.

Házasságuk a képzelhető legrosszabb volt. Férj és feleség ha őszintén beszéltek egymással és ezt majd minden étkezésnél megtették, ugyanazokat a hibákat hányták egymás szemére: lelketlen, önző, nem házas társnak való! És csakugyan az is volt a bajuk, hogy olyan egyforma természetük volt. Mind a kettő szüleinek egyetlen gyermeke volt, otthon ész nélkül kényeztették őket és mindkettőjüknek élet-szükségletük lett, hogy állandóan csodálják és ünnepeljék őket. Két istenség találkozott össze a házioltárnál és egyik sem volt hajlandó, hogy térdet hajtson a másik előtt.

Ha az ellentétes természetek vonzzák, akkor az egyezők eltaszítják egymást. Másfél évig éltek együtt, helyesebben: egymás mellett, azután símán, minden botrány nélkül elváltak. Nemere másodszor is megházasodott és ezuttal — ki hitte volna? — egy gépíróleányt vett feleségül. Csinos és jelentéktelen kis nőt, aki kondor arany hajával és pisze orrával olyan volt, mint egy Boucher-féle pásztorlány. Az új asszony valami meghatott rajongással

tekintett fel az urára és a szeme könnyes lett, ha a tanácsos úr egy pár hócsizmat vagy egy zöld sált hozott haza.

Nemere a második házasságában olyan külsőt vett föl, amilyen egy komor főtisztviselőhöz illik: a halántékán kissé megöszült és a monokliról áttért a pápaszemre. Ügylátszik, a szárnyaló ambícióról is letett, mert nem igen kereste már a nyilvánosságot. Olyan Napoleon volt, aki azon kezdte, hogy a marengoi csatában megadta magát az ellenségnek. A szép Márta mindebben valami felsőbbrendű igazság érvényesülését látta.

Ő maga, Márta, az érdekes szalmaözvegy életét élte. Házasságának emlékei közül semmit sem őrzött meg, csak a méltóságos címet, ahhoz azonban következetesen ragaszkodott. Egészben véve kellemes élete lett volna, csak ne aggasztotta volna az évek szédületes rohanása. Nappalainak és éjszakáinak háttérében ijesztő rémként lappangott a vénülés fölháborító gondolata. Olykor mélabúsan bölcselkedett a mulandóságról, elgondolván mindazt, amit ezer év óta gondolnak a bölcselkedő nők. Hát érdemes az aszszonynak a tisztesség kopár országútján ballagni? Hát érdemes, mikor mások, akik az élet romantikus vadonjában töltik vidám napjaikat, végül ugyanoda jutnak el? Az a kínos érzése volt, hogy a boldogság gyorsvonata elrobog az orra előtt és ő végleg lemarad.

De menjünk vissza Márta hálósobájába! Az asszony időközben pizsamát váltott, a mostani, amelyben bizalmas barátnőit is fogadhatta, sötétén szegé-

lyezett világoskék selyemből készült. Tea, lágytojás, vaj, méz, Bobby mellette ül a széken és tisztességtudóan várja a neki kijáró részt. Mindenből kap, a teából és a mézből is.

Öméltósága kezeügyében íróblokk feküdt, arra hosszú kaszáspók betűkkel feljegyezte aznapi komissióit. Először is meg kell fizetni a házbért, évnegyed lévén, azután a szűcshöz kell mennie, tigrisbundát nézni. Két ruhát is kellene rendelni, egy reggeli kosztűmöt és egy kivágott feketét, afféle mindenest, Operába, esti társaságba valót. Mi kell még? Igen, úti raglán, meleg burberryból. Selyemharisnya is mindig elkél a háznál... Na és egy kerek, nehéz ezüsttálca, amelyen elfér két személyre való teáskészlet, ilyenre már régen fáj a foga. Mert csak négyszögletű van.

Pénze van, hála Istennek, tegnap egy huszonöt-ezer pengős csekket kapott apától. Ebből húsz a negyedévi járandóság, ötöt még külön kiszorított, azt hazudván az öregnek, hogy adóssága van. (Pedig hát nincs!) Apa morgott, de fizetett. A csekket a méltóságos asszony maga váltotta be a bankban, a bankfiúk hódoló pillantásainak pergőtüzében, a huszonöt darab nedvesfogású új ezrest borítékba tette a pénztáros és ő hazahozta a kékecsszürke kígyóbőr táskájában. A táska most is ott van az éjjeliszekrény fiókjában.

De igaz, — most villant át a fején! — egy nagy skatulya Aida-cigarettát is kell venni a Váci-utcában. A kis Tom szereti...

A kis Tom különben nem is kicsi, inkább nyú-

lánk, jól kisportolt alakú fiatalúr, de azért mindenki kis Tomnak nevezi. Az a bizonyos ifjú ő, akit azért hívnak vacsorára, nehogy tizenhárman üljenek az asztalnál. Szóval egy kellemes senki.

— Telefonüzenetre házhoz jövök! — mondja ő maga enyhe öniróniájával. A rosszmájúak azzal vándolják, hogy gyanús egzisztencia, — mások azonban erősködnek, hogy jó családból való fiú, az apja, vagy a nagybátyja főispán volt valahol, vagy talán kúriai bíró. Komoly ellenzéke azonban nincs, ahhoz ő sokkal jelentéktelenebb alak, de egyébként is lefegyverzi felebarátait a bámulatos szolgálatkészségével. Az ismerős házak cselédségét is tervszerűen elbájolja, Veronnak például minden kimenőjére színházjegyet hoz, még pedig kettőt, mert ismeri a bibliai igazságot, hogy nem jó az embernek egyedül lenni.

Rendes foglalkozását senki sem ismeri, állítólag munkatársa külföldi autószaklapoknak, annyi azonban beigazolható, hogy neve olykor szerényen ott szerepel a nemzetközi autóversenyeken. Jól öltözködik, nem szeret táncolni, de ha megzorítják, akkor kitartóan és pehelykönnyűséggel forgatja a nőket. Folyékonyan beszél angolul és tűrhetően franciául. Modorának naiv cinizmusával, amely a szemtelenség és az alázatosság között imbolyog, mindig meg tudja nevetetni az asszonyokat.

Hogy hol járt, mit csinált, mielőtt Budapesten állandósította magát, azt senki sem tudja, bizonyos azonban, hogy ismeri mindazokat a divatos helyeket, ahol a nemzetközi jó társaság mulatni szokott és ott-hon van Cannesban, St. Moritzban, Biscrában és

Cowesban. Láthatóan arra teremtette az Isten, hogy nagystílú életet éljen, erre vall az a humoros könnyedség is, amellyel pénzkérdésekről szokott beszélni.

Egy idő óta sokat látják Mártánál. Helyesebben szólva: sokat van Mártánál, látni azonban nem látják, mert megvan az az adománya, hogy úgy bele tud olvadni a millióbe, mint a régi bútordarab a szobába: jelenlétéről senki sem vesz tudomást.

— Eljöttem magához, mert megéreztem, hogy únja magát, — így állított be egy délután.

Magányos asszony sokféle hasznát vehette, többek között elmehetett vele színházba, kabaréba, mert jó kiállítású fiú volt, de nem kompromittálta a nőket. Ez valami megállapodás volt az asszonyok között, hogy Tom nem kompromittál. Ha néha egyik férj különvéleményt nyilvánított, rögtön nekiestek, lecsepülték, ne tegye magát nevetségessé, kedves barátom, szegény kis Tomtól legföljebb az asszony pénztárcáját lehet féltetni, de nem a szívét. Igaz, ha Márta nagyon megkötötte magát a bárban, hogy ő fizeti Tom számláját is, („hiszen ugyis egyre megy“) akkor Tom, hosszú ellenkezés után, belenyugodott a megváltozhatatlanba. De két-három percig mindig szomorú volt utána, mint valaki, aki csak túlzott gyöngédségből nem torolta meg a rajta esett méltatlanságot. Ő már ilyen volt.

Tehát nem kompromittál senkit, pedig határozottan szép fiú. Hullámos haja kékesfekete, mint a plüs, amellyel a ravatalt szokás letakarni, sötét szeme gyöngéd tűzben ragyog, profilja klasszikus rajzú, csak kissé lágy; egészben véve, ha nem viselne

bajuszt, egy nadrágba bujtatott modern szűznek nézhetné az ember. De talán éppen a szépség eltúlzásában volt valami, ami semlegesítette a hatását.

— Ha magát szőrtelenítenék és leánynak öltöztetnék, elmehetne revügörlnek, — kötekedett a méltóságos asszony. És hozzátette: — Maga sokkal nőiesebb, mint én!

— Ebből is látható, hogy a jó Isten egymásnak szánt minket, — kockáztatta meg Tom, aki talán még olvasta Otto Weininger elavult elméletét.

Márta azonban félrehúzta a száját, nem szeretette az ilyen számárságokat. Rákövetkező éjjel azon gondolkozott az ágyban, hogy kiteszi a kis Tom szűrét, nehogy a nyakára nőjjön, de azután mégis megkegyelmezett neki. Nagyon megszokta már a délutáni szócsatáikat, amelyek hevében Tom olykor óvatos és mélabús szemtelenségeket engedett meg magának és amelyek olykor felbosszantották az asszonyt, többnyire azonban valami édes, meleg és ingerlő fluidummal töltötték meg a kis szalónt.

Tom tulajdonképpen hasonló hivatást teljesített Márta háztartásában, mint Bobby, a scotch-terrier: arról gondoskodott, hogy a méltóságos asszony végleg el ne aludjon és meg ne fagyjon özegeyi magányában.

Bobyról lévén szó: a kutya ebben a pillanatban halk morgással jelezte, hogy idegen ember van az előszobában. Talán a kozmétikus Spitzerné? A méltóságos asszony ujjá a csengetyű gombját kereste, midőn Veron magától bejött jelenteni, hogy itt a házmester a házbérnyugtával.

— Várjon künn, míg csöngetek, — szólt a méltóságos asszony és a leány megint kivonult a hálóból.

A szép Márta cigarettát gyömöszölt egy hihetetlen hosszú, meggypiros szipkába és rágyújtott, azután odament az éjjeli szekrényhez, a pénzért. Kivette a sűrke kígyóbőr táskából a bankborítékot a huszonötezer pengővel... Egyszerre kerekre nyílt a szeme, a torkában érezte szíve ijedt lüktetését: a borítékban összevagdalt ujságpapírt talált, a huszonöt ezres nem volt benne.

Zavar és rémület szállta meg Márta asszony szívét. Huszonötezer pengő! A házbér, a tigrisbunda, a kerek ezüst tálca... Nem is merte elgondolni, mit szól majd az édesapja. Szinte látta, hogyan borzolódik mérgesen a bajusza és hogyan fordul kancsallá a tekintete. (Ha felbosszantották, akkor kancsalítani szokott és ezer pengőtől fölfelé nagyon tudott boszszankodni.)

Legjobb megoldás, ha a dolog nem igaz. Ha álom, vagy félreértés, amin később nagyot lehet nevetni. El is határozta, hogy nem szabad igaznak lenni. Újból és újból kirázta a kígyóbőrtáskát, a zsebnessairet is átkutatta, sőt azt a parányi borítékot, amelyben az angol flastromot tartotta, szintén kibontotta. A huszonötezer pengő nem volt benne.

Az ágy alatt nem volt, a szőnyeg alatt sem, az éjjeli szekrény mögé sem esett, pedig Márta elhúzta a faltól a kerek oszlop formájú mahagóni bútort, amellyel annakidején Reizinger olyan szemtelenül becsapta, azt állítván, hogy a reichstadti herceg ha-

gyatékából való, echt biedermeier darab. (Azóta megkerült már a pesti asztalos, aki csinálta.)

Márta visszaült a karosszékébe, még most is védekezett a kegyetlen valóság ellen. Remegő ujjaival a hideg homlokát tapogatta és tízszer egymásután mondta: Nem, nem, nem!

Megint a kezébe került a levélboríték a papírszeletekkel. Undorodást érzett, sejtette, hogy egy titokzatos idegen kéz, egy ragadozó állat szemérmetlen és erőszakos mancsa, nyult bele az életébe.

Gyorsan cselekednie kell, gyorsan, csak tudná, mit kíván ilyenkor a szokás? Segítségért kiáltani? Fölhívatni a házmestert? Vagy a csendőrségnek telefonálni?

Újsághirdetésekből tudta, hogy vannak magánkutatók, akik a legszövevényesebb bűnesetek kinyomozására vállalkoznak. Talán a daktiloszkópia? Száz ötlet kergetődzött a fejében... Majd hirtelen rémülettel belenyilalt a gondolat, hogy az eset belekerülhetne a lapokba. Ezt mindenáron meg kell akadályozni! Hogy miért kell, azt ugyan nem tudta, de meg kell akadályozni!

Attól félt, hogy tájékozatlanságában valami többé jóvá nem tehető baklövést találna elkövetni és elhatározta, hogy tanácsot fog kérni valakitől. Egy férfitől, aki járatos az ilyenekben... Rögtön Tom úrra gondolt, a kis Tomra. Ő félig-meddig újságíró és bennfentes a rendőrségen, nemrégiben éjjeli razzián is volt, amely alkalommal nyomortanyákat és tolvajesapszékeket látott... Tom ismerte a dörgést mindenfelé, és, mint maga mondja,

tudja, miből lesz a rézgálic, Igen, Tom! Ő szolgálatkész, Mártáért elmenne a tűzbe is, hát még a kerületi kapitányságra!

A fiatal úrnak nincs telefonja, időközönként szokott neki lenni, de mostanában megint kikapcsolták — azonban biztosan otthon van, mindig délig szokott aludni.

Márta maga elé tette a blokkot és ceruzával írni kezdett: „Jöjjön azonnal, nagy baj történt, szükségem van a maga tanácsára és segítségére. *Márta.*“

De még egyszer le kellett másolnia a levelet, úgy találta, az aláírás túlságosan bizalmas és ha a levél idegen kézbe kerülne — szóval nincs semmi értelme! Pesti nyelvjárás szerint ezúttal *Nemere Máriát* írt alá. Mikor már elkészült, észrevette, hogy nagy izgalmában megfélekezett az ő jellegzetes kaszás pókbetűiről és közönséges gömbölyű sacré-coeur-betűket írt. De ennyire még sem hagyhatja el magát az ember! Eltépte és harmadszor is megírta, ezúttal olyan hosszú vonásokkal, mint a cseresznyeszár. Borítékba ragasztotta és megcímezte...

II.

Boby, aki lelkiismeretesen jelenteni szokta, ha idegen ember volt az előszobában, nyugtalankodni kezdett. Nem is morgott, hanem dühösen ugatott. Így ő csak *egy* látogatót fogadott: a kegyelmes aszszonyt, azt tüzesen gyűlölte és ebben híven osztozott úrnőjének érzelmeiben. Márta sem bírta ezt a nőt,

azt mondta: az idegeire megy, de azért sülve-főve együtt volt vele, a társaságban elválhatatlan barát-nőkként szerepeltek, amely ellenmondás magyarázatát a női lélek mélységeiben kell keresni.

Csakugyan Firtóné volt az előszobában, az özvegy altábornagyné.

— Engem nem kell bejelenteni, — mondta oktató hangon Veronnak, — bejelenteni csak idegen embereket szokás.

Már be is nyitott a kis szalónba és onnan átjött a hálóba. A komorna érezte, hogy itt valami nincs rendben és a sarkában maradt.

Firtóné a szerencsés nők közé tartozott, akik meg vannak róla győződve, hogy őket mindenki érdekessnek és vonzónak találja és mindenki boldog, aki a közelükben lehet. Ő tehát sehova sem jött rosszkor. Ebből a hitéből nem ábrándította ki Boby sem, aki majd megpukkadt mérgében, valahányszor meglátta. Az altábornagyné volt az egyetlen emberi lény, akit az egyébként nagyon loyális scotch-terrier életében bokán harapott. Ezúttal nem kapott ugyan bele, de mérgében körbe forgott, mint a bűgő csiga és akkora lármát csapott az ugatásával, hogy a tapintatos Veron a karjára emelte és kivitte az előszobába.

— Engem minden állat szeret — mondta Firtóné. — Mikor Velencében voltam, a galambok a vállamra és a karomra repültek, pedig nem is etettem őket, mert nekem az az álláspontom, hogy nem szabad állatot etetni, amíg vannak éhező emberek... De ezzel a te Bobyddal valami hiba van, azt hiszem, abnormis ösztönei vannak.

Észrevette, hogy barátnője még pizsamában van.

— Mi az, te még nem is öltöztél fel? Pedig ma van a Munkások Védő Ligájának alakuló gyűlése! Öltözz föl hamar, az elnökválasztásnál szükség lesz minden egyes szavazatra... Simonyiék hallatlanul intrikálnak, pedig ha sikerül keresztülerőszakolniok az ő elnökjelöltjüket, akkor a Liga panamába és botrányba fullad... Reménylem, nem teszed fel rólam, hogy hiúságból ambicionálok az elnöki tisztet? Az ilyeneken én már túl vagyok! De van néhány ötletem és tervem és azt hiszem, kötelességem, hogy azokat megvalósítsam...

A kegyelmes asszony Brassóban született, de azért csodálatosképpen angolszász típus volt: magas növésű, csontos, igen határozott modorú. Valaha híres szép teintje volt, ehhez az emlékhöz ma is ragaszkodott, bár időközben arcának rózsái rézvörös színt váltottak.

Fantáziája állandóan száz lóerővel dolgozott és a kegyelmes asszony ezt az erősségét arra használta, hogy önmagáról olyan képet faragott, amelynek ugyan nem volt köze a valósághoz, de mégis irányító hatással volt életére. Saját elképzelése szerint ő volt az a csodalény, aki a nő báját és érzelmi finomságát a férfi eszével és bátorságával tudta egyesíteni.

Az ilyen kivételes asszony természetesen ritkán található otthon, ő mindig mások érdekében fáradozik és Firtóné meggyőződése szerint erre nagy szükség is volt, mert az emberek, mihelyt a kegyelmes

asszony kiengedte őket gyámsága alól, rögtön ostobaságokat követtek el.

Megtörtént, hogy egyszer megállt az utcán egy mély gödör előtt, amelyben vízvezetéki szerelők dolgoztak és figyelmeztette őket, hogy hibásan rakják a csöveket. Nem hallgattak rá és midőn félesztendővel később egy másik városrészben zavar támadt a vízszolgáltatással, Firtóné ebben a maga igazolását látta. Egyáltalában: ami kellemetlenség, szerencsétlenség és botrány esett a városban, az rendszerint a kegyelmes asszonyt igazolta.

Nem hiába volt jó emberismerő, rögtön tudta, hogy Mártával valami történt.

— Mi van veled, fiam? Meghülés? Tudtam, ez lesz a vége! Hányszor mondtam, ne járjatok félmeztelenül az utcán! Majd hozok neked Kovacsiestől egy waistcoatot — nálunk pullóvernek hívják, de az számárság, a pullóver egészen más valami — a waistcoatot viseld állandóan a ruhád alatt...

— Nem — mondta tompa hangon a méltóságos asszony — nem kell waistcoat, ez sokkal komolyabb dolog: ellopták a pénzemet!

Firtóné a fejével bölintott, egy cseppet sem lepődött meg.

— Persze a kézitáskádban volt?

— Ábban!

— Tudtam! — szólt az altábornagyné. — Naponként kétezer kézitáskát lopnak el Pesten, de azért ti nem hallgattok rám, hiába beszélek nektek, mégis kézitáskában tartjátok a pénzt!

— Nem lopták el a táskámat, most is megvan, ez az!

— Hát akkor, hogy történt?

— Hiszen ez az, amit nem tudok!

— És mennyi volt?

Márta összekulcsolta a két kezét, ég felé emelte a szemét és halkán nyöszörögte: huszonötezer! Ahogy kimondta, maga is megijedt, elkezdett sírni. Az összeg nagysága egy pillanatra megingatta a kegyelmes asszony lelki egyensúlyát is. De csak egy pillanatra, azután katonásan kihúzta magát.

— Sírással nem megyünk semmire, fiam! Itt cselekedni kell! Igyál egy pohár vizet, szedd össze magadat! Most figyelj ide és felelj a kérdéseimre. Honnan hoztad a pénzt?

— A bankból. A Textilbankból.

— Mikor hoztad?

— Tegnap délben, félegykor.

— Félegykor? Ez fontos!

— A pénz levélborítékban volt.

— Levélborítékban? És ki tette a borítékba?

— A pénztáros. Az előbb meg akartam nézni és ezres bankók helyett ujságdarabokat találtam a borítékban.

— Megvan az a boríték?

— Itt van, ez az.

Firtóné a kezébe vette és megforgatta. Az arcán látszott, hogy az agya erősen dolgozik... Márta feszült várakozással figyelte, a barátnője önbizalma reménységet öntött belé. Az altábornagyné most föl-

kelt, egyszer föl-alá járt a szobában, majd megállt Márta előtt:

— Rendben van! Már mindent tudok! Többre nem is vagyok kíváncsi!

— Mit tudsz?

— A pénzedet a pénztáros lopta el! Ez egy kis bűvészmutatvány volt: előre elkészítette a borítékot az ujságszeletekkel és miután betette a pénzedet a másik borítékba, ügyesen elcserélte a kettőt. A papírdarabokat neked adta, a pénzt megtartotta magának. Ennyi az egész!

Márta összecsapta a két kezét. Iszonyú! Azok úgy lopnak?

Firtóné legyintett. Az ilyenek napirenden vannak a bankoknál. Tud ő ennél cifrább esetet is!

— Mit tegyünk? — kérdezte a méltóságos asszony, aki most már teljesen a barátnőjére bízta hajójának kormányát.

— A dolog egyszerű. Nevetségesen egyszerű. Egy óra múlva visszahozom a pénzedet. Elmegyek a vezérigazgatóhoz, mindent elmondok neki... Két tanu van rá, te meg én, két kifogástalan úri-asszony... Ez nem tréfa, fiacskám! A bank vagy megfizeti a károdát, vagy nyilvánosságra hozzuk a gazságot. Meglátod, ész nélkül fizetni fognak! Azoknak annyi vaj van a fejükön, hogy félnek a napfénytől, mint a pestistől.

Firtóné rögtön indult volna. Mikor már az ajtóban volt, Márta utána szólt:

— Megállj, eszembe jut valami. A Textilbanknak az én papám az elnöke...

— Ügy?

A kegyelmes asszony arca igen megnyúlt.

— És eszembe jut még valami! Én tegnap itthon még megolvastam a pénzt. Akkor megvolt mind a huszonöt ezres. Itt olvastam meg, ezen az asztalon, vacsora előtt.

A kegyelmes asszony mélységesen elkedvetlenegett. Fájt neki elhinni, hogy a bankpénztáros ártatlan és hogy az ő jogos fölháborodása nem volt jogos.

Márta tovább ásott az emlékeiben:

— Még egy furesza dolog van itt! A boríték, amit a bankban adtak, halványzöld volt, ez meg itt fehér. De mind a kettőn rajta volt a bank cégfelírása.

— Ez fontos adat! — vélekedett Firtóné. — Ha előbb szóltál volna... így már egészen másképp fest a dolog!

Megint leült s gondolkodni kezdett.

— Tehát: a pénz tegnap este, vacsora előtt, még megvolt. Járt itt valaki vacsora után?

— Ki járt volna? — kérdezte Márta érzékenyen.

— Nono, fiam, azt én nem tudhatom, neked kell tudnod, hogy járt-e itt valaki.

— Tulajdonképpen senki.

Mert a kis Tom tulajdonképpen senki. Róla nem is akar beszélni a méltóságos asszony, nem mintha — de Firtónénak sok dologban középkori elvei vannak. Különösen más asszonyokra tartozó dolgokban.

— Tehát se tegnap este, se ma reggel nem járt itt senki?

— Senki! — szólt Márta, az altábornagynéra szegezve tiszta, becsületes tekintetét, azt a tekinte-

tét, amellyel már az intézetben is lefegyverezte a tisztelendő nővéreket, ha nem tudta a földrajzból, hogy milyen folyók torkolnak a Kaspi-tengerbe.

Veron bejött, hogy itt van Spitzerné. A kegyelmes asszonyt idegessé tette Spitzerné jelentkezése. Mikor ilyen életbevágó dologról van szó, akkor van pofája idejönni a kenőcseivel és a villamos ráncvasalójával!

— Mondja neki, ma nem lesz kozmetika! — kiáltotta.

Veron tanyai flegmával összeszedte a reggeli-készletet és kiment. Mikor becsukódott utána az ajtó, Firtóné a mutatóujjával az asztal közepére bökött és fojtott hangon mondta: megvan a tolvaj!

— Spitzerné? — kérdezte a megzavarodott méltóságos asszony.

— Nem, dehogy — Veron!

Márta kedvetlenül rázta a fejét. Ki van zárva, az nagyon becsületes lány!

— Becsületes? És Kürten nem volt becsületes, amíg rá nem sült a huszonnégy gyilkosság? És Matuska nem volt becsületes? Hiszen a dolog egészen világos. Veron tudta, hogy évnegyedkor pénzt szoktál hozni a bankból. Előre elkészítette a borítékot a papírszeletekkel, éjjel mezítláb bejött hozzád és kicserélte a két borítékot.

A méltóságos asszony azonban nem akart hinni a komorna bűnbeesésében. Nagyon ügyes leány volt, a finom vasaláshoz is értett.

— Honnan vette volna a borítékot a bank cég-felírásával?

— Sohasem hoztál haza pénzt borítékban?

— De igen, többször is.

— És mit csináltál az üres borítékokkal?

— Tudom is én! Alkalmasint a papírkosárba dobtam...

— És ki takarítja a papírkosarat? Nos?

— Veron, — mondta elálló lélekzettel őméltósága.

— No látod! Csak logikusan kell gondolkozni!

Márta megingott a bizonyítékok súlya alatt, pedig szeretett volna hinni Veron ártatlanságában. Hajat sütni is tudott.

— Ha ő volt, miért maradt volna itt? Miért nem szökött meg?

— Mert raffinált nő! Nem bolond, hogy köröztette magát a rendőrséggel. Jól tudja, ha megszönik, az fölér a teljes beismeréssel.

— Mit csináljak most már? — tépelődött a méltóságos asszony. — Följelentsem? Tagadni fog!

— Óvatosan kell eljárni. Az a kérdés, el tudod-e küldeni félórára a háztól? Persze feltűnés nélkül.

— Mire jó az?

— Meg kell nézni, mi van a szekrényében. Azt hiszem, érdekes meglepetésekben lesz részünk!

Márta némi habozás után becsöngette Veront és odaadta neki a levelet, amit Tom úrnak írt.

— Vidd el mindjárt a nagyságos úrnak és várd meg a választ.

Veron dühbe jött, ebéd előtt még száz dolga volt, nem elég, hogy komorna és szobalány egyszemélyben, most még levélhordót is csinálnak belőle.

— Elküldöm a házmester fiával — mondta.

— A levél fontos, nem lehet kisgyerekekre bízni,
— szólt ellentmondást nem tűrő hangon a kegyelmes asszony.

— A házmester fia huszonnyolc esztendő!

Firtónét felingerelte Veron okvetetlenkedése.

— Magának kell elvinnie, személyesen, punctum!
Nem lehet másra bízni, megértette?

A komorna némi tiszteletlen morgással kivonult. A kegyelmes asszony pedig tüstént lesben állt az ajtónál és várta, mikor megy el. Sokáig kellett várnia, nagyon sokáig.

— Most tünteti el a bűnjeleket! De az én eszem nem fog ki!

Veron pedig azért késett, mert nem mehet ki a perkál takarító ruhájában, magára kell vennie a gesztenyebarnát a zöld övvel, ahhoz selyemharisnyát is kell húznia, valami pudert és ruzst is kell vennie. Az ember vagy komorna, vagy konyhaszolgálo.

A kegyelmes asszony végre azt mondta Mártnak:

— Elment! Most már gyerünk mi is!

Benyitottak a komorna szobájába. Bobby volt a folyosón és kutyanyelven súlyos inzultusokat kiáltott a kegyelmes asszony után. A Veron szekrénye azonban zárva volt.

— Látod? — szólt Firtóné. — Ha nincs titkolni valója, akkor miért tartja zárva?

Márta azonban tudta, hogy a kulcs a csorba mezőtúri kancsóban van. A szekrény egyik felében függtek a leány ruhái, a másik fele polcokra volt

osztva, ott tartotta a szalmakalapját, fehéreneműjét és egyéb holmiját. A szalmakalapot a méltóságos asszony ajándékozta neki, mikor már teljesen divatját múlt fejfödő lett. Veron azért maga sem viselte, de mégis kegyelettel megőrizte, mert igen szép volt és hátha egyszer megint divatba jönnek az ilyen virágos szalmacsudák.

Az „egyéb holmi“ között a méltóságos asszony egy háromszögletű anizettes üveget talált, amelyben még két ujjnyi likőr volt. — No nézd! — mondta. Azután egy üres zserbóskatulyát néhány cigarettával. A Márta Aida cigarettáiból. — No nézd! — mondta másodszor is. Harmadízben akkor mondta, hogy no nézd! mikor megtalálta a magyar Monte Christo gróf negyedik kötetét, a könyvben pedig Tom úr díszmagyaros arcképét. Mert a kis Tomnak díszruhája is volt, állítólag egy mágnás barátja esküvőjére szerezte. Olyan szép volt benne, mint Fedák a János vitézben.

Hanem a kegyelmes asszony is talált ám valamit! Itt van, megvan! — kiáltotta és levélborítékot lobogtatott Márta szeme előtt. Borítékot, a Textilbank cégfelírásával. Az izgalomtól remegő kézzel bontotta ki... A huszonöt ezres nem volt benne, hanem egy csomó képeslevelezőlap, amit egy Jáger Mihály nevű egyén írt potrohos és kissé görbén sorakozó betűkkel, „Kádár Veron nagyságos úrleány“ címére. A lapokat szerencsemalacok, négylevelű lóherék, amorettek, édesen mosolygó delnők és vigyorgó ördögök ékesítették.

— Jáger Mihály? A Veron büntársa! — mondta

a kegyelmes asszony. Lehet, hogy most vitte el neki a pénzt!

Másik bankboríték is volt a holmik közt, sőt harmadik is. A másodikban Veron keresztlevelét és néhány hivatalos írását tartotta, a harmadikban megint képeslapok voltak, de ezeket már nem Jáger Miska, hanem egy titokzatos Viktor írta nehéz munkás kézzel. Egyik lapon vers is volt és a prózai utóirat eldicselkedett vele, hogy a költeményt ama Viktor szerezte „a maga fejével“.

— Hátha nem is Jáger Miska, hanem ez a Viktor a bűntárs? — kérdezte a méltóságos asszony.

— Ez egy bestia — vélekedett a kegyelmes asszony, — egész kandur-háremet tart magának!

Egyéb bűnjel azonban nem találkozott a szekrényben.

— Veron állandóan bankborítékokkal manipulált — mondta az altábornagyné, — minden kriminalista tudja, mit jelent ez!

Künn vinnyogni kezdett az előszoba csengetyűje és ettől a hölgyek úgy megdöbbentek, mintha ellenség harsonája szólalna meg a várkapu előtt! Megjött Veron! A két nő úgy ahogy rendbehozta megint a cselédszobát, azután dobogó szívvel visszasuhantak a hálóba.

— Te ülj le itt, — suttogta Márta, — tégy úgy, mintha semmi sem történt volna, én majd ajtót nyitok neki...

Kissé félt a zömök és haragos kisleánytól.

Az ajtó előtt azonban nem Veron, hanem Tom

úr állott. Ő rögtön jött, amint megkapta Márta levelét és megelőzte a komornát.

— Hívott, eljöttem! -- szólt klasszikus tömörséggel.

III.

Mikor Tom belépett az előszobába, Márta fojtott hangon hadarta:

— Itt van Firtóné, — tudja az a rémes Firtóné, — ne említse előtte, hogy maga itt volt az este, — nincs a dologban semmi titkolnivaló, de okom van. — majd megmagyarázom máskor...

A fiatal úr meghökkenve nézett rá, azután lovagiasan meghajolt, jelezvén, hogy órája jóban, rosszban számítani lehet. A méltóságos asszony, persze, még pizsamában volt, izgatott lelkiállapotban nem is gondolt még arra, hogy fel kellene öltöznie, az imént éppen csak egy kis rúzszt vett az ajkára. Egyébként nem volt előtte titok, hogy a pantalló jól illik magas, vékony termetére.

— Nem tudom, ismered-e Tomot? — kérdezte a kegyelmes asszonytól, mikor beléptek a szobába.

— Személyesen nem, csak hírből, de nagyon haragszom rá, — szólt panaszosan gügyögő hangon az altábornagyné, miközben kezét nyujtott a fiatalembernek.

Ő még ifjabb éveiben sem volt az, amit hajdanában „kokett menyecskének“ neveztek, de a régebbi iskola technikája szerint mégis személyes ügyet csinált minden férfiből. Egyébként maga is férfias volt,

mint egy csendőr, urak kedvéért azonban nőies is tudott lenni, mint a paszulynövény, amely támaszt keresve, nyújtja indáit a levegőbe.

— Tudja, miért haragszom magára? — kérdezte szelíden bűgő hangon. — Mert tavaly, mikor magát megintervjuvolta egyik ujság, úgy nyilatkozott, hogy a nők egyáltalában ne vezessenek autót. Mintha him-nemű soffőrök még sohasem gázoltak volna embert!

Ez is a régebbi iskola fogása: adni a sértettet, hogy azután ki lehessen békülni.

A kegyelmes asszony kétségkívül összetévesztette Tomot másvalakivel, mert Tom úr véleményére sohasem volt még kíváncsi semmiféle ujságíró, de a fiatal úrnak határozottan jólesett ez a félreértés.

— Bocsánat! — szólt lojális arccal. — Én egyáltalában nem szoktam általánosítani! Jól tudom, vannak férfiak, akikre egy gyerekkocsi vezetését sem lehet bízni, és viszont vannak nők, akikre én rábíznam akármelyik világbirodalom kormányzását. Mint például II. Katalin, vagy Mária Terézia.

A kegyelmes asszony beérte a kimagyarázással, amely már azért is szerencsés volt, mivel Firtóné szoros lelki rokonságot tartott az említett két uralkodónővel, Mártát azonban idegesítette ez a játék, amely úgy aránylott a modern flörthöz, mint a kapszlis puska a manlicherhez. Mit beszélnek ezek? Hát nem az ő huszonötezer pengőjét lopták el?

Száraz hangon mondta:

— Azt hiszem, legokosabb, ha mindent elmondok Tominak, hiszen azért hívtam, hogy tanácsot adjon.

És mindjárt el is határozta, hogy Tom tanácsát fogja követni, azért sem a Firtónéét. A kegyelmes asszony azonban rögtön magához ragadta a szót, és egy lélekzetre elmondta az egész tényállást, imponáló mennyiségű jogi szakkifejezéseket úsztatván szavainak áradatában. Meg tudta csinálni azt a bravúrt, hogy előadta a huszonöt ezresbankó tragédiáját, anélkül, hogy abban Mártának a legkisebb szerepet is juttatta volna. Kizárólag csak önmagáról beszélt.

Tom úr áhitatos érdeklődéssel hallgatta, olykor szakértően bólintott, vagy rosszalóan rázta a fejét, egyszer iszonyodva föl is szisszent.

Firtóné azt mondta, Veron bűnösségéhez szó sem férhet. Az ő „fatális emberismeretével“ már régóta sejtette, hogy a leány előbb-utóbb ki fogja mutatni a fogafehérét. Mert ez egy Lombroso-típus.

— Miért nem szóltál, ha előre tudtad? — kérdezte epésen a méltóságos asszony.

— Miért nem kérdeztél, édesem? — adta vissza Firtóné. És hozzátette: — Tudhatnád, hogy kéretlenül sohasem avatkozom más emberek dolgába.

Neki elvei voltak. Azonban Tom úr félbeszakította az előadást. A méltóságos asszonyhoz fordult:

— Ha pillanatnyi zavarba hozta volna a lopás — szívesen álllok rendelkezésére....

És mivel Márta nem értette meg mindjárt, a szívéhez nyúlt, amely fölött a pénztárcáját hordta és előkelő könnyedséggel mondta: bármilyen összeg erejéig!

Márta ijedten nézett rá...

A saját pénzemet akarja nekem kölcsönadni! — villant keresztül az agyán. De rögtön letorkolta önmagát... Abszurdum! Honnan is vette magát ez a gyanú? Láthatatlanul ott gunnyasztott a tudata alatt és első érintésre az arcába ugrott, mint az ördög a skatulyából... De ez csak afféle felelőtlen ötlet! Ha jól meggondolja, akkor kizárt dolog, hogy ekkora szemtelenség beleférjen egy emberi kebelbe!

Tom észrevett valamit a méltóságos asszony arcán és azt mondta: — Reményilem, nem talál ebben semmi sértőt?

— No, ugyan! — avatkozott bele a kegyelmes asszony — az még a dédanyám idejében volt, hogy az asszonyok elájultak, mikor pénzt mutattak nekik!

Márta fagyosan mondta, ő nem ájul el, de ha pénzre lesz szüksége, akkor majd az apjától fog kérni, most azonban nem erről van szó, hanem, hogy mi legyen Veronnal?

Nem, Tomot nem szabad gyanúsítani, ez a nyom az ingoványba vezet. Hiszen ez a pletykákból jól ismert „idősebb asszonyság“ tragikomédiája, akit kifoszt az ifjú gigoló! Ő ugyan nem tartozik még az idősebb asszonyok közé és Tom minden, csak nem az ő udvarlója, de azért jó lesz vigyázni, a pesti nyelvek igen komiszak.

— Nem tudom elhinni, hogy az a leány ilyen háládatlan lehessen! — szólt Tom úr. — Olyan jól bántak vele ebben a házban, — igazán nem tudom elhinni...

A kegyelmes asszonynak tetszett a fiatal úr optimizmusa, de meg is mosolyogta.

— Barátom, — mondta, — ha maga ilyen naiv, akkor még szomorú tapasztalatokat fog szerezni az életben!

(Tom úr csakugyan olyan naiv arcot vágott ebben a pillanatban, mintha csak illusztrálni akarná az altábornagyné szavait.)

— Lehet, — mondta — de azért én mégis hinni akarok az emberi jóságban!

Tudja Isten, ezt valahogyan elkombinálta, Márta szája úgy eltorzult, mintha birsalmába harapott volna.

— Hát csak higgyen az emberek jóságában, — mondta szárazon — azért az én pénzemet mégis ellopták!

Tom úr sietett biztosabb talajra vonulni.

— Hogy mi legyen Veronnal? Teszek egy pro-
pozíciót! Van egy jó emberem a főkapitányságon,
Skulteczky fogalmazó, majd beszélek vele. Úgy kép-
zelem, Veront egyelőre csak mint tanut kellene
kihallgatni... Őt is, a szakácsnőt is, nehogy feltűnő
legyen... Nem fogják őket formaszerint megidézni,
csak telefonálnak nekik, hogy nézzenek be a kapi-
tánysághoz... Skulteczky nagyszerű ember, mond-
hatom igazi rendőrzseni, egy magyar Sherlock
Holmes, kolosszális szimatja van, kérem, ha ő vala-
kinek a szeme közé néz, akkor már tudja, mit gon-
doljon róla.

Ezt jónak találták, ebben megállapodtak és Tom
rögtön szaladt volna a kapitányságra. A méltóságos
asszony kikísérte az előszobába.

— Nézze csak, Tomy, kérje meg a rendőrbarát-

ját, hogy kíméletesen vezesse a vizsgálatot, mert ha kiszül, hogy Veron mégis ártatlan, akkor szeretném megtartani, mint komornát.

— Nyugodt lehet, Skulteczky specialitása, hogy kéjgázzal vallat!

— Szeretném tudni, hogy mit végez, — szólt Márta.

— Föltétlenül visszajövök, de csak dél felé, mert még egy utam van...

Egy lábbal már künn volt a folyosón, mikor újból visszafordult:

— Egy kis sportkocsit kínálnak nekem Benzék, lehet, hogy megveszem.

Ez az ember, akinek soha tíz pengője nem volt a zsebében, most egyre a pénzére céloz, mániákusan visszatér erre a tárgyra, mint Raszkolnyikov a gyilkosság színhelyére... Vajjon mi teszi olyan vakmerővé? A tiszta lelkiismerete, vagy a veszedelem ingere? A méltóságos asszony keményen, szinte fenyegetően a szemébe nézett, de Tom tekintete olyan tiszta maradt, mint a hegyi tó, vagy mint a Márta tekintete, mikor a tisztelendő nővér a Kaspi-tengerbe torkoló folyókat kérdezte.

— Kezit csókolom! — szólt a gyermekek éneklő hangszúlyozásával Tom és eltűnt.

Odaát az ebédlőben Veron a legújabb Zerkoviczot dúdolgatta, miközben a bútorokat tologatta. A hálószobában pedig szóttanul és idegesen együtt ült a két dáma. Ez a pergőtűzet megelőző haljós csend volt.

Sokáig kellett várniok, délfelé azonban szokatlan és félelmetes nesz hallatszott az előszobából, amely-

től elállott Márta szívverése. Öblös férfihangok, súlyos csizmák. Veron bejött a hálóba. Nevetve mondta:

— Két rendőr van odakünn, kérem. Azt mondják, a szakácsnőt és engem elvisznek a kapitányságra, mert lopás volt.

Elhallgatott és hol a méltóságos, hol a kegyelmes asszonyt nézte, láthatóan azt várta, hogy a rendőröket, akik csak tévedésből jöhettek, mindjárt föl fogják világosítani. De a kegyelmes asszony mélyen hallgatott, úgy gondolta, ő itt csak vendég, a szó a háziasszonyt illeti meg. Márta pedig zavarban volt.

— Igen, — hebegte. — Mindenkit ki fognak hallgatni, mint tanut... Ebben semmi sincs... És gyáván hozzátette: Engem is ki fognak hallgatni, mint tanut.

Veron fölbiggyesztette az ajkát, sarkon fordult és kiment. Hallani lehetett, amint odakint nyugodt hangon mondja a rendőröknek, várják meg, míg felöltözik.

Mártát szorongás fogta el. Hiszen nem ez volt a megállapodás! Elég lett volna, ha megidézik a lányokat, telefonon, de minek rendőröket küldeni?

— Lehet, hogy a kapitányságon már megtalálták az arcképét a fekete albumban, — vélekedett a kegyelmes asszony — az ilyenekkel aztán nem teketóriáznak.

Valaki azonban nagyon hangos volt az előszobában: a szakácsnő. Úgy beszélt, mintha már régen várta volna a rendőri beavatkozást. Azt mondta: No,

most minden ki fog sülni! És ha valamit elloptak a lakásból, feleljen érte az, aki mindig a lakásban van, akkor is, ha nincs ott semmi dolga. Utálta a komornát és ledobta volna magát a legmagasabb várfalról, ha magával ránthatja Veront. Mint Dugovics Titusz.

Veron megint bejött a szobába, ezúttal kalappal a fején. A barna ruha volt rajta, a zöld övvel. Most már érezte, hogy őt gyanúsítják, de azért nem ijedt meg, inkább valami harcias vonás fodrozta a szája szélét.

— A szalón szőnyegét leadtam a vicééknek porolni, nehogy azt higgyék, én loptam el. És ha elmenünk, tessék utánunk bezárni az előszoba ajtaját.

Szinte megvető arccal mondta, miközben megnyálazta az ujját és barna kesztyűjét ráhúzogatta széles, kurta kis kezére.

— Láttad? — kérdezte a kegyelmes asszony. — Még csak nem is sírt! Ennek már prakszisa van az ilyenekben! Kicszerzett lelkű bűnöző! Fogadni mernek, az ujjlenyomata megvan a rendőrségen.

A kegyelmes asszony a karkötőóráját nézte és rémülten felszisszent: — Jesszusom, a Liga! — És maga is elrohant. Csak ne jönne többet vissza! gondolta Márta. Firtóné azonban már elhatározta, hogy ebéd után rögtön visszasiet, mert ez a szegény csacsi Márta egy lépést se tudna tenni ónélküle.

A méltóságos asszony egyedül maradt Bobbyval és megint a huszonöt ezresét kezdte keresni. Ez azonban csak afféle oktalan reflexmozdulat volt, mint Bobbyé, mikor unalmában vakaródzik. Most

már a szalónban és az ebédlőben is kereste, később pedig, mikor öltözködésnek látott, a fürdőszobában, főleg a gyékény alatt és a kád mögött.

Kettő felé visszajött a szakácsnő. Márta behívta a hálóba, hogy megtudja, mi volt a kapitányságon, de Borbála néni szavai után nem igen lehetett eligazodni. Mindig csak azzal dicsekedett, hogy a nagyságos kapitány úr milyen udvarias volt vele szemben, jelezvén azt a nagy társadalmi különbséget, amely egy szakácsnő és egy Veron közt van. Az ő előadásában úgy festett a hivatalos eljárás, mint Borbála néni megdicsőülése. Veront persze ott fogták a rendőrségen, amit bizonyára a szakácsnő valamásának köszönhetett.

Rendes ebédről már nem lehetett szó, a méltóságos asszony beérte kevés rántottával és egy szelet sonkával, Borbála néni kísérteties vídamsággal röpdösött körülötte, mindenképpen azon volt, hogy a szolgálatkészségével hipnotizálja és elfeledtesse Veront.

Ebéd után Márta éppen cigarettára akart gyújtani, mikor odakünn vad harcilarma kerekedett. Jézusom, mi az már megint? Valaki erővel be akar törni az előszobába, a szakácsnő azonban vitézül ellenáll és még idejében az ajtó elé kapcsolja a biztosító láncot. Bezárni azonban már nem ér rá, mert az ostromló bedugta a résen az öklét, egy agyagszínű, szőrös végtagot. Közbe a homeroszi hősök példájára bösz szitkokat vagdosnak egymás fejéhez.

— Eresszen be! — mennydörgi az ököl tulajdonosa.

— Nem lehet, a méltóságos asszony nincs itthon!
 — Itthon van, a házmester mondta és nekem beszélnem kell vele!

— Akármit mondott a házmester, nem lehet bejönni!

— Éresszen be, maga égetnivaló! Hét pengőért írja be a méltóságának a fácánjércét, pedig kettő ötvenért utánadobják az embernek a csarnokba! És még maga meri mondani Veronra, hogy tolvaj!

Miért, miért nem, a fácánjérce igen felbőszítette Borbálát. Azt mondta:

— Hordja el magát, maga tekergő, mert rendőrségért telefonálok. (*Tekergőt* mondott, mert erdélyi volt.)

— Rendőrségért majd én telefonálok, hogy hatóságilag megvizsgálják a maga piaci könyvét! Hét pengőért egy fácánjércét! Ezért Márianosztra jár!

Márta óvatosan kinyitotta a hálószoa ajtaját és fojtott hangon kérdezte:

— Ki van odakünn?

— A Veron vőlegénye, a Miska.

Jäger, a bűntárs? A méltóságos asszony ijedten visszavonult. Hiszen éppen ez kellett még!

Odakünn tovább hullámozott a harc, váltakozó esélyekkel, de végül is felülkerekedett a védelem, mert az ostromló egy pillanatra visszahúzta karját a résből és Borbála sietve becsapta és rázárta az ajtót. Az odakünn a csizmája orrával rugdosta az ajtót.

Feltűnő volt, hogy Bobby rögtön az ostromló pártjára állott. Nyihogva és farkát csóválva kapa-

rászott az ajtón, közbe mérgesen kaffogott a szakácsnőre, aki nem eresztette ahhoz az emberhez, akihez alkalmasint meleg rokonszenv szálai fűzték.

A vőlegény egyideig még toporzékolt az ajtó előtt, de végre valakinek, talán a házmesternek, sikerült őt leszerelnie.

— Jól van, — mondta — tudom már mit csinállok, tudom kihez megyek! Ezt a vén fácántyúkot majd megtanítjuk kesztyűbe dudálni!

Elvonult és megint csend lett.

— Mi van azzal a fácánnal? — kérdezte szigorúan Márta asszony. Elmúlt héten csakugyan fácánt sütött a szakácsnője és az ára hét pengő volt.

— Az féleszű ember — dohogta Borbála, — összevissza beszél mindenfélét, nem érdemes vele törődni.

— Veron miatt haragudott? — kérdezte tovább Márta.

— Lopni akart! — állapította meg a szakácsnő. — De én nem engedem az uraság jószágát!

Hogy valaki ekkora feltűnéssel induljon lopni, az nem látszott valószínűnek. Márta az utcai ablakhoz lépett, hogy utána nézzen az elvonuló ellenségnek, de Borbála néne visszafogta.

— Ne tessék, mert hátha belő az ablakon! Pisztoly van nála, én láttam, valamit dugdosott a kabátja alatt, biztosan pisztoly volt!

— Csak jönne már Tom, hogy mégis férfi legyen a háznál! — fohászkodott a méltóságos asszony. Mellékesen azonban elhatározta, hogy érdeklődni fog a vadarak iránt.

A szakácsnő, akinek harci kedve nem tudott egyhamar lelohadni, szitkozódva topogott a lakásban. Nagyon a szívére vette a fácántyúkot.

— Ez egy veszedelmes bolsevista, — mondta, — olyan, mint Hindenburg.

IV.

Ötkor megint vinnyogni kezdett a csengő, de ezúttal, hála Istennek, a kis Tom volt. No végre! De mi történt a fiatal úrral? Komoran lépett a szobába, szembe ült Mártával, szó nélkül cigarettára gyújtott és márvány arccal futta maga elé a füstöt.

— Beszélt Skulteczkyvel? — kérdezte félénken a méltóságos asszony.

— Nincs Pesten. Hat hónappal ezelőtt áthelyezték Kelebiába, — válaszolt szokatlan mély hangon Tom.

Márta sejtette, hogy ez baj, bár nem tudta, miért baj.

— Mondja, — kérdezte újabb szünet után — miért küldtek rendőrt a lányokért? Hiszen úgy volt, telefonon fogják őket a főkapitányságra hívni?

Tom erőltetett nyugalma keserű nevetésben robbant szét.

— Hát ez az, kérem! Skulteczky nincs itt és az ügy egy vadállat kezébe került. Oláhnak, vagy Olajnak hívják. Nem lehet vele beszélni, mindenre csak azt mondja: „Köszönöm, nincs szükségem utasításokra, majd tudni fogom, mit teszek!” Szóval meg-

indult a magyar királyi szecska-vágómasina és most már senki sem tudja, mit fog elvagdogni: szecska-t-e, vagy embereket.

Márta megszeppent.

— Mondja már, mi történt?

— Az az Oláh, vagy Olaj mindig azon lovagolt, nem az utcán lopták-e el a maga pénzét? Kizárt dolog, mondom, hiszen öméltósága tegnap este, vacsorakor megolvasta és akkor megvolt az egész.

— Ez igaz is! — szólt Márta önérzetesen.

— Akkor meg azt akarta tudni, járt-e valaki vacsora után a maga lakásán?

— Mi köze hozzá?

— Maga megtiltotta nekem, hogy Firtónénak megmondjam, tehát neki se szoltam, csak ennyit: nem tudom.

— Jól tette! És mit válaszolt erre Oláh, vagy Olaj?

— „Ha ön nem tudja, majd tudni fogja Kádár Veron és tudni fogja öméltósága.“

— Én?!

— Holnap reggel ki akarja magát hallgatni. Kéreti, sőt nem is nagyon kéreti, inkább föl hívja, jelenjék meg tízkor a kapitányságon. Mindjárt elrendelte, hogy vezessék elő Veront és a szakácsnőt.

— Hát ez egy vadállat! — mondta a méltóságos asszony.

— Nem úriember! De még valami történt, amit nem hallgathatok el, bármilyen kínos is: az előszobában négy rendőri riporter ült...

— Sz... sz! — ijedezett Márta.

— Már sejtettek valamit és valósággal megrohantak a kérdésekkel. Azok úgy röpülnek a pikantériákra, mint a darázs a mézre. Én persze nem szóltam semmit. Egy szót sem. De a rendőrség nem lesz olyan diszkrét. Az úgynevezett érdekes eseteket külön kommunikében adják ki a lapoknak. És a mi esetünk, úgy látszik, érdekes eset.

A méltóságos asszony két tenyerébe fogta a homlokát. Tom pedig a szoba mennyezetét nézte. Hosszú szünet után azt mondta:

— Ha énrolam volna csak szó, akkor egyszerű volna az eset. Én szeretek egyenes úton járni. Ha kérdeznek, akkor felelek. Nincs titkolni valóm! Tegnap délután eljöttem magához látogatóba, maga olyan végtelenül kedves volt és itt tartott vacsorán, vacsora után elbeszélgettünk egy kicsit, hát mi van abban? Cigarettáztunk, egy-két pohár konyakot ittunk, félkettőkor rendesen hazamentem. Ezt a ház-mester is igazolhatja. Ennél ártatlanabb dolog nem képzelhető. Kérdés azonban, mivé lesz az igazság, ha belekerül a lapokba, — pikáns alcímekkel? És mit szólnak majd azok, akik elolvassák? A maga jóbarátnői...

— Jézusom! — mondta halkán a méltóságos asszony.

— A maga elvált ura és a kedves papája!

— Meg kell akadályozni! Föltétlenül meg kell akadályozni! Tomy, mondja, mit csináljunk?

Mit? Tom úr ráncba szedte fehér homlokát és gondolkodni kezdett. Alattomban egy pillantást vett az órára: tíz perc múlva hat! Nos, pont hatkor

válaszolni fog Márta kérdésére, előbb nem. Addig azonban...

A tíz perc még nem telt le, midőn Bobby dühös ugatással az előszoba ajtajához ugrott; ugyanakkor megszólalt a csengő.

Márta kisietett és keményen ráparancsolt Borbálára:

— Akárki jön is, nem vagyok itthon! Senkit sem szabad beereszteni! Megértette?

— Igazad van, fiam! — szólt Firtó altábornagyné, aki ebben a pillanatban lépett a konyhából az előszobába. A cselédkijáraton át jött. Igazad van, én sem tudom elviselni azt a sok léha látogatót! Szörnyű ez a pesti publikum, nem tud megülni a saját otthonában!

Azzal már be is ment a hálósobába és nyájasan kezét fogott a kis Tommal.

— Drágám, — szólt Mártához — a konyhád falán meglazultak a kachlik, mert gipsz-habaresba rakták, pedig cementbe kellett volna. Kontár volt, aki ezt a házat építette.

Márta ernyedten leült, a kegyelmes asszony pedig tovább beszélt:

— Ha jó barátnőm vagy, akkor kondoleálhatsz nekem! Maga is, Tom úr! (Ezt szelíden bűgő hangon mondta.) Kénytelen voltam elfogadni a Munkásnők Védő Ligájának elnöki tisztét. A választás úgyszólván egyhangú volt, a Simonyi-klikk erkölcsi nullákból áll, az ő szavazataik nem numerálnak... Nekem ez igen nagy baj, az én fanatikus kötelességtudásommal hamar tönkre fogom magamat tenni. Hol-

nap már igában leszek, délelőtt be kell mutatkoznom három miniszternek, mert az elnöki tisztnak kvázi hivatalos jellege lesz, a Liga tulajdonképpen a Népjóléti egyik független osztálya. Holnap délután a cukrásznál találkozom az asszonyokkal, küldöttséget kell vezetnem a fenséges asszonyhoz, hogy följajnljam neki a fővédnökséget. Borzalmas hajszába kerülök bele, — dehát mit tegyek?

— Kérlek, — vágott a szavába Márta, — nagyon furesza dolgok történtek a huszonötezer pengővel!

— Én nem kerestem ezt a tisztséget, — folytatta zavartalanul a kegyelmes asszony, — de el kellett vállalnom, mert erkölcsi kötelességem, hogy társadalmi tevékenységemmel elégtételt szerezzek boldogult Firtó altábornagy nevének. Hiszen tudod, hogy a világháborúban milyen méltatlanság történt szegény urammal? Ahelyett, hogy egy hadseregesoport élére állították volna, ami rangja alapján kijárt volna neki, az óbudai pokrócraktár ellenőrzését bízta rá. Irigyei mindenképpen távol akarták tartani a fronttól, persze tudták, hogy Firtó az ellenség előtt fényes sikereket aratna és túlszárnyalna valamennyiüket...

— Kérlek, — próbálkozott újból a méltóságos asszony, — most arról van szó, hogy a rendőrség hallatlan tapintatlansággal fogta meg a Veron ügyét...

— Ha Firtó künn van a harc téren, akkor alkalmasint más fordulatot vesznek a hadműveletek. Benne semmi sem volt az átlag-generálisok elfogultságából, azok senkiben sem bíznak, csak önmaguk-

ban és ezért egymásután követik el a baklövéseket. Firtó tudta, hogy több szem többet lát és minden dolgában kikérte az én véleményemet. Nem szoktam magamat beleártani olyan dolgokba, amelyekhez nem értek, de katonai problémákkal már leánykoromban foglalkoztam, hiszen édesapám vezérkari őrnagy volt és merem állítani, tisztánlátó szemem van és az ítélőképességem elég jó. A Potiorek-féle offenzíva kezdetén én már tudtam, hogy a fölvonulást alapjában elhibázták, a bekövetkezett események igazoltak engem. Az olaszországi hadsereget sem így vezettem volna, legalább óvakodtam volna attól, hogy átmenjek a Piavén, megelégedtem volna azzal, hogy ott lekötöm az ellenséges erőket, alkalmas időpontban pedig előretörök Dél-tirolból és a lombardiai síkságon kényszerítem ki a döntést. Azok az urak nem hallgattak senkire, így aztán nem csoda, hogy odajutottunk, ahol ma vagyunk! No, de drágám, ez nem neked való téma, ti, bájos pesti asszonykák csak színésznőkről, ruhákról és válópörökről szerettek beszélni... És a magatok szempontjából igazatok is van, — úgy-e, Tom úr? De tudod-e, miért jöttem hozzád? Csodálkozni fogsz: ez hivatalos látogatás, mint a Liga elnöke jelentem meg. Délután nálam járt egy Jáger Mihály nevű vasesztergályos...

— A Veron Jágerje? — ijedezett Márta.

— Éppen a Veron ügyében jött. Értelmes és rokonszenves fiú, pompás képviselője a magyar munkásnak. Azt mondta: „A kegyelmes asszony elnöke a Munkásnők Védő Ligájának, nahát jelentem: egy

Kádár Veron nevű munkásnőn igazságtalanság esett, — tessék megvédeni a Veront! — Rögtön tisztában voltam a helyzettel: a világért sem szabad elmulasztanunk a kedvező alkalmat, hogy egy csapásra megnyerjük a munkáskörök bizalmát, azért kezet nyújtottam neki és szokott rövidségemmel azt mondtam: „Jáger Mihály, számíthat rám, meg fogom védeni Veront!”

A méltóságos asszony idegesen várta, hogyan fogja Firtóné megvédeni Veront.

— Kedvesem, — kezdte az altábornagyné, — beszéljünk őszintén: te igazságtalanul bántál ám azzal a lánnyal!

— Én?! — kiáltotta Márta, miközben a szeme kerekre nyílt az ámulattól.

— Igazságtalan voltál, drágám, mert minden komolyabb ok nélkül a rendőrség kezébe adtad. Meg kellett volna fontolnod, hogy Veron évek óta becsületesen szolgált. Hála Istennek, ma már ott tart a kultúremberiség, hogy a háztartási alkalmazottakban embertársakat lát. Embertársakat, akiknek becsületük és önérzetük van, akik igényt tarthatnak nemcsak munkabérre, hanem a munkaadó tiszteletére is.

— No, de engedj meg! — lázadozott a méltóságos asszony.

— Ne heveskedjél, drágám, ne heveskedjél! Jól tudod, téged senki sem szeret annyira, mint én. Ismerem száz jó tulajdonságodat, de nem hunyok szemet egy-két apró hibád előtt sem. Neked éppen ez a hibád: a heveskedés. Most már bevallhatod, hiszen

nem szégyen: a Veron dolgát elheveskedted! Mert miféle gyanuokaid voltak? A bankborítékok, amelyek a szekrényben találtál? Engedj meg, ez aztán igazán gyerekség! Hiszen csak rá kell nézni arra a lányra, a becsületesség oda van írva a homlokára.

A méltóságos asszony kifogyott a türelméből és öklével az asztalra csapott.

— Nahát hallatlan! Nem te mondtad, hogy Veron a tolvaj?

A kegyelmes asszony szelíden mosolygott. Az egész Firtóné csupa jóság és elnézés volt.

— Ne izgasd magadat, angyalom, hanem gondolkozzál logikusan. Fő a logika! Anélkül nem megyünk semmire. Én nem ismertem a te komornádat, nekem nem volt, nem is lehetett róla véleményem, neked azonban évek óta bizalmasod volt, neked tudnod kellett, hogy kicsoda, micsoda az a lány. Mikor gyanuba fogtad, azt kellett hinnem, komoly okaid vannak rá. Kívánságodra azután rámutattam a törvényes utakra, amelyek az igazság kiderítéséhez vezethetnek. Ennyi volt az én szerepem! Azóta azonban újabb adatok kerültek a birtokomba, most már világos előttem: ok nélkül gyanúsítottad a lányt!

— Szóval: te is ellenem fordulsz, mindenki ellenem fordul! — szólt több keserőséggel, mint logikával, a méltóságos asszony.

— Megint tévedsz, drágám, mert engem életed minden válságos órájában magad mellett fogsz találni! Most is csak a te érdekedet szolgálom, mikor ezt a kínos ügyet megnyugtató befejezéshez akarom juttatni...

A kis Tom, aki eddig szerényen és hallgatagon cigarettázott, most megszólalt:

— Miféle befejezéshez, kezit csókolom?

— A háztartási alkalmazottak lopását csak a munkaadó kívánságára szabad üldözni. Ha a munkaadó nem akarja, akkor nincs törvényes eljárás!

Firtóné egy okiratot vett ki az aktatáskájából — (mert amióta elnök volt, nem retiküllel, hanem aktatáskával járt!) és Márta elé terítette.

— A Liga ügyésze fogalmazta. Ha aláírod, akkor a rendőrség haladéktalanul beszünteti az eljárást.

A méltóságos asszony Tomra, Tom pedig a méltóságos asszonyra nézett. A két szempár közt sugalló gondolatok cikáztak, mint a villamosszikrák... Négy riporter az előszobában — pikáns tudósítás a déli lapban — alcímek — a papa — az elvált Nemere — a jóbarátnők... A méltóságos asszony nagyot nyelt, azután az ő cseresznyeszár betűivel hirtelen aláírta a nevét...

Firtónét meglepte gyors győzelme. Ő hosszabb kapacitálásra készült és szinte fájt neki, hogy kárba veszték a készen tartott érvei.

— Csak azért, mert már unom ezt a hajsztát! — szólt Márta.

— Ez szép, ez nobilis gesztus volt! — kiáltotta rajongva a kis Tom.

A kegyelmes asszony szedelőzködött.

— Megyek a kapitányságra, magam viszem meg Veronnak a jó hírt. Hanem, hallod drágám, valami kis kárpótlást adhatnál a szegény nyomorultnak. Az egész havi bére úgysis jár neki, de a meghurcolásért

odaajándékozhatnád neki a szolgálati ruháit, a feketét a bőbitával és a perkált... Így könnyebben fog új helyhez jutni.

— De hiszen, ha így van, akkor nálam is megmaradhat, — vélekedett a méltóságos asszony.

Firtóné komolyan rázta a fejét.

— Nem, ez nem lenne jó dolog! Annak a lánynak a szíve tele van keserőséggel... Nem lenne jó dolog! De Veronnak különben is van már új helye.

A kilincsre tette a kezét.

— Én is megyek, — szólta Márta, — csak kalapot teszek. — Kifogytam minden pénzemből. Papától kell kérnem... Rémes kálvária lesz — jujj! Bobyt is viszem, azt papa nagyon szereti. Tom, kérem, adja rá a nyakravalóját, a zöldet a piros kövekkel.

— Mit fogsz otthon mondani, hová lett a huszonötezer pengőd?

— Mit? Természetesen az igazságot, hogy az utcán kilopták a táskámból.

Odalenn, a kapu előtt elbúcsúztak. A kegyelmes asszony jobbra ment, a méltóságos balra.

— Ja igen, — kiáltott Firtóné után Márta, — tulajdonképpen kihez szegődött Veron?

— Énhozzám, — felelte egyszerűen az altábornagyné. Nyájasan bölintott és a kapitányság felé ment.

A méltóságos asszony visszanyelt egy szót, amely a nyelvére kívánczozott, majd azt mondta:

— Takszit kellene találni.

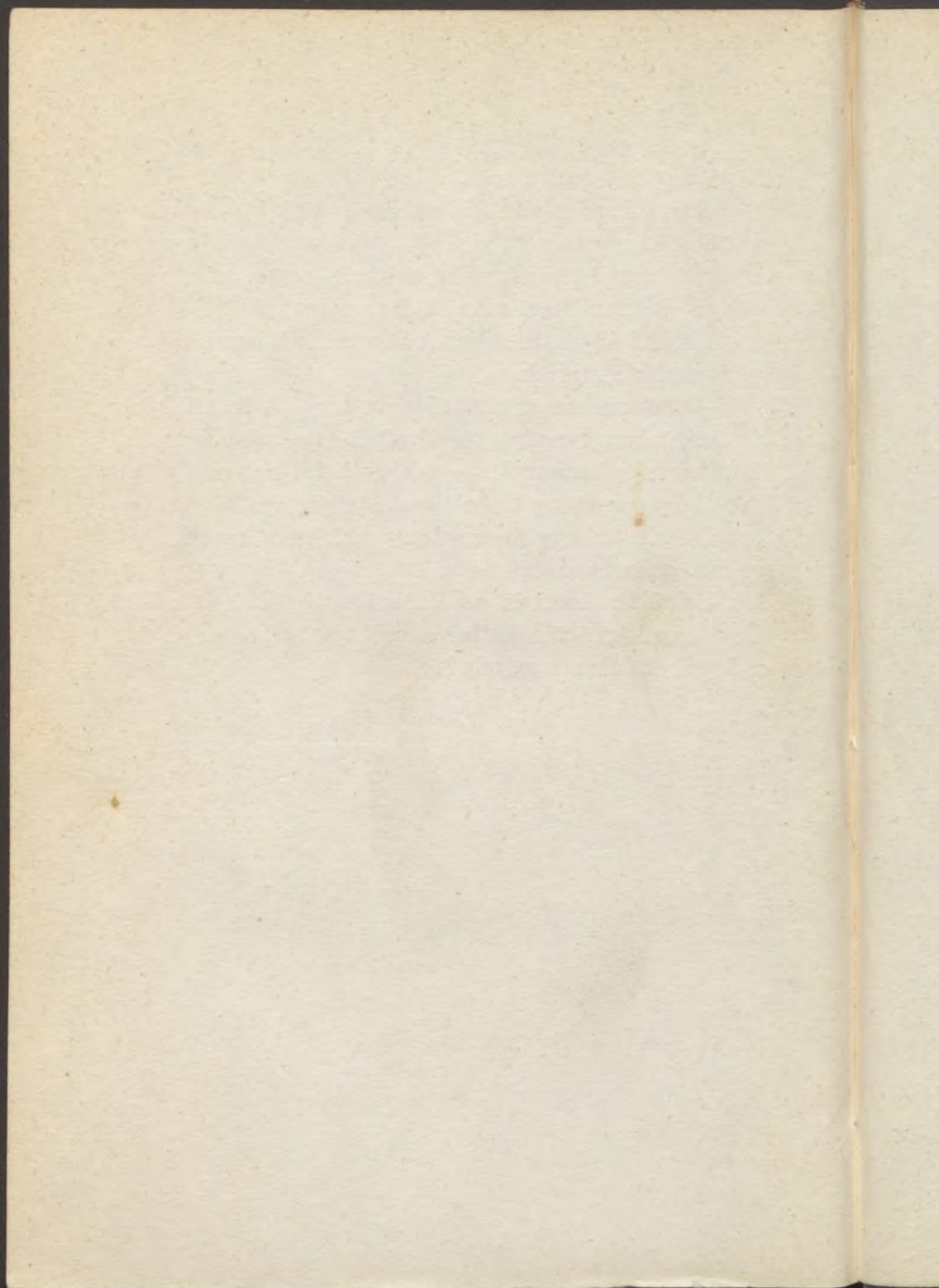
— Itt az én kocsim, nagyon szívesen elviszem!
 — udvariaskodott Tom úr.

Egy torpedóalakú kis autóra mutatott, amely a kapu előtt vesztegelt. Az egész kocsi alumíniumból épült és úgy fénylett, mint a kávéskanna az ezüstmíves kirakatában. Az ülése meggypiros bőrből készült. Az ilyen kocsikat külön a hollywoodi film-sztároknak gyártják.

— Tetszik az autóm? Ma vettem, — szólt Tom úr, miközben mosolyogva nézett Márta szemébe.

Az én pénzemből! — zokogott fel egy hang a méltóságos asszony kebelében. De rögtön letorkolta ezt a hangot, hogy abszurdum, csak nem képzelhető ekkora szemtelenség!

Beleült a kocsiba, az ölébe ugratta Bobyt, a kis Tom egy kígyógörbülettel a volán mögé csúszott és a kocsi dudálva megindult.



ELBESZÉLÉSEK

UTAZÁS ALMIRABA

I.

Latin óra alatt nyitva állott az ablak. Ottkűnn vakítóan és altatóan sütött a nap. A közeli pályaudvarról egy tolató mozdony ütemes dohogása hallatszott, hol crescendo, hol meg decrescendo. A tanár magyarázott, olyan hangon, amely a szélvihart is el tudná zibbasztani:

— „De“ jelöli először az elválást a térben: de digito annulum detrahare...

A kék messziségből pacsirtaének is hallatszott, mert a vasúton túl már szántóföldek kezdődtek. Az ének édes és kacskaringós sujtásokat rajzolt a fiúk álmos lelkébe.

— „De“ jelöli továbbá az irányt. De Assyria revocavit exercitum...

A tanár hirtelen az asztalra csapott.

— Lantos, hol jár az eszed?

A harmadik pad sarkán ült Lantos. Természetesen nem válaszolt, ilyen kérdésre nem szokás, csak ártatlan csodálkozással és tiszteletteljes méltatlankodással nézett a tanár szemébe.

— Számoknál „de“ a kivonást jelöli. Annis duobus de viginti.

Hol is járt az imént Lantos esze? Almira szigetén járt és azt csakugyan nem lehetett bevallani a tanárnak. Mert Almira kis korálsziget a Csendes-óceán közepén, közel az egyenlítőhöz. Lantos nemrégiben egy francia folyóiratot kapott kezébe, a színes melléklet almirai tájat ábrázolt. Pálmák és sziklák, fölöttük és alattuk a tenger és az ég szomjas kék végtelensége. Azóta a távoli korálsziget vasárnapi orgonabúgással szólt bele a kisdiák hétköznapijaiba.

Ha ő egyszer a maga ura lesz, akkor haladéktalanul elmegy Almirába. Sőt lelkileg már oda is hureolkodott. Az iskola dermesztő unalma és a tanulóévek lealázásai elől a Csendes-óceánra menekült. Ott vár reá az élet. Ami most van, az nem élet, csak várakozó tengődés, mint a gubóé, mikor a pillangószárnyakat növeszti. Almira a szabadság és a szabadság az élet. Ó, milyen forró, milyen édes és fájdalmas honvágy epesztette Almira után!

Már komolyan készülődött az útra, szerzett egy delejtűt és egy zseblámpást... Kincsei most is nála vannak, ha megtapogatja, akkor rögtön titokzatos és ragyogótollú paradicsommadarak szárny-suhogását hallja. Almira!

— Diem de die: napról-napra... Lantos, ide figyelj — de tertia vigilia: harmadik őrváltáskor...

II.

A korálsziget lassan elmerült az idő tengerében, mint a téli napgolyó a ködfelhőben. De tíz esztendővel később, tíz szürke esztendővel később, Lantos megint hallotta az almirai madarak szárnyzuhogását — ezúttal a budapesti Szeccessió-kávéházban.

Valami szerencsés véletlen — egész életében mindig szerencséje volt! — utat nyitott neki a Tomka-társaságba, sőt megnyerte neki a társaság ünnepelt és rettegett zsarnokának, Tomka Róbertnek barátságát is. Tomka akkoriban az ifjú entellektüelek vezére volt, egyébként egy mamutvagyonú iparbáró egyetlen fia. Az egész legény csupa tehetség, a körme hegyéig csupa önhitt, káprázatos, borotvaélű támadó kedv.

— Újévkor lapot indítok! — ígérte és ígérete már tele volt hadüzenetekkel és támadásokkal.

— A lap címe: A Riadó!

— Riadó jó név. Ez lerántja az alvó filiszterekről a paplant. És a program?

— A program négy szó: Temessétek el a halottakat! Mert a magyar életet tűrhetlenné teszi, hogy a konvenció hullaházat csinált az országból ...

Mi ütött Lantosba? Egyszerre lobogni és lánogni kezdett, egyszerre felugrott.

— Igaz, igaz, ezerszer is igaz! A közéletet önmagukat túlélte tekintélyek és odvas elvek töltik meg! Aki meghalt, legyen az ember vagy gondolat, azt eltemetni, hogy helyet adjon az életnek!

Tomka megfogta az ifjú karját és a szemébe merítette hideg, hegyes tekintetét.

— A Riadónak te leszel a szerkesztője! Más nem is lehet.

— Én? — rémüldözött és újjongott Lantosban a huszonkét esztendő. — Én? Nem értek a lapszerkesztés technikájához.

— Annál jobb, így legalább nem fogsz konvencionális lapot csinálni.

Ettől kezdve élete állandó csomagolásban telt. A gondolatait válogatta, rendezte, pakkolta a Riadó számára. Mert most kezdődik az élet! Az élet készen áll a küszöbön és arany trombitákkal hívja. Az élet: a harc. Ő akkor fog élni, ha azok a tüzes harcok, amelyek a Riadó körül lobogni fognak, célt és méltóságot adnak neki.

És megint azt a forró, édes és fájdalmas honvágyat érezte, amely valamikor Almira felé szívtá a lelkét.

A Riadóból azonban sohasem lett ujság. Tomka, az ünnepelt és rettegett, váratlanul felfedezte magában a festő tehetségét és ezentúl reggeltől estig festett, violaszín mezőket, mahagóniszín erdőket, türkiszöld égboltot. Egyéb semmi sem érdekelt, mert most már tudta: ő az énjét a makrokozmoszban csak ecsettel a kezében érvényesítheti.

A Riadó pedig, mint a meglékelt gálya, búsan és lassan elmerült a feledés tengerében, ahol az elsüllyedt Almira várta.

III.

Jó, rendes hivatalnok lett Lantosból, bár semmi sem vonzotta erre a pályára. Mindig az volt az érzése, hogy ő nem is a saját életét, hanem más valakiét éli, talán az apjáét, vagy nagyapjáét.

Egy nap azonban — éppen vasárnap volt, — az Esterházy-utcában találkozott a saját életével. Egy fiatal nőt látott. Talán nem is volt szép, de több volt: minden, ami nő csak lehet: az aranykulcs, amelytől megnyílnak a férfilelek lakatjai. Egy szigorúarcú idősebb asszonyság kíséretében járt, de azért mégis olyan árva és magárahagyott benyomást tett, mintha semmi közössége nem volna a többi emberrel. Ha az almirai paradicsommadár eljön a pesti verebek közé, az sem lehetne itt idegenebb.

Csak vasárnap látta, mindig ugyanabban az utcában, azért a Vasárnap kisasszonya nevet adta neki. A harmadik utcai találkozásnál az idegen nő már megismerte Lantost. Nem nézett reá, de meglátta; nem mosolygott, de a szája sarkában valami parányi kis édesség csillant meg.

Némi utánjárással meg lehetett volna tudni, ki ez a Vasárnap kisasszony, de az egész kaland olyan csodahalkan, olyan mesegyöngéden indult, hogy nem lehetett belekapni durva kézzel. A Sorsnak, amely megmutatta őket egymásnak, kötelessége, hogy tovább gombolyítsa a fonalat.

De, hogy ezt az álmot mégis hozzáfűzze a valósághoz, egy szép, régi és drága kezitükröt vett Vasárnap kisasszonynak. Ez lesz az első ajándék,

amit adni fog neki. Adhatna-e szebbet, mint a leány saját arcát, Cellinihez méltó keretben?

Érezte, hogy korlátok veszik körül a leányt. Titkok és tilalmak, amelyeknek erejét neki kell átörökölnie. Át fogja törni, mert át akarja törni. Napoleon is ügyvéd fia volt, csak úgy, mint Lantos, mégis feleségül nyerte egy nagy császár leányát.

Egyszer azután egy folyóirat címlapján megtalálta Vasárnap kisasszony arcképét. Krisztina főhercegnő császári és királyi fensége.

Az élet újból becsukta és behúzta káprázatos tűzvirágait és Vasárnap kisasszony, anélkül, hogy tudott volna róla, az elsüllyedt Almira csendes lakója lett. Mert hiszen igaz, az ajacciói ügyvéd fia elnyerte a császárságot, de előbb csatát kellett nyernie Rivolinál, Marengónál, Austerlitznél és Jénánál, amihez a vásárhelyi ügyvéd fiának se ideje, se alkalmja nem volt.

IV.

Újabban gyakran dicsérték Lantost, hogy milyen pompás színben van. Valósággal fiatalember még. Huszonötéves korában azonban sohasem dicsérték a fiatalságát. Tagadhatatlan, hogy haja kissé már megritkult, dereka kissé megvastagodott. És az első emeletre is liften szeretett járni.

Meglehetős karriert csinált, de ez nem érdekelte. Időközben meg is házasodott. Jól megvoltak egymással, ő és az asszony, de a házasság nem életcél, valamilyen nyugdíjképesség sem az.

Úgy látszik, a sok ajtó közül, amely az élet palotájába nyílik, ő még mindig nem találta meg az igazit. Nem tudott benyitni az ünneplőszobába, hanem csak idegenül ácsorgott a külső folyosókon.

De azután hirtelen fölpattant az igazi ajtó! A véletlen összehozta szülővárosának polgármesterével.

— Ejnye, Lantoskám, nem akarnál te képviselő lenni? Nagy Sándor legközelebb főispán lesz és ha te vállalnád, nagy zavarból mentenél ki minket. Mert mi ezúttal komoly embert akarunk, — a polgárok igen megunták már a nagyhangú politikusokat, — olyan ember kell, aki nem csinál galibát, hanem rendben elvégzi idefenn a választók dolgát.

— Lehet róla beszélni, — szólt Lantos erőltetett egykedvűséggel.

Almira kiemelkedett a hullámsírjából, a paradicsommadarak megint suhogtatták mesés szárnyukat. Igen, ez az élet! Most már sejtette, miért született ő erre a világra: hogy a szegények és elnyomottak bajvívója legyen. A nemzet eleven lelkiismerete.

És midőn ezt elvégezte magában, forró és szomorú szeretettel gondolt a népre, arra a kedves és nagyszerű népre, amely minden hatalom és gazdagság forrása és amely maga mégis cselédszámba megy az országban.

Nem, ő nem fog kertelni, — ő olyan „galibát” fog csinálni az országházban, mint a csuka a halastóban. Meg fogja mondani azt, amit Magyarországon még soha senki sem mondott meg: az egész igazságot!

És már látta is önmagát, amint ott áll a tomboló képviselőházban, a mellén keresztbefont karokkal, rendületlenül — kőszírt a háborgó tenger közepén.

A hatalmasok gyűlölni fogják, de a nép szeretni fogja. Ó, milyen honvágyat érzett a nagy, az igazi szeretet után, mindannyiunk szülőanyja, a nép szeretete után!

A polgármesterrel abban állapodtak meg, hogy az majd értesíteni fogja, ha időszerű lesz a jelölés. De mielőtt megérkezett volna az értesítés, a lapok azt a hírt hozták, hogy Nagy Sándort csakugyan kinevezték főispánnak, egy száztagú küldöttség pedig följárnlotta a megüresedett mandátumot az új kereskedelmi miniszternek. Az egyhangú választás biztos.

A nagy kincs, a népnek aranyból és gyöngyök-nél drágább szeretete, elmerült Lantos hajótörött gályájával együtt.

V.

A füredi parti sétányon két öreg úr találkozott. Megálltak, nézték egymást, nevettek, kezét fogtak.

— Csakugyan te vagy, Bittó?

— Én hát. Te meg Lantos vagy.

— Régóta nem láttuk egymást. Ugyan hány éve is lehet?

— Jobb azt nem számolgatni.

Leültek egy padra. Lantos úgy találta, hogy az ő hajdani iskolatársából vén salabakter lett. Bittó valami hasonló megfigyelést tett a barátjával. De azért nagylelkűen biztatták egymást: „Jó színben vagy, pajtás! Te is pompásan tartod magadat!”

Aztán beszélgetni kezdtek arról, ami volt és ami lehetett volna. Megegyeztek abban, hogy mindenütt jó, csak ott nem, ahol az ember van. Az életben pedig az a legszebb, ami nincs: az elérhetetlen. Időközben szürke felhők torlódtak össze az égen.

— Már megint eső! — morogta Bittó. És hozzátette: — Szörnyű nyár ez! Eső és hideg szél, vagy pedig fullasztó hőség.

— Egyáltalában nem öreg embernek való klíma ez a miénk, — hagyta rá Lantos. — A tél hat hónapig tart. Ez a csúsz és az influenza hazája. És ezért még méregdrágán meg kell fizetned, az állam adó fejében lenyúlza a bőrödöt.

— A botrányok országa, — toldotta meg Bittó. — Az ember alig mer ujságot a kezébe venni: sikasztások, csődök, öngyilkosságok, harcok és izgalmak semmiért. Sokszor jutott már eszembe: jó volna másutt élni.

— Jó volna, jó volna, de hol?

— Ha ki is nevetsz, — mondta Bittó, — én valami pálmás szigetre vágyódom a déli tengeren. Olyan helyre, ahol nincs tél és nincs légszűrő, ahol kék az ég és nincs se botrány, se adósság.

— Tudok olyan szigetet, — mondta Lantos elgondolkozva. — A Csendes-óceánon van, közel az Egyenlítőhöz, Almirának hívják.

A másik öreg csendesen nevetett.

— Messzi van a te szigeted, pajtás. Tudok egyet, amely közelebb esik. Itt van mindjárt a város végében. Se tél, se hurut, se botrány, se adó, pajtás!

Elhallgattak. És Lantos megint érezte azt a forró, édes és fájdalmas honvágyat, amely hajdanában sütötte a szívét, mikor az almirai mesemadarak suhantak el a füle mellett.

VISZONTLÁTÁS

A szegedi gyorsal utaztam és megörültem, mikor Cegléden beszállt hozzám az öreg S., elmúlt idők híres szélbali képviselője. Régóta nem hallottam a vén kurucról, sőt magamban azzal is gyanúsítottam, hogy bevonult már Rákóczi fejedelem csillagos táborába. Most azonban szemben ült velem, piros pofával, füstölő tajtékpipával a szájában.

Az öreg különben mindig a szelíd farkasok felekezetéhez tartozott. Fájt neki, hogy a Tiszák nem szeretik eléggé a hazát, egyébként azonban mosolygó filozófus volt, az életet a humoros oldaláról nézte, a világ nagy és kicsi eseményeit pedig önkényesen kikerekített adomák alakjában raktározta el kopaszságtól fényes fejében.

Képviselő korában szenvedélye volt, hogy „té-mákkal“ ajándékozza meg a Ház folyosóján lézengő írókat. Ezt írđ meg, öcsém! Mondhatnám: széleskörű írói működést fejtett ki, anélkül, hogy tollat vett volna a kezében. Úgy volt az írással, mint a régi urak a muzsikával: nem tudtak meglenni nélküle, de maguk nem játszottak semmiféle hangszeren, hanem cigánnyal húzták a nótájukat.

Nem is tudom már, hogyan és miért, de a volt iskolatársainkról kezdtünk emlékezni. Nekem nem volt szerencsém a pajtásaimmal. A két legkülönb köztük, két fényeseszű fiú, akiknek tanáraink nagy jövőt jósoltak, fiatalon halt meg, mint alkoholista. Mind a kettő! Az volt a bajuk, hogy kis városokban telepedtek meg, ott túlkorán társadalmi központtá lettek, mindenki őket ünnepelte, az ünneplés pedig odalenn sok itallal jár.

Egy másik barátomat, akire a gimnáziumban csodálattal és némi irigységgel néztem fel, csendőrök lötték agyon. Nem mint szabadsághóstit, hanem mint útonállót. Ő már a negyedik osztályban is zsványbandát szervezett és annak én voltam egyik legbuzgóbb tagja. Persze csak elméletben raboltunk, képzelt karavánokat fosztogatva, egyébként pedig sokat szaladgáltunk és ordítoztunk. Mi később más mulatóság után néztünk, a kapitányunk azonban hű maradt gyermekkori ábrándjaihoz és mint hetedikes, pisztollyal a kezében, megállította a hetivásárról hazatérő falusi kofákat. A csendőrök el akarták fogni és mivel megfutott, keresztül lötték. Az édesapja különben méltóságos úr volt.

Félegyháza és Szeged közt a vén kuruc elmondta nekem Ficsóri történetét. Ficsórit, akivel az öregúr együtt járta egyik délvidéki gimnázium negyedik osztályát, tulajdonképpen Fischernek hívták, a Ficsóri, helyesebben Ficsóre nevet édesapja a parasztoktól kapta, akik nem tudták kimondani az igazi nevét. A fiú vesztére elárulta a családi titkot az osztályban, így aztán rajtaragadt a név.

De hadd mondja el az esetet maga a volt képviselő úr. Ha elvétené valahol az igazságot: a lelke rajta!

*

Ficsóri-Fischer nem törte magát a tanulásban, de a tanárok mégis enyhén bántak bele, mert egyetlen zsidó fiú volt az osztályban és a szerzeteseknek jólesett, hogy tüntethettek a vallási türelmükkel. Évközben jött hozzánk, zsidó husvét tájékán és az installációja alkalmával pászkát hozott az iskolába. Nekem egy egészet adott, akkorát, mint a teli hold. Úgy ettem meg, hogy lassan körbe forgattam és gondosan körülrágtam a karimáját, míg végül már csak annyi maradt belőle, mint az ezüstforintos. Azt mondtam:

— Ha akarod, jóbarátod leszek.

— Nem bánom, — felelte ő.

Azonban barátságunk elé akadályok tornyosultak; az új fiú nem volt se biztos dobó, se ügyes szaladó, pedig anélkül nincs longá méta. A métában cikázva kell futni, kiszámíthatatlan oldalszökésekkel, ahogyan a szalonka repül, hogy el ne találja az embert a labda.

Ha métában szaladni nem is, de beszélni annál jobban tudott Ficsóri. Sokat emlegette Nagyváradot, ahol szülei azelőtt laktak. Nem hinném, hogy akadna párizsi ember, aki a maga városát olyan nagynak, fényesnek és gazdagnak látná, mint Váradot ő. Valósággal hencegett vele. És még valamivel hencegett: — egy bizonyos Frigyes bácsi gazdagságával. A tu-

lajdon édesapja szegény ember volt, azelőtt hitközségi kántor, de elvesztette az énekhangját és most mint borügynök próbálkozott, mint ottlenn mondják: szenzál volt, — az a bizonyos Frigyes bácsi azonban arany cvikkert viselt az orrán, télen bundában járt és a váradi házában annyi volt a szoba, hogy némelyikre már nem is jutott ágy. A bundán és a házon kívül más földi javai is lehettek, mert mikor mi kisdíákok egyszer a Szarvas előtt megbámultuk az écskai herceg négyesét, Ficsóri kicsinylően legyintett, hogy a Frigyes bácsi sárgáit ha látnátok!

A longa méta-beli fogyatkozásai miatt meglehetősen lenéztük az új fiút, a tavasszal azonban hirtelen megnövekedett a becsülete.

Úgy volt, hogy a bandánk, amelynek ő is tagja volt, vasárnap délután a temető előtt sütkérezett. A padon csak négy embernek volt helye, de mi heten is elfértünk, persze úgy összeékelődve, hogy mindegyikünk csak félig ült a padon, félig meg a szomszédján. Egyszerre megláttuk messziről az osztályfőnök fekete csuháját és kálábrézerkalapját.

Korda, a legszemtelenebb köztünk, kötekedni kezdett.

— Az volna az igazi legény, aki most eléje merne állni az öregnek és megkérdezné, hová megy, szent atyám?

— Ki is csapnák holnap az iskolából, — iszonyodtam el én.

— Ötven szem mogyoróért megteszem, — szólta hidegen Ficsóri.

Nem ötven szem mogyoróba, de egy egész mo-

gyorófaerdőbe is fogadtam volna, annyira képtelennek látszott az új fiú fogadkozása. De ő csakugyan a tanár úr elé lejtett és kedves szerénységtől piruló arccal fuvolázta:

— Hová tetszik menni, tanár úr kérem?

Mi hatan visszafojtott lélekzettel lestük, mikor csap le a mennykő. A legkevesebb, amit Buday tanár úr most tehet, az, hogy széttépi Ficsórit. De nem tépte, hanem némi gondolkozás után a nagy tenyerével megpaskolta a rózsás kis pofáját és azt mondta:

— A selyemgyár felé sétálok, kis fiam, ha van kedved, velem jöhetsz.

És együtt mentek a selyemgyár felé. Buday osztályfőnök úr és Ficsóri! Mire fölriadtunk dermedtségünkben, egyikünk keresztet vetett magára, a másik földhöz vágta a latin nyelvtanát, — soha ilyet!

A hősiesség nimbusza azonban nem volt tartós Ficsóri homlokán. Elkövetett valamit, ami áruló hírébe keverte. Pedig jobb az anyának, ha nem szüli meg a fiút, semhogy árulót neveljen a gimnáziumnak.

Az eset úgy történt, hogy Ficsóri egy nap, minden szokás és hagyomány ellenére megjelent a katolikus hittani órán, meghúзва magát szerényen az utolsó padban. Hát ez mit keres itt? Azt mondta, odakünn esőre áll az idő, neki négykor megint órája lesz, hát inkább nem megy haza, hanem itt marad, ha ugyan megengedi a tanár úr. A hittant az osztályfőnök tanította és neki nem volt kifogása a más-hitű vendég ellen.

Meg kell jegyeznem, hogy mi a hittani leckét elvből nem szoktuk megtanulni. A gimnáziumban

az a babonás hit öröklődött nemzedékről nemzedékre, hogy a hittanárnak nincs joga megbuktatni a fiúkat. Ha akarná, sem szabad neki, ahhoz külön püspöki dekrétum kell, pedig a püspök, mint a szeretet vállalásának főpapja, nem dekrétál ilyen komizságot. Szóval: a hittant nem kell tanulni. Ezt az egész gyereksereg vallotta, ennél fogva a hittani óra csupa hebegés és makogás volt, a tanárt pedig ette a méreg és nem tudta elképzelni, hogy a legeszesebb tanítványai is miért olyan buták a hittani órán.

Buday tanár úr aznap éppen engem tartott a karmai közt, de bárhogy dögönyözött is, egy ép-kézláb mondatot sem tudott belőlem kiszorítani. Közben Ficsóri arcára esett a tekintete, az a gyerek-arc pedig olyan beszédesen mosolygott és olyan lelkesen ragyogott, hogy a tanár leolvashatta róla a gondolatát: én ezt tudom! Buday persze kapott az alkalmon, hogy a derék zsidó fiúval porba gázoltassa az ő megátalkodott keresztény kölykeit.

— No, Fischerke, talán te?...

Ficsóri fölpattant és úgy eldarálta az egész leckét, mint a karikacsapás. Világos, hogy otthon bemagolta! A tanár úgy állt előttünk, mint ítéletnapján az Úr haragja.

— Nos hát, ti Istentől elrugaszkodott söpredék, lesül-e a pofátokról a bőr?

De azután mégis gyanus lehetett neki a Ficsóri tudománya.

— Honnan tudod te azt ilyen jól, kisfiam?

A cselszövő szerényen riszálta magát.

— Kérem szépen, én a szünetben, mikor a töb-

biek játszanak, olvasgatni szoktam a fiúk hittanában, mert abban olyan szép dolgok vannak...

Szép dolgok vannak benne, úgy mondta! Persze, hogy Ficsóri az osztályfőnök kedvence lett, mi azonban ádáz bosszúterveket forgattunk a fejünkben. A bosszunk azonban megkozmásodott, mielőtt még kifőztünk volna valamit, mert Fischerék váratlanul visszaköltöztek Nagyváradra. Nem tudom, megjött-e megint az öreg Ficsóri énekhangja, vagy talán a legendás Frigyes bácsi adott nekik szállást abban a bizonyos házban, ahol nem is volt minden szobában ágy.

Nem hallottunk róluk többet, mert némelyik bánási ember eljut ugyan Amerikába, de Biharba egyik sem. Későbbi éveimben megint eszembe jutott az új fiú és szerettem volna tudni, mire vitte az életben. Ha volt hozzá ideje, akkor biztosan földolgozta magát a napfényre. El tudtam volna képzelni, mint fogas fiskálist, vagy népszerű szerkesztőt valamelyik vidéki városban, de mint budapesti bankvezért is.

Harminc esztendővel később összehozott vele a véletlen. Vagy a sors. Szeretné tudni, hogy mi lett belőle? Csakugyan földolgozta magát a napfényre. De ha pályázatot írnánk ki arra a kérdésre, mi lett Ficsóriból és ha a pályadíj a Frigyes bácsi minden vagyona volna, akkor sem találná el senki. Nem kerletek és megmondom: apátplébános lett. Igenis, jól hallottad: apátplébános.

Elkísértem a pártvezéremet a vidéki zászlóbonásra. Este persze bankett volt a nagyvendéglőben és a pohárköszöntők árjában felém is evickélt egy tószt.

Egy aranyláncos, pirosöves pap köszöntött fel; hófehér, dús, göndör hajával és fekete szemével érdekes és tiszteletreméltó jelenség volt. Elmésen és finoman beszélt, de a beszédje tele volt a multba utaló célzásokkal, amelyeket én nem értettem meg.

— Halász Jácint — apátplébános, — magyarázta az asztalszomszédom.

Mikor a szónok odahozta a poharát, hogy kocintson velem, megfogta a kezemet s azt kérdezte:

— Te persze nem ismeresz?

— Igazán zavarban vagyok...

— Hát fiam, én vagyok a Ficsóri.

Sóbálvánnyá dermedtem. Minden vonása csupa Jácint! Tetőtől-talpig apátplébános!

— Hogy történt ez? — kérdeztem és a következő pillanatban már tudtam, hogy ennél ostobábbat bajosan kérdezhettem volna.

Ficsóri szeliden és elnézően mosolygott.

— Kiszámíthatatlanek a gondviselés útjai! — mondta és visszament a helyére.

Éppen jókor, mert szeretett vezérem már megcsöngette a késfokával a poharat, hogy belekezdjen egyikébe az ő beszédeinek, amelyekről tizenöt-húsz esztendőn keresztül azt hittük, hogy a magyar élet legfontosabb eseményei.

Az apátplébános visszaült a helyére. A vén kuruc pedig, aki nekem mindezt elmondta, fölkelte a helyéről és fülönfogta a cekkerjét, mert időközben a gyorsvonat már befutott a szegedi állomásra.

MI VAN AZ IGAZSÁG MÖGÖTT?

A harmadik szobában éppen üt az óra, érceesen, ünnepélyesen és öntelten, mintha az volna a világon a legfontosabb dolog, hogy ő most bejelentse a tizenegyet.

Valaki fölriadt az éjszakában. A bíbor álom-tenger legmélyéből bukkant föl és jó időbe telt, amig tisztába jött vele, hogy ki ő és hol van tulajdonképpen. Őt Ádámnak hívják, igen, Ádám a hálószobájában van és az ágyában fekszik. Szájában valami unalmas, fárasztó ízt érez, mintha hamut evett volna, — ez talán a betegség íze, gondolja.

Napok óta lázban feküdt és mindig ugyanazok a ködös álomképek örvénylettek körülötte. Azzal szokott kezdődni a láza, hogy idegen öreg emberek gyülekeznek az ágya mellé. Nem látja őket tisztán, inkább csak érzi a jelenlétüket. Huszan-harmincan is lehetnek, de olykor még többen. A betegszoba fülledt levegője előszívja őket, ismeretlen dimenziókból, ahol a lakóhelyük van. A ház falai nem akadályozzák őket mozgásukban, rendesen a mennyezeten keresztül ereszkednek le, mintha hegylejtőn vonulnának alá. Rájuk nézve nem kötelezők a Föld fizikai törvényei.

Néhányan közülök körülállják az ágyat és komor várakozással figyelik a beteg minden lélekzetvételét. Fenn, ezüstpárás magaslaton, fehér fényforrás alatt, kopasz fejek hajolnak össze; bőrkötésű nagy könyvekben lapoznak; valahonnan, egy titokzatos irattárból, aktákat hoznak nekik. A rejtelmes öregek buzgó munkában vannak, de munkájuk fenn-fennakad, azért keresnek és tanácskoznak annyit, és ez a gondolat fárasztja és nyugtalanítja Ádámot. Szeretné, ha mindennek vége lenne.

Most azonban megint ébren van és tudja, mindez csak álom volt. Semmi köze az öregekhez; gyötrődésének semmi értelme. Ébren van, tisztán lát és mindent megért. Igen, ő a sötét hálósobában fekszik... A dolgozószoa ajtaja félig nyitva áll és onnan beszűrődik a zöldernyős lámpa bágyadt fénye. Két ember beszélget odaát. A házi orvos és a gazdasszony. Ez nem lázálom, hanem valóság. Óróra beszélnek, inkább csak jelekkel, mint szavakkal. Az orvos egy béfejező mozdulatot tesz a fejével és két kezével és ez azt jelenti: itt már nem segít semmi! Az asszony pedig bús megadással bólint rá: jobb is szegénynek! — azután óvatos nyikorgással bezáródik az ajtó.

Tehát kimondták rá az ítéletet! Ez a halál. Csoválatosképpen nem indult meg, inkább valami enyhe megnyugvást érzett. Ez nem az angyal félelmetes harsonája, hanem méla tilinkószó az alkonyatban. Nyolevan esztendő óta, minden dolgát elvégezte, minden harca győzelemmel, minden megaláztatása

elégtétellel végződött. Nem is lesz rossz dolog most már fáradtan belesímulni a puha nagy semmibe.

...De a hófoka megint emelkedni kezd és újból megjelennek a lázemberek. Ezuttal sokan vannak és most már nem is titkolóznak, hanem megmutatják arcukat. Szép, ünnepélyes patriárka-fejek, megdöbentően tüzes és mély tekintetű szemekkel. Valamennyinek mellig érő szakálla, némelyiknek fényes, kopasz homloka, másnak vállára omló, ezüst haja van.

A beteg mozdulatlan várakozással lapul meg ágyában, nagy távolságokból szabályos kalapácsütéseket hall, talán kovácműhely, vagy talán szívének kalapálása, — azután egyszerre hangok szólalnak meg, érces, mély férfihangok közvetlenül a füle mellett. A lázemberek társalognak egymással és Ádám mohón hallgatja és megérti minden szavukat.

— Kész? — kérdezi egyik.

— Kész. Éjfélkor letelik az ideje.

— Hová visszük?

— Még nincs döntés. Még nem zárták le a számadást.

Most megszólal egy szelíd, öregesen töredezett tenorhang.

— Sok gondja és küzdelme volt életében. Sok emberi gonoszságot tapasztalt, de maga nem vétett, sem isteni, sem emberi törvények ellen. Igaz ember volt; könyörületes a szegényekhez. Ifjú éveiben sok csábításnak volt kitéve, a bűn a szépség alakjában jelent meg előtte, de nem tántorodott meg... Az örök fényesség országában van a helye!

De ekkor megszólalt egy más hang, egy mélyen bűgő orgonahang, amely megremegtette a fülelő Ádám szívét.

— Amit mondtál, az az igazság. De mi van az igazság háta mögött?

Egy baritonhang vette át a szót, kissé hadarva beszélt, mintha hivatalos iratokból idézne.

— A titkos levéltár adatai nem kielégítők. Ádám kivonta magát a felebaráti közösségből, magában élt, olyan távol minden emberi élettől, mintha az északi sarkon ülne, ezer mérföldes jégmezők között.

A tenorhang kérlelve válaszolt:

— De hiszen mindig emberek társaságában volt! Résztvett a közéletben!

A baritonhang: — Nem az embereket, a nyilvánosságot kereste, mert öröme telt benne, ha csodálják és irigylük. De az embereket megvetette.

A tenor: — Sok gonoszságot tapasztalt életében!

Megint a baritonhang: — Sok gonoszságot talált, mert *akart* találni. Buzgón kereste az emberi hitványság bizonyítékait. Megérezte, hogy az embereket vagy gyűlölnie, vagy sajnálnia kell. Sajnálni nem akarta őket, félt, hogy az szenvedésekkel jár, tehát megvetéssel páncélozta magát.

Kérdés: — Tudatosan tette?

Válasz: — Ösztönösen, de ebben a benső természeté nyilatkozott meg.

— De hiszen sokat áldozott a szegényekre! — kiáltotta a tenorhang.

— Kit szolgált ezzel? A szegénységet, vagy in-

kább a saját hírnevét? Igaz, titokban is osztott alalmazsnát. Aránylag kevés áldozattal megváltotta magát a lelkifurdalásoktól.

— Embertársai hogyan vélekedtek róla? — kérdezte egy új hang.

— Meghajoltak előtte. Nagyeszű, gazdag és törvénytisztelő férfiúnak ismerték.

— Őszinte volt a törvénytisztelete?

— Tisztelte a törvényt, amely megvédelmezte a gazdagságát.

Megint a szelíd tenorhang szólalt meg: — Az élete tele volt küzdelmekkel és gondokkal.

A baritonhang: — Élete első felében vagyont szerzett, ez volt az ő küzdelme. Második felében megvédte a gazdagságát, ez volt az ő gondja.

Kérdés: — Bűnös úton szerezte a vagyonát?

Válasz: — Sohasem követett el bűnt. Sokkal eszesebb volt, semhogy komoly szükség nélkül begázolt volna a mocsárba. Ő csak olyan jogával élt, amely törvény szerint megillette. De azzal aztán irgalmatlanul élt.

A tenorhangú öreg azonban mindenképen Ádám javára akarta billenteni a mérleget:

— Nem lehetett irgalmatlan szívű. Rossz emberek egyszer ki akarták forgatni a vagyonából, ő férfiasan megvédte a magáét, és mikor ellenfelei rajta vesztettek, nagylelkűen gondoskodott árván maradt gyermekükről. Ez csak irgalmas cselekedet volt?

— Mi van az igazság háta mögött? — kérdezte az orgonahang.

Válasz: — Valami szegény, elvadult rokonai

csakugyan ki akarták fosztani. A pörben Ádám részén volt az igazság. Ő azonban, a fölényes eszű, csapdát csinált az igazságból, hamis esküre csábította ellenfelét és az összezúzta fejét a törvény vas-korlátján. Pontosan, ahogyan Ádám előre kiszámította. Ostoba és gyöngé gyermek harca volt az erős férfi ellen. A hamisan esküvő börtönben halt meg, a felesége kórházban.

— Ádám gondjába vette az árvájukat?

— Fölneveltette és életpályát nyitott neki.

— Miért tette?

— Irgalomból.

— De mi van az irgalom háta mögött?

— Okosság. Aránylag csekély költséggel lefegyverezte jövőendő ellenségét és nemeslelkű, nagyszívű férfi hírére tett szert. Sokan könnyeztek a meghatottságtól, mikor erről értesültek.

A szelíd tenorhang még nem adta fel a harcot:

— A maga idejében sok csábításnak volt kitéve, de erős maradt.

Válasz: — Igaz, hogy úgy vonzott magához némely nőket, mint a gyertyaláng a molypillét. De az önzése félt az izgalmaktól, hiúsága irtózott a botránytól. A hiúságának azonban jól esett, ha egy-egy pillangó megpörkölte a szárnyát. És mikor idővel elmaradtak áldozatai, elégedetlen és szomorú lett.

A tenorhang még egy utolsót próbált: — De csak nem tagadod, hogy istenfélő ember volt?

— Nem tagadom.

Kérdés: — Mi van az istenfélelem mögött?

Válasz: — Ádám a gyermekszobából magával

hozta a vallásosság tisztos megszokását. De sohasem kereste az Istenét, sohasem epekedett utána, sohasem akarta magának kiharcolni, sőt rettenetes lett volna ránézve, ha véletlenül mégis rátalál. Elviselhetetlen gondolat lett volna, ha az oltárok vasárnapi istenéből az ember élő Istene lesz, akinek szeme állandóan belelát Ádám lelkének olyan mélységeibe, ahová az maga sem mer nézni, akinek szeme ellát az igazság mögé.

Csend lett a betegszobában, megsemmisítő csend. Ádám csak a távoli kovácműhely kalapálását hallotta.

Azután megszólalt a baritonhang: — Hová vigyük? A fény vagy az árnyék országába?

A mélyzengésű orgonahang döntött: — Nem kerestett, nem küzdött, nem szenvedett, — tehát nem is élt. Az élet szökevénye volt. Előtte zárva maradnak mind a kapuk. Vessétek a fekete Semmibe, hogy maga is semmivé legyen.

Megint csend. A kovácműhelyben most már irtóztató erővel kalapáltak. Később megszólalt Ádám füle mellett egy tépelődő hang:

— Nem értem, Uram. Nyoleven évet töltött el bőségben, tisztességben. Holnap megsiratja az egész város. Ő maga pedig, aki védekezett az élet ellen, az élet szökevénye, most megsemmisül és megszökik a büntetés és a jutalom elől.

A kérdésre az orgonahang válaszolt: — Aki nem éli túl a maga halálát, annak még életében kell megfizetnie.

— Életében? Már csak öt perc van hátra!

— Öt perc alatt meg fog fizetni nyolevan esztendőért.

A lázemberek elhallgattak és szétfoszlottak. A sötétség ráhengeredett Ádámra, mint a fekete lavina. De ebben a sötétségben vakító világosság fog gyuladni, világosság, amelynek fényénél Ádám meg fogja látni, hogy egész életén át megcsalta önmagát. És ebbe az öt percbe több fájdalom, rémület és megbánás fér bele, mint amennyi elől Ádám nyolevan esztendőn keresztül megszökött.

Éjfélkor belép az orvos és az ágy fölé hajlik.

— Bevégezte! — szól halkán.

A gazdasszony a szemét törli.

— Küzdelem nélkül ment el. A halála olyan szerencsés volt, mint egész élete.

Az orvos pedig férfias megilletődéssel mondja, amit holnap ismételni fognak ezren:

— Ádám igaz ember volt!

MEGKÉSETT FECSKÉK

Künn ülünk ketten a nádfödeles kis présház tornáca alatt. A délutáni nap édesen süti az arcunkat, de árnyékban már harapós az október. Köröskörül párhuzamos szőlőbarázdák kapaszkodnak föl a Badacsony meredek lejtőjén, kábitó egyformasággal, föl egészen a hegy homlokát koronázó bazalt diadémig. A szőlők tele vannak petyegtetve apró présházakkal; olyan kedvesek és együgyűek, mint a fehér bocik.

Szemben velünk, túl a jegenyefás nagyréten, hosszan elnyúló domb hasal a Balaton partján. Formája olyan, mint a sütkérező krokodilé, vagy talán inkább sárkányé. A tó vizébe dugja a hegyes orrát, lompos hátán meleg akácfaprém borzolódik. Jobbkéz felől a szigligeti várhegy csodálatos profilja remeg az arany esti párában.

Ez Csonkamagyarország legszebb tájképe. A romantikus búbanat, az ártatlan derű hazája. Itt született meg Himfy dalainak ritmusa. Ezt a vidéket ismeri mindenki, az is, aki sohasem járt erre. Mindenki látta már a szelíd dombokat, látta a várromot, ha nem álmában, akkor a nagyanyó zenélő óráján.

Magam már évek óta járok ide, de valahányszor

újból körülnézek, mindig kissé megmámorosodom és kissé megfájdul a szívem.

*

Itt az ősz. A Balaton hideg acéllappá lett. A távoli síkság verőfényében megdicsőülten tündökölnék a magános bazalthegyek.

A nagyret fölött fecskecsapatok cikáznak. Tizes, huszas rajokban, hol föllendülnek a mélyen járó, gyöngykagylófényű kumulusz-felhők felé, hol meg a sárguló sáskévéket horzsolják a szárnyukkal. Kedves, nyárias kép. De mi ez? Hiszen októberben vagyunk és szeptember közepén már elvonulnak a fecskék? Magam láttam az induló vándorrajt!

Fiatal látogatóm, aki öreges hidegvérrel szorítogatja mellettem a kurta angolpipáját, úgy vélekedik, hogy az idén meleg októberünk lesz. Ha itt feledkeznek a vándormadarak, az szép őszi időt jelent.

En azonban tudom, a mi fecskéink nem feledkeztek itt. Véletlenül itt voltam a nagy napon, mikor titokzatos vándorútjára kelt a szárnyas nemzet. Alkonyatkor a Balaton fölött tele volt az ég belátatalan madárrajokkal, mintha fekete hóförgeteg kavarogna a vörösen lángoló esti felhők alatt. A mi fecskéink izgatott sikongással keringtek a szőlők fölött, míg aztán magába szívtá őket a szédítő magasságban rajzó madársereg.

A balatoni fecskék elvonultak, de a Balaton mégis tele van fecskékkel. Úgy mondják, ezek

Lengyelországból és a Keleti Tenger partvidékéről érkeztek. Valami okból megkéstek az útjukon — vajjon mi okból? — és az enyhe, verőfényes magyar ősz helyett az idei esős és ködös szeptember fogadta őket fagyos lehelletével. Nagyobb részt betegek, az örökös esőtől bélhurutot kaptak, — a felhők vitorlásai bélhurutot! És nem tudnak annyi erőhöz jutni, hogy folytathassák útjukat: nincs mivel táplálkozniok, a nyirkos rétek fölött alig röpköd már bogár.

Azóta mindig itt keringenek, az ősz kristályos hűvösségében és kísérteties csendjében. Az anyatermészet hátat fordított nekik, ők rémülten érzik ezt és a nyugtalan légi táncuk: haláltánc. Reggeltől-estig bágyadt szárnycsapásokkal vadásszák a megfogyott bogárnépet és ahol egy nyomorult szitakötő rezegetteti a szárnyát, ráveti magát tíz kiéhezett árva-madár. De a rovarok egyre kevesbednek, a napok egyre rövidülnek, az éjszakák meg dermesztően hidegek...

Esténként százával bújnak meg a tornácóm nád-födele alatt. Ma reggel a vincellér öt dermedt kis testet szedett föl. Négy meghalt a kezében, az ötödik föléledt a meleg konyhában és most a hideg és fényes őszi levegőben tovább vonja reménytelen íveit.

*

A látogatóm azt mondja:

— Igen, persze, a fajkiválasztás! A természet olykor csapdát állít a gyöngéknek, hogy elpusztítsa őket. Nincs szükség rájuk!

Kis idő múlva hozzáteszi:

— Úgy jártak, mint mink.

— Mint kicsoda?

— Mint én és a többiek, mai fiatalok.

— Ne beszélj bolondokat, flam!

— Komolyan beszélek... Én kitüntetéssel tettem le minden vizsgámat... Mérnöki oklevelet szereztem és most épp olyan reménytelenül és elkeseredetten rohanok az élet után, mint ezek a megkéssett madarak... És velem együtt a kollégáim is... A gyártól a fővároshoz, a fővárostól a minisztériumba, de sehol semmi kilátás! Olykor fölesípünk valami morzsát, de aztán tovább folyik a röpködés és vadászat... Az eleség mind kevesebb lesz, a napok rövidebbek, az éjszakák hidegebbek... Úgy látszik, mi is elkéssett fecskék vagyunk, a természet nem használhat minket a maga céljaira, feleslegeseeknek tart, pusztulásra ítelt...

Jaj, szegény fiú, miféle világban születél te? Mikor mi öregek a te korodban voltunk, nekünk is voltak gondjaink: hogy a jogászbálon Erzsikével vagy Lizácskával táncoljuk-e a szupé-csárdást? Hiszen tudtam, hogy ez a gyerek — mint mondani szokás — „nehézségekkel küszködik az elhelyezkedésénél“, de hogy ilyen reménytelennek érzi a maga sorsát, azt nem tudtam.

— A párhuzam, amit magad és a fecskék közt vontál, nem helytálló. A szegény madarak azért pusztulnak, mert a természet megmérte és könnyűeknek találta őket. Te bátran alávetethetéd magadat

a fajkiválasztásnak, mert a legerősebbek közé tartozol.

— Lehet, hogy nálunk fordított kiválasztás van, én legalább nem egy gyöngye legényét látok fontos és magas helyen...

— Az ember egyáltalában nincs alávetve a természet zsarnokságának...

— Komolyan hiszi, bátyám, hogy a természet többre taksál engem akármelyik katicabogárnál, vagy mondjuk: vándorfecskénél?

— Hiszem, mert tudom. A teremtés összes teremtményei közül csak neked adott ész és ezzel föléje emelt a természet zsarnokságának. Az emberi művelődés története nem egyéb, mint a természet ellen folytatott harc története. A civilizáció akkor kezdődött, mikor az ember meg akarta magát védeni az éhség, a téli fagy ellen...

— És ha annyi ezer évvel a barlanglakók kora után mégsem tudom magam megvédeni éhség és hideg ellen, akkor szabad azt mondanom, hogy megbukott a civilizáció?

— A világ válságban van, de ez nem a civilizáció, hanem a Ma Emberének válsága. A civilizáció összes lehetőségei megvannak, csak mi nem tudunk velük élni. Úgy látszik, a jelenkor rendkívüli módon élettertelen nemzedékeket termelt. De az ember végre is túlélte a jégkorszakot, a vízőzönt és a világháborút, túl fogja élni saját élettertelenségének válságát is.

Abbahagytuk a beszélgetést, anélkül, hogy befjeztük volna. Ennek a naplemente volt az oka, amely

bíbor és arany sugárözönbe borította az eget és szentfénnel övezte a szigligeti várromot. A látvány olyan tündéri és pazar volt, hogy szinte sok is volt a prészáz előtt ülő két magános embernek.

A fecskék még mindig ott cikáztak az alkonyba boruló rét fölött, kecsesen és reménytelenül, az őszi égbolt pedig magasztos közömbösséggel nézte a nagy Pán haldoklását.

JAZZ

Az éjjeli táj olyan, mint a szénrajz: hegyen-völgyön hó, az égbolt is fehéren világít, fekete csak a gesztenyefák váza és a láthatáron elnyúló hosszú felhősáv. A lejtőn elszórtan vörhenyes csillagok pislognak: a kertváros lámpái. Fenn pedig, a dombtetőn, óriás ablak ragyog bele a téli éjszakába; az meg olyan, mint a négyszögűre vágott holdvilág.

Az ablak mögött jazzmuzsika vinnyog és kalapál. Kitelik attól a vén korhelytől, hogy megint nyitva hagyta a rádiót, maga pedig elment a városba. Olykor a lámpákat is reggelig égeti.

Az öreg azonban ma kivételesen otthon van. Egyedül ül a nagy műterem fehér reflektorfényében, lovasszobrok, szárnyas géniuszok és gipszszárkofágok nagyszerű környezetében és elgondolkozva, nagy tenyerébe támasztja a fejét, amely olyan félelmetesen szelíd, mint egy vegetáriánus oroszláné. Már túl van a vacsoráján, most pipára gyújt és két pezsgős üveget készít maga elé, azzal a szilárd elhatározással, hogy meg is fogja inni. Úgyis csak az a miénk, amit lenyelünk.

Vele szemben, a firenzei karosszékben, életnagyságú műterembaba ül. A baba piros baszk sapkát

visel a fején, felső testét brokátakaró ékesíti, csípőtől lefelé azonban csupaszok az idétlen tagjai, ami bizony a cifra nyomorúság benyomását teszi.

A rádió tölcseréből jazzmuzsika hallatszik. Olyan fáradhatatlanul dolgozik, mintha egy gőzfűrészt muzsikálna. Az öreg nem ügyel reá, nagyot iszik arany poharából, — csakugyan aranypohár van a kezében! — majd beszélni kezd. A babához intézi a szót, nem tudni miért, Magdalénának nevezi.

— Tudod te, miféle ünnep van ma, Magdaléna? Dehogyan tudod, semmit sem tudsz és éppen ez a te előnyöd minden más nő fölött. A grófnék és modellek, akik azelőtt hozzánk jártak, túlsokat tudtak. Én különben nem szeretem az ünnepeket, mert ilyenkor végiggázol rajtam az idő. A percek ércpatái úgy trappolnak az idegeimen, mint a megvadult csikók. Mit lehet ez ellen tenni? Az időérzet ellen kétféle védekezés van: a munka vagy a korhelykedés. A munka persze kevésbé unalmas, mint a mulatság.

Az öreg teletöltötte aranypoharát és ráköszöntötte Magdalénára.

— Nagyon jó gondolat volt, hogy nem hívtunk mára vendéget. Be kell vallanom, Magdus, nálad jobb pajtásom sohasem volt. Mindig itthon ülsz, nem vagy fecsegő, nincsenek szeszélyeid, a toilette-igényeid pedig igazán szerények. Azt is szeretem, hogy nem törődöl a háztartással; nem birom a krajcárkodó és konyhaszagú nőket. Legföljebb azt lehetne kifogásolni, hogy nem vagy elég érdekes. Én azelőtt csak érdekes nők körül forgolódtam, vagy talán ők forgolódtak körülöttem. Ennek a típusnak három vál-

faja van. Az egyik a női szélhámos, aki meglepi és elragadja az embert a mosolygó arcátlanságával és egymásután tíz férfival is el tudja hitetni, hogy ő az első szerelme. A második a doromboló macska, aki hízélgésével elcsalja az oroszántól a fogait meg a karmait. A harmadik az előkelő nő, aki nagystílű blazírságból és szikrázó maliciából van összerakva. Róla inkább ne beszéljünk, nem szeretek előtted pirulni. Egyenleg: zérus. Férfi szemével nézve persze csak kétféle nő van: hű és hűtelen. Sajnos, mi férfiak únjuk a hűséget és így nem is lehet rajtunk segíteni. Örülök azonban, Magda, hogy nem vagy érdekes nő!

A jazzbandában egy puhán remegő bariton vette át a melódiát és fel-felcsuklott a szerelmes szesz-csempész érzelmessége. Az öregúr legyintett a rádió felé, hogy fogd be a szádat! — azután tovább beszélt, a bariton pedig tovább énekelt.

— Mindenesetre örülhetsz, Magda, hogy nincsenek gyermekeid. Ha leányod volna, az már a bölcsőben is arról ábrándozott volna, hogy filmsztár lesz és autót vezet. Ha pedig kisfiad volna, mit gondolsz, miről ábrándoznék az? Nem arról, hogy kiszabadítja a királykisasszonyt a barlangjából, nem is arról, hogy meghódít magának egy szigetet a Csendes Óceánban, hanem igenis arról, hogy egyszer majd nagy ujságkonsernt alapít és bebizonyítja neked, hogy mindaz, ami eddig szent volt, csak babona és ostobaság.

A mester közelebb hajolt a kócbabához.

— Nem tudom, észrevetted-e már, Magdaléna,

hogy itt a világ vége? A világ végét nem üstökös és tengerár jelenti be, hanem az emberi szívek csődje. A szívek kiürültek; ami hit és szeretet volt bennük, az fölszívódott és elpárolgott. Egy orosz író mondta, a nevét elfelejtettem: a kereszténység megsemmisülésével óriás földalatti üregek keletkeztek az emberiségben és ami ma történik és napról-napra rémületbe ejti a világot, nem egyéb, mint a barlangok beomlása. Nagy marhaság, ha valaki azt állítja, hogy mindennek nem a szívek csődje, hanem valamiféle gazdasági rendszer az oka. Kedvesem, a világ vége akkor kezdődött, amikor az emberiség már nevetett mindenben, ami nem hozott pénzt!

A bariton már nem énekelt, de a szakszofon oly fantasztikusan vonított, mint valami őszállat a száuruszok családjából, amely a meghalt világ sírján ül.

— Ne csinálj olyan szomorú arcot, Magdaléna, te úgysem segíthetsz az emberiség baján. Kérdezem: mi a baja? Te persze azt mondod: nincs igazság! De ez csacsiság, mert éppen az a baj, hogy nagyon is sok az igazság. Minden porban kúszó féregnek megvan a maga külön igazsága. A farkas igazsága, hogy széttépje a bárányt, a bárányé, hogy éhenhaljon a farkas, az ember igazsága pedig: hogy elpusztítsa a farkast és a bárányt és a saját felebarátját. Hogy akarsz itt igazságot tenni, Magdus? És hogy akarod boldoggá tenni az embereket, mikor egyik csak úgy boldogulhat, ha széttépi a másikat?

A muzsika vadul kelepelni kezdett, mintha táncoló csontvázak riszálnák magukat a danse macabre

figurában. Az öregúr sértetten rákiáltott, hogy kuss! és elkomolyodva folytatta:

— Az ember azt hinné, a megoldás egyszerű. A megoldás a jóság és a szeretett. Galilea fölött egyszer meghasadt az ég és megtörtént a csoda, hogy a fenevadból ember lett. Igen ám, de azóta deszinficiáltuk az életünket és kiirtottunk belőle mindent, ami isteni volt és most ugyan hiába várod a csodát. Vagy el tudnál képzelni egy Messiást, akit fotóripórterek kísérnek a Golgotára? És meg lehet-e váltani egy emberiséget, amely ezerkilencszáz esztendővel a hegyibeszed után pestisbacillusokat tenyészt hadicélokra?

A muzsika elhallgatott, ami az öregúrra olyan hatással volt, mintha hirtelen megállt volna alatta az ördöghinta. Kicsit szédült is a nagy mozdulatlanságban. Fölemelte a poharát és azt mondta:

— Az én programom: napsütés és sok pénz és minden asszonynak legyen jó termete, azonkívül törvény hozandó a kötelező szárnyviselésről. A férfiak viseljenek sasszárnyat, a nők hattyúszárnyat...

Karjára ejtette a fejét és a következő pillanatban már mélyen aludt. Magdaléna figyelmesen és ostobán nézte. A rádióból harangzúgás hallatszott. Éjfél? Nagy és kis harangok szívet remegtető harmóniában kondultak össze és a hang olyan mélyről jött, mintha egy elsüllyedt meseváros tornyaiban szólnának a harangok.

„A FÖLDÖN BÉKESSÉG“

Szamael kilépett az Ezüst kapun és magához intett három fekete angyalt.

— Ti azonnal farkasoknak öltöztök, lesbe feküsztek a szentmiklósi erdei fészületnél és ha megszólalnak a karácsonyi harangok, akkor jól vigyázzatok: a hetedik embert, aki az úton jön, szét kell tépnetek.

Az angyalok iszonyodva néztek egymásra.

— Parancs! — szólt a Halál angyala és eltűnt a kapuban.

*

Jon az óráját nézte: pont tíz! Menetrend szerint délután ötkor már otthon kellett volna lennie, de a vonat a hegyek közt hófúvásba került és úgy kellett kiásatni. Az enyhén átfűtött, fényesen világított expresszvonaton alig lézengett egy pár utas. Ki utazik szívesen karácsony éjszakáján?

Jon tudta, hogy egész atyafisága az édesanyja házánál várja. Ha nem érkezik meg éjfélkor, azok reggelig is együtt maradnak. Ez különben nem fontos. Fontos csak az az állandó kis mámor, amely édesen fűti a vérét és amelytől kéjjé lesz minden lélekzetvétele. Fontos, hogy megnyerte a nagy csatát, életének döntő csatáját!

Mindössze harmincöt esztendő ember és sárga irattáskájában, amelyet egy pillanatra sem enged ki a kezéből, magával hozza a dicsőséget, hatalmat és gazdagságot. Mérhetetlen gazdagságot és ami annál több: teljes függetlenséget. Ezentúl ő ott élhet, ahol akar, azt a munkát vállalhatja, amelyhez kedve van, azt a nőt veheti feleségül, akit szeret.

Győzelmében nem lehet kételkedni. Számításai kifogástalanok, kémiai kísérletei az utolsóig beváltak. És bár gondosan őrizte nagyszerű titkát, az emberek valahogyan mégis neszét vették és komoly oldalról, a legkomolyabb oldalról, fantasztikus ajánlatokkal kezdték kerülgetni. Abba a különös helyzetbe került, hogy ő, akinek hat hónappal ezelőtt egy rendes öltözet ruhája nem volt, most alig tudott védekezni az aranylavina ellen, amely a nyakába készült szakadni.

*

Az otthoniakra gondolt. Azok is tudnak már valamit és úgy várják haza, mint a megváltót. Hogy megváltsa őket a szegénységgel járó mocsoktól és keserűségtől! Meg is fogja tenni. Hiszen ő főleg azért örül a győzelmének, hogy boldoggá tehet egy csomó jó embert.

Az édesanyjának kényelmes családi házat épít az erdő szélén. Téli kertet is ragaszt hozzá, az öregasszony nagyon szereti a virágot. Szegény, egész ifjúságán át fukarkodott és koplalt, csakhogy egyetemre járathassa a legkedvesebbik fiát.

Testvérbátyja dolgát is rendbe fogja hozni.

Az évek óta vergődik az adósságok mocsarában, a sok izgalom és lealázás már egészen elvadította.

A hugát pedig férjhez adja. Igaz, a vőlegénye nem komoly ember, afféle rokonszenves szélkakas, de csak legyen az övé, az ember nem tudja, milyen magból sarjad a boldogság.

*

A vonat mind lassabban dőcögött, egyszer-kétszer zökkenve megállott, majd újból nekirugaszkodott, végül azonban nem mozdult többet.

— Tessék, megint megrekedtünk! — zsörtölődött a kalauz. (Őt is várta valahol egy karácsonyfa.)

— Vajjon meddig fogunk itt vesztegelni? — kérdezte Jon.

— Talán holnap reggelig. Mert amíg idetelegrafálnak valahonnan egy hóékét...

— Hol vagyunk tulajdonképpen?

— Vagy tíz kilométernyire Szentmiklóstól.

Jon a két kezével ernyőt csinált és kinézett az ablakon. Ez a feketeség künn a szentmiklósi erdő! Nagyszerű! Ha leszáll és átgyalogol az erdőn, harminc perc múlva otthon van!

Már cihelődött is. A kalauz majd adja le a poggyászát az állomáson, ő maga csak a sárga kis táskáját viszi.

*

A család együtt ült.

— Nem kell idegeskedni, — mondta Jon bátyja — az állomásfőnök éppen most üzent, hogy az expressz megint megakadt, de legkésőbb egy óra múlva benn lesz az állomáson.

A karácsonyfa ott áll a sarokban, meggyújtani azonban csak akkor fogják, ha itt lesz ő. A szomszéd szobában terített asztal, a hófehér damaszton ezüst és kristály csillog, a menyasszony fagyönggyel ékesítette a függő lámpát.

— Reggel két angol úr érkezett a Koronába, — mondja a vőlegény, a rokonszenves szélkakas. — Jon után tudakozódtak. A vendéglős azt hiszi, katonatisztek, bár ők kereskedőknek mondják magukat.

Künn csöngetnek, a menyasszony táviratot hoz. Ez ma a negyedik! Párizsból jött!

— Nagy dolgok ezek! — mondja Jon bátyja.

— Én mindig tudtam, — szól halkán az anya.

— Hogy most idejön, otthagyja ezer fontos dolgát, hogy velünk tölthesse a szent estét... Végre is mit adhatunk mi neki? Mit mondhatunk mi neki? Úgy túlnőtt rajtunk...

Ezt Jon bátyja mondja, tovább azonban nem beszél, attól fél, a meghatottságtól elcsuklik a hangja.

— Szerény fiú volt mindig, — szól az anya — jó gyermek és jó testvér, azért is áldotta meg az Isten.

*

Lenn a városban megkondulnak az éjféli mise harangjai. Fenn az erdőben, a kökeresztelnél, halvány fénypontok világítanak a fiatal fenyőfák közt. Az ember azt hihetné: szentjánosbogarak. Hat téli szentjánosbogár, három pár véres farkasszem, amely az útra figyel. Három farkas hasal a bozótban.

Elsőnek egy részeg ember jön az úton. Mérgesen feleselget egy láthatatlan ellenesével.

— Nekem mered mondani, hogy részeg vagyok? Nekem, te kutya?

Elkezd káromkodni és csuklani és tovább tántorog. A farkasok meg sem mozdulnak.

Két öreg koldus jön, két emberi rones, amely egymást vonszolja a templom irányában. Egyik mankón jár, a másik vak. Az ordasok csendben lapulnak.

Jön a hegyvidék uzsorása, az aranyparaszt. Sötét és kaján gondolatok keringenek körülötte, mint varjúraj az akasztófa körül. Most már ő nem kegyelmez tovább annak a sok adósságcsinálónak! Karácsonyig várt, de tovább már nem. Aki nem fizet, az takarodjék a viskójából!

A farkasok csendben fekszenek.

Két toprongyos alak.

— De ha kitudódik? — kérdezi az egyik.

— Nem szabad tanút hagyni. Azt a hat esztendő is azért kaptam, mert élve hagytam a kislányt, ő aztán elárult. Nem szabad tanút hagyni!

A farkasok ezeket sem bántják. De most jön a hetedik! Gyors léptekkel halad a jól ismert erdei úton, kezében a sárga irattáska, szívében a győztes édes mámore.

Egyszerre megáll. Hirtelen, mint az álomkép, két lompos állat perdül eléje a holdvilágos úton. Farkasok? Ezen a vidéken? Lehetetlen! Kóbor kuvaszok lesznek. De azért mégis a browningja után kap. Mielőtt azonban lőhetne, iszonyú lökést érez a vállán,

a harmadik farkas hátba támadta, Jon elveszti az egyensúlyát és arccal a hóba bukik...

Vérfagyasztó üvöltés hasítja át az erdő csendjét.
Vége.

*

A falu bolondja sárga irattáskát talált a fenyőbozótban. Megtapogatta: tele volt papírdarabokkal. Pénz! — gügyögte felcsillanó szemmel. Izgatott, zavaros gondolatok kergetőztek a fejében. Meg fog házasodni, feleségül veszi a bíró lányát, a büszke Évit, vagy talán inkább a postáskisasszonyt, mert az úri lány.

Óvatosan kinyitotta a táskát, de pénz nem volt benne, csupa írás. Egyenkint kiszedegette a lapokat, megforgatta, nem rejtőzik-e bennük bankó, de csak írást látott, betűket, számokat, furcsa rajzokat... Egyenkint eltépdeste és mérgesen elszórta az erdőben. Mikor a vámhoz ért, már üres volt a táska.

Az írások pedig egy újfajta mérges gáz tudományos formuláit tartalmazták. Egy gázét, amelyet a zseniális feltaláló „három keresztes gáznak“ nevezett és amely hadi célokra kiválóan alkalmas, mert fesztítő energiája és virulenciája úgy aránylik az eddig használt hadi gázok hatékonyságához, mint tízezer az egyhez. Egyetlen száz kilogrammos gázbomba elegendő arra, hogy elpusztítsa egy nagyváros egész lakosságát.

AZ ÚJ HAJÓ

A hajóóriás fanatikus buzgalommal dolgozza magát előre, világító füstszalagot hurcolva maga után a tengeren. Új hajó; ez az első óceáni útja. Magasan fenn, a parancsnok üvegtornyában, féltucat japán hajóstiszt áll, mozdulatlanul, zsebre tett kézzel és valamennyien azt a karcsún ívelt, hófehér hajót nézik, amely közvetlenül előttük fut, mint az őz a farkas előtt.

Az új hajó hajnal óta csökönyösen nyomában van az európai vonal gyorsgőzösének, a híres Caledoniának. Napfölkelte óta a robbanásig fűtött kazánokkal, bömbölő gépekkel repül a sodrában. Ahány tengerész van a két hajón, az mind tűzbe vetné egy-egy esztendőt az életéből, ha ezzel megkétszerezhetné a gyorsaságot.

*

A második osztály földélzetén, a széltől védett sarokban két utas ül együtt. Ők semmit sem tudnak a hajszáról, amely feszültségben tartja a tengerészek idegeit és megremegteti a hajó bordáit.

Az egyik néger, a másik hindu. A fekete ember katolikus pap, ő Rómából jön és küldetésbe van a Sandwich-szigetekre. A dióbarna ember hazatérőben

van Angliából, ahol az egyetemeket járta. Csendesen beszélgetnek, az Európában szerzett tapasztalataikat mondják el.

— Miért szakította félbe egyetemi tanulmányait?
— kérdezte a pap.

— Nem volt már célja a további tanulásomnak.

— Mindent tudott már? — tréfálkozott a néger.

A hindu azonban nem volt enyelgő kedvében.

— Én nem foglalkoztam egy meghatározott tudományággal, hanem meg akartam ismerni az európai civilizáció lényegét. Mi az, ami a fehéreket oly szédítő magasságba emeli a többi fajok fölé? Kerestem a központi gondolatkört, vagy mondjuk: a vezérelvet, amely a civilizáció jegecesedési tengelye.

— Szóval: Európa lelkét!... És megtalálta?

— Semmit sem találtam.

— Mert még nem építették meg azt a kotrógépet, amellyel át lehet kutatni az óceán fenekét.

— Óceánmélységűnek tartja az európai lelket? Én azt hiszem, Európának, legalább a mai Európának, nincs lelke. Ha valamikor volt, akkor időközben meghalt. Én csak csonka tagokat találtam, foszlányokat, amelyek egy földarabolt holttest részeihez hasonlítottak. Soha sem fogom megérteni, miért volt Európa olyan nagy? Vagy csak a mi békaperspektívánk mutatta olyannak? A fehérek történelme csupa bestialitás, hiúság, ostobaság és szenvedés. És azok az erők, amelyek ma csinálják ott a történelmet, ugyancsak embertelenek és ostobák. Ha Európát az európai emberek összesége teszi, akkor tulajdonképpen nincs is Európa, mert nem láttam egyetlen

embert, aki szolidáris lett volna a földrészével. Ha ma ázsiaiak törnének rájuk, mongol hordák, én biztos vagyok benne, hogy a fehérek fele ujjongva melléjük állna, mert annyit gyötörték egymást, hogy jobban gyűlölik egymást, mint a halált és a poklot.

— De mi van a tudománnyal? Az európai tudást nem lehet tagadni.

— Sokat tudnak. Többet, mint amennyit az ember idegrendszere egyensúlyban tud tartani. Ez azonban részlettudás, gigantikussá nőtt tudás, de részlet, amely kiszakad a kultúra egészéből és független életet él, mint az elvadult házimacska az erdőben. Az európai tudásnak már alig van köze a kultúrához. Az ő tudósaik elfelejtették, mi a tudás igazi célja.

— És mi az igazi célja?

— Nem lehet más, mint hogy elviselhetőbbé tegye az emberi életet. Lásd, a fehérek semmire se olyan büszkék, mint az ő technikai lángeszükre. A gép és mindig csak a gép! A gép azonban föllázadt az ember ellen, az ember szolgájából az ember zsarnokává lett. Békében a gép munkanélküliséget teremt, háborúban szörnyű energiával irtja az emberi életet. A gép a fehérek dicsőségéből a fehérek gyaláztatává lett. A gép Európa veszedelme és végzete. Legjobb úton van, hogy káoszba döntse a világot.

— A gép! De van Európának egyebe is. Vannak gondolatai és érzései. Van vallása és művészete.

— Megálljon csak, tisztelendő úr! Mikor én Portsmouthban hajóra szálltam, az egész angol sajtó éppen a repülőtámadások veszedelméről cikkezett.

Megvan az a lehetőség, hogy egész városok lakosságát, asszonyostul, gyermekestül, álmukban megfojtják. Százezer ember foglalkozik ma ezzel a lehetőséggel, de egyetlen egy sem gondol arra, hogy a szeretet vallása visszatárhathatná a keresztényeket az ilyen tömeggyilkolástól. Miféle kereszténység az, amely kétezer éves fejlődés után ide jutott? És mit akar ön a művészettel? Vannak képek, szobrok és könyvek, amelyeket a változó divat megtagad és elvet. A művészet végre is csak az élet ornamense, de kérdezem: mire való az ornamens, ha elveszett a lényeg? Az európai művészet nem egyéb, mint aranysujtás egy halotti köntösön.

— Ön szerint mi következik ebből?

— A fehér fajok zsákutcába jutottak. Visszafordulni nem fognak, az emberiség sohasem fordult még vissza. Tehát nincs tovább. Eljátszották szerepüket.

— Nem sajnálja őket? — kérdezte a pap.

A hindu vállat vont.

— Ők ma az emberi haladás akadályai... De ön, mit tart ön minderről?

— Keresztény pap vagyok és hiszek az isteni gondviselésben. A fehérek az Úr választott népe. Isten élesebb és leleményesebb elmét és acélosabb akaraterőt adott nekik, mint a többi fajnak, hogy elvégezhessék küldetésüket...

— És mi a küldetésük? Hogy vezessék kiskorú testvéreiket, a színes népeket, hogy megtanítsák őket gondolkozni, dolgozni és szeretni. No hiszen derekasan megfeleltek a küldetésüknek! Régi birodal-

mainkat összetörték, ősi kultúránkat porba tiporták. Ahol megjelentek és ők mindenütt megjelentek! ott a mézszárlás, fosztogatás, szolgaság járt a nyomukban. Még annyi méltóságot sem hagytak rajtunk, mint a jólelkű ember az állaton. Ha összefolyna mindaz a vér és könny, amit a fehérek miatt ontott a világ, meg tudná fullasztani egész Európát.

A pap jóideig hallgatott, majd azt mondta:

— Meg van írva: elvételik tőletek az Istennek országa és odaadatik a pogány népnek, hogy annak teremje gyümölcseit.

— Kinek a jóslata ez? — kérdezte a barna ember.
— A keresztény istené? Különös egy isten lehet! Önök papok azt mondják: mindenható! Hogyan van az, hogy annyira elszámította magát a választott népével?

— Ő szabad akaratot enged az embereknek és úgy jutalmazza és bünteti őket, ahogyan élni és visszaélni tudnak a szabadságukkal.

— Mi a jutalom, mi a büntetés?

— Természeti törvények érvényesülése. Isten nem jószívű ötletekkel, hanem örökérvényű törvényekkel kormányozza a népeket.

— De ha előre tudta, miért engedte meg mégis...?

— Ő előre tudja azt is, hogy a nyár virágait el fogja hervasztani az ős, azért mégis virágokkal ékesíti a nyárt, mert ez a virágzás és hervadás az élet.

— Legyen úgy! — mondta a hindu — és ha az

ön istene elhervasztja a fehérék virágzását, akkor
fejet és térdet hajtok előtte.

*

Ebben a percben diadalmasan üvölteni kezdtek
a hajó szirénái. Szívósan küzdve minden hüvelyknyi
tételönyért, az új hajó utólérte és elhagyta a Caledo-
niát. A megszégyenült fehér hajó percről-percre
elmaradt és mind kisebb és szürkébb lett az est-
homályban. A parancsnoki toronyban csoportosuló
hajóستىتتت keskeny ajkán gúnyos és megvető vigyor-
gás jelent meg.

LENN, A PINCÉBEN

Eleinte még csak látogatták az Ezeregyéj-pincét. Akkor még voltak pénzes emigránsok. De azóta az oroszok kikoptak mindenükből, amerikaiak és angolok már nem igen járnak Párizsba, maguk a franciák pedig sokkal fukarabbak, semhogy pénzért hallgassák a balalajkát.

A jóismerősök most is eljönnek még, de inkább csak diskurálni. Öten-hatan együtt cigarettáznak, a fejüket összedugják és csodás bőbeszédűséggel magyarázzák egymásnak a világ sorát.

Köztük von Thon herceg, ő mostanában arcképeket fest, darabját 60 frankért, azaz festene, ha volna megrendelője. A nagy szót Juszupov viszi, ugyanaz a Juszupov, akinek első felesége Zenaida nagyhercegnő volt. Most baromfiügynök a csarnokban.

Hétkor megjelent Xandra is, általános feltűnést keltve. Hallatlanul elegáns alak, pedig csupa régi rongy van rajta. De ő úgy tudja viselni a ruhát, mint senki más. Állítólag az Akimov-lányokhoz jött, de mindenki tudta, hogy a vén Tresin, az egykori udvarnagy, rendelte ide.

A tulajdonosnő, Akimow-mama, mindjárt el is mondta neki, hogy az öreg délután már ittjárt, de

elment a mont-de-piété-be, pénzt szerezni az ünnepekre. A Szent András rendjének briliánsait vitte zálogba. Xandrát meglepte, hogy Tresinnek gyémántjai vannak, erről ő nem tudott.

Öt perccel később autó fékezett a pincefeljárat előtt. Talán a szovjet nagykövetségtől? — örvendezett Akimow-mama, a gyógyíthatatlan optimista. (Az elvtársak mást nem isznak, csak Pommeryt!)

A taxi azonban nem hozott vendéget, csak magát a soffőrt, a hosszú Grusát. Az is nagy útat tett lefelé, amíg a nemes testőrségtől eljutott az autó-volán mellé. Persze, Xandra kedvéért jött. A flirtnek nem volt sok értelme, egyformán szegények voltak mind a ketten, de azért jól esett egymást látniok.

Pedig szép pár lehetett volna belőlük. Grusában, bár ő is elhullatta más a csikófogait, volt valami kamaszos üdeség. Az arca mindig nevetésre állott. Annál komorabb volt Xandra. Ha ez a szarmatapárduc húsz esztendővel előbb hozza ide keskeny-csípőjű, szélesvállú amazon termetét és megdöbentően merész tekintetű, csodálatos türkizszemét: akkor megbolondítja fél Párizst. De mi haszna ma a női szépségnek? A háború óta olyan kapósak lettek azok a gaz férfiak, hogy most a gigolokat fizetik, nem az asszonyokat.

Az üvegajtó mögött megjelent Tresin rezes arca. Kandurbajusza állásán látszott, hogy pénz van a zsebében. Mikor meglátta Grusát, az már az oroszok asztalánál ült és szenvedélyesen magyarázott valakinek valamit.

Az öreg úr leült Xandra mellé. Valami történ-

hetett vele, mert megint a régi udvarnagyi glória világított az arcán.

— Képzelse, kivel találkoztam, Xandra? Az egykori francia nagykövetünkkel! Rég nem láttuk egymást, pedig Petrogradon jóbarátok voltunk. A háborús memoirjaiban még is emlékezett rólam, igen hízog jelzők kíséretében... Persze, nagyon megörültünk egymásnak és gyalog mentünk végig a Rivolin... A régi szép időről beszélgettünk!

Xandra az orrán keresztül fújta a cigarettafüstöt. Mindig a fali tükröt nézte, amelyben Grusa hátát látta.

— Csakugyan szép idők voltak azok? — kérdezte a sötét alt hangján. Beszéltetni akarta az öreg, mert az, ha jár a szája, olyan, mint a dürgő fajdakakas: nem lát, nem hall.

— Maga, drága gyermekem, akkor még kislány volt, nem is tudhatja, mi volt az orosz udvari társaság! Mindenki a saját palotájában lakott, mindenkinek voltak autói, szolgálai, színházi páholya... Egyéb gondunk sem volt, mint soirékat és nagyszerű vadászatokat rendezni... És azok a katonai parádék! Ha pedig kijöttünk Párizsba, vagy a Rivierára, itt mink voltunk az urak, amerikai szatócsokkal akkor még szóba sem álltunk. Ha szerettünk egy nőt, elárasztottuk virágokkal és gyöngyökkel... Sajnos, nem élveztük eléggé a szerencsénket, blazirtak voltunk, azt hittük, ennek így kell lennie, örökké így lesz.

Xandra még mindig a fali tükröt nézte. Grusa is fölfedezte a tükröt és benne a leányt. Milyen erős,

fehér foga van! Közbe azonban Xandra tovább dürgöttette a vén siketfajdot.

— Ha minden a régiben marad, vajjon milyen sorsom van nekem ma? — kérdezte.

—Maga volna Petrogradon és Párizsban az első nő. Erre a fejemet teszem! Aki ilyen pokolian érdekes és akire olyan családi vagyón vár...

— Nagyon gazdag volt az én családom? — ugratta tovább a leány.

— Mit mondjak, lelkem? A maga apja kifizethette volna az egész Rue Royalet, házastól, boltostól, emberestől...

A szarmata-párduc a kesztyűjét nézte: mutatóujja kifeslett, hosszú, hajlott körme kilátszott az antilop-bőrből... Tresin azonban mindenáron a nagykövetjéről akart beszélni.

— Francia barátom egy érdekes történelmi epizódra emlékeztetett, amelynek mi ketten voltunk a hősei, ő és én... Ez akkor történt, mikor Miklós császár a piszkos Rasputin befolyása alatt már-már hajlandó lett volna különbékét kötni a németekkel... A nagykövet neszét vette a veszedelemnek és rohant hozzám. Ófelsége nagyon hallgatott rám és némi diplomata mesterkedéssel sikerült is megmentenem a helyzetet.

— Hogyan mentette meg?

— Óvatosan kellett eljárnom, a cár gyanakvó természetű úr volt... Az osztrák kormányval példálódzgattam, arról az a hír járta, hogy cserbe akarja hagyni szövetségeseit... Azt mondtam: ha különbékét köt, az nekünk jó, de Ausztria örök

időkre elveszti a becsületét és a Gondviselés megbünteti a hitszegő fejedelmet. Ez hatással volt rá, nagyon vallásos ember volt.

— Szóval maga megmentette a cár és az orosz nemzet becsületét? — kérdezte Xandra, gonosz mosollyal.

— Ketten mentettük meg, ketten a nagykövettel! — szerénykedett Tresin.

Ebben a pillanatban egy tányérsapkás legény kocogtatott az üvegajtón. Grusa azonnal fölkelt és kisietett. Fuvarja akadt. Az ajtóból visszamosolygott. Azután fölszaladt a lépcsőn, először a feje, majd a dereka, végül a lába is eltűnt... Xandra arca elborult. Máskor sem szerette, de most nagyon útálta az öreg urat.

— Min gondolkodik? — kérdezte édes fuvolahangon Tresin.

A leány az öklére támasztotta az állát.

— Az jár az eszemben: ha az ember valamit megment, mint maga Oroszország becsületét, akkor az nem is veszhetett el. Hol van hát? A cári családot lemészárolták egy pincében és meszet öntöttek rájuk... Akimovnéből, a carevna palotahölgyéből, csaplárosné lett... Juszupovból baromfiügynök, Grusából taxisoffőr. Belőlem pedig — megmondjam, mi lett belőlem? Nem is tudtam, hogy ezt magának köszönhetjük!

Az udvarnagy a homloka közepéig húzta föl a szemöldökét és gőgösen mosolygott.

— Ne vegye rossznéven, kedvesem, de maga

csak női fejvel okoskodik. Tudnia kellene, hogy az egész bajt a forradalom csinálta!

A leány azonban már harapós kedvében volt.

— Maguk nem gondoltak arra, hogy forradalom lehet? Sohasem gondoltak arra, hogy forradalom lesz, ha elvesztik a háborút?

Az öreg úr egyszerre nagyon elkedvetlenedett.

— Ki hitte nálunk, hogy elveszíthetjük a háborút? Nem is vesztettük volna el...

— Mit fecseg? hiszen elveszítették! — kiáltotta Xandra hirtelen támadt haraggal. A szomszéd asztalnál fülelni kezdtek.

— Háborúról sohasem tudni, milyen lesz a vége, — motyogta Tresin.

— Ha egy szabó belevág az ollójával egy vég posztóba, anélkül, hogy előre tudná, mit fog belőle kiszabni, akkor féleszű ember...

A leány egészen megvadult. A jelenet kezdett kínos lenni.

— Ezt a két dolgot nem lehet összehasonlítani, — szólt Tresin. — Nem lehet! Engedje meg: egy szabó és mink...

Mindenképpen meg akarta őrizni a fölényes hidegvérét. Xandra az asztalt verte az öklével.

— Nem lehet, mert a szabó csak egy vég posztót vagdal el, de maguk elvagdalták a császári családot, el az országot, önmagukat, és engem is! Mert én, Losenko Alexandra hercegnő, ma egész délután azon gondolkoztam, hol találhatnék egy jóra való vászonkereskedőt, vagy porcellángyárost, aki kitaratana engem!

— Drága Xandra, maga nagyon ideges... Nem tudja már, mit beszél...

Mind a ketten sápadtak voltak. Xandra is érezte, hogy így nem lehet folytatni. Egyik cigarettát a másik után szíttá. Tresin már megint nem volt udvarnagy, hanem egy kopott, ügyefogyott, megijedt öreg ember.

Később egy selyempapír-csomagot húzott ki a zsebéből, azt ravasz kis mosollyal kibontotta és egy pár új antilop-kesztyűt tett az asztalra. A leány sötéten nézte. Igaz azonban, hogy finom, szép kesztyű volt... Később kissé földerült az arca és a kesztyű után nyúlt.

OPTIMISTÁK ÉS PESSZIMISTÁK

Valami vékonyan szemereg, amiről nem tudni biztosan, hogy hó-e vagy eső? Olykor felüvölt egy hideg szélroham, de a következő pillanatban megint meglapul, elhallgat, lesbe fekszik.

A sovány réten, amelynek gyepe alól itt-ott kibuggyan a futóhomok, féltucat egyforma, ötemeletes ház ágaskodik a párás levegőbe. Távolabb még egy nyurga bérház áll, ez olyan, mint az afrikai nyájtól elbitangolt zsiráf. Azután hosszú drótkerítések, mögöttük taligák ezreiből rakott torlasz, ócskavas gu-lák, egy tucat kereken járó házikó, amilyenekben a komédiások szoktak lakni. Még távolabb hegylejtő emelkedik a párás láthatáron, téliesen kopár kertekben sok ablakú nyaralók dideregnek.

Az út mellett hosszú vonalban vízvezetéki vas-csővek várják, hogy milegyen velük. A csövek tete-jén két fiú tornászik, egy vékony kisleány, gyerek-ke-l a karján, nézi őket... Egyik gyerek lehet tíz-éves, baszk sapkát visel és hatévesnek való szűk, kurta nadrágot, amely meztelenül hagyja a vörös térdét és a combja felét.

A másik tömzsi, elszánt, mozgékony kölyök, fel-nőtt emberre szabott kabát van rajta, a kabát ujja

egy arasszal hosszabb, mint a gyerek karja, a hátán nagy zsákvászon-folt virít. A kisfiú mezítláb jár és mivel süti talpát a hideg vas, állandóan ugrándozik. Valami gondolattársulás folytán rőfögő hangon mondja:

— „Magyar Színészet!“ A „Képzelt beteg“ szövegével. Csak húsz fillér!

A rikkancs-játékával azonban megszenstségtele-nít egy titkos álmot, amelyet a baszksapkás dédelget a szívében és az menten rá is horkan:

— Ilyen mezítlábas vakaresot elpofoznak a színháztól!

— De én karácsonyra cipőt kapok! — dicsekszik a kisebbik.

— Ugyan kitől? — hitetlenkedik a másik.

Most beleszól a kislány:

— Kaphat a Vöröskeresztől, de a várostól is — mondja jólelkűen. Piros kendőbe pólyált kisbabát emel a vézna karján, a felső testét ferdén tartja, hogy el ne veszítse az egyensúlyt. A kis baba állandóan úgy mozgatja a száját, mintha rosszul szelelő pipát szívna.

— „Magyar Színészet!“ „Lear király“ szövegével... Csak húsz fillér! — kiáltja a kisebbik csak azért is, miközben változtatva a levegőben rázogattja a meztelen talpát.

Az úton fekete autó közeledik, lassan és óvatosan, hogy megtartsa a távolságot a két úriember mögött, akik katonás léptekkel gyalognak előtte. Az egyik büszke és kényes telivér benyomását teszi, akár az orosz agár. Hosszú, fehér arca fölött két

fénytelen szeme olyan, mint a fekete üveggyöngy. Ez az arc nem ismeri a nevetés mimikáját.

A másik széles, vérmes és jóképű férfi. Egy táplált, húséges és komor bernáthegyi kutyára emlékeztet.

— Mindennap sétálsz? — kérdezi a bernáthegyi.

— Mindennap nyolevan percet. Ha nem, akkor nincs étvágyam és rossz az álmom.

— És miért éppen ezen a lehetetlen vidéken?

— Kérlek, engem mindenki ismer a városban, tudják rólam, hogy nagyon elfoglalt ember vagyok, én nem sétálhatok a Dunaparton, — Isten tudja — mit gondolnának... Hiszen megérted?

— Kicsit vékonylom a kabátodat? Nem félsz, hogy meghülsz?

— Végig sziltszkinnel van bélelve, de posztógallért csináltattam... A mai időkben — hiszen érted?

— Mi ma paprikás krumplit ettünk, mindenki annyit, amennyit akart — állapítja meg a vascőveknél a kisleány. Némi dicsekvés van a szavában.

— Nálunk holnap hús lesz — veti oda fölényesen a baszksapkás.

— Lóhús? — érdeklődik a mezítlábas.

— Hát milyen legyen?

— Ha hó lesz, akkor mi is húst eszünk — mondja a mezítlábas —, mert akkor az apám és Söri lapátolni mennek... és akkor szemet is vesz az anyám...

— Persze, hallottad, hogy Csernusék likvidálnak? — kérdezi a társától az agárember.

Az komoran bólint.

— Hiszen alkalmasint lesz nekik valami tartálékuk Svájcban, de mégis szomorú: ilyen cég!

— Az ember gondolkodóba esik, nem idejétmult fogalom-e a vagyon? Az én szentmiklósi gazdagságom az idén passzív volt... Ötezer hold és semmi jövedelem!... a pesti bérházaimban egész emeletek üresen állanak, a házbér alig tudja fedezni az adót. Az értékpapírokról inkább ne is beszéljünk. Hát vagyon ez?

— Az ember töri magát egy életen keresztül, hogy gondtalan jövőt biztosítson a gyerekeknek, egy nap azután kisül, hogy — na igen! És a gyerekek majd előről kezdhetik!

— Az én Manci néném most otthon dolgozik — szólt a kisleány a gyerekek a karján —, krampuszokat ragaszt a Feletár Testvéreknek, fekete kócból és piros papirosból... Nyolcat kap egyért!

— Te mindig hencegsz, ha csak kinyitod a szádat! — mondja kicsinylően a baszksapkás.

— Szabad neked játszani a krampuszokkal? — érdeklődik a kisebbik.

— Csak nézni — mondja szerényen a leánya.

— Más esztendőben ilyenkor már St. Moricban voltak a gyerekek, — kezdi sóhajtván az agárember. — Nagyon szeretnek sielni, de az idén ez a kis mulatságuk sem lesz, szegénykéeknek!

— Hiszen, ha éppen akarná az ember, megszerezhetné a devizát, de az kellemetlen mende-mondákra adhatna alkalmat...

— A szegény gyerekek most mindennap a Sváb-

hegyre mennek, de az nem az igazi.

A mezítlábas fiú időközben egy rongyokból kötött gombolyagot talált, azzal buzgón futballozni kezdett. Olyan szilajon vágtatott utána, mint a foxi kutya az eldobott kő után. A kisleány még mindig ott áll a vascsőveknél és azt mondja:

— Tegnap a méltóságos asszonynál voltunk a Horánszky-utcában, ő adta ezt a piros kendőt... Egy kirakatban játékbabát láttam, de nem fehérét, hanem szerezcent... Olyan édes volt!

— Fekete volt? — kérdezte a baszksapkás.

— Nem fekete, hanem szép dióbarna... Sárga ruha volt rajta késsel...

— Én láttam a kirakatban egy kis tűzoltóautót, villamos reflektorral... Ha nagy leszek, én is tűzoltó leszek...

— Igazi reflektor volt? Olyan, amelyik világít?

— Az ember már nem tudja, mit csináljon a pengővel, — szólt az agárember. — Én eddig esküdtem a dollárra, de most már az is mozog, és ha az Unió Mandzsuria miatt összevész Japánnal... Az öreg Káldi azt mondja: El a pengőtől — aranyat kell venni! Jól van, tegyük fel, én kétségbeesésemben aranyat veszek... Aranya ma csak Amerikának és Franciaországnak van... Hátha a többi állam lemond az aranyvalutáról, mi lesz akkor?

A másik komoran hallgat.

— Reménytelen a helyzet! — morogta később az agárember.

A mezítlábas gyerek néhány perc óta elhalkult, a földön hasalt és egy homokfészekben kaparászott,

amely tele volt papírdarabokkal és üres konzerv-skatulyákkal. Most egyszerre felujjongott:

— Pénz! Pengőpénz!

A másik két gyerek odaszaladt. Szakadozott kartonlap volt a kezében, valami üzleti hirdetés maradványa, a lapon ezüstpengő domború képe ékeskedett...

— Pénz! Pengőpénz!

Fehér fogai közé fogta a kartont és eszeveszett jókedvében forogni kezdett. A férfikabát rongyai körüllibegték. A baszksapkás vele forgott. A kisleány is, de nagyon óvatosan, nehogy elejtse a testvérkét. A szél vidám üvöltéssel megrohanta őket, mint egy óriás komondorkölyök, amely részt kér a gyerekek játékából.

A két úriember pedig a kellemetlen szél elől bemászott az autóba.

MAGYAR MŰVÉSZ

Egyszer egy elragadó kis körtefaszobrot láttam a kiállításon. Táncoló leányakt. A művész új ember: Dudás István. Azután egy nagyúri estélyre emlékszem. Egyik teázócsoporthoz fakóképű, nevetőszemű, kis legény vitte a szót. Ő volt az a Dudás István. Nem volt frakkja, fekete utcai kabátban jött, de erről sem ő, sem más nem vett tudomást.

Hogyan került ide? A háziasszony akkoriban a magyar népművészet után lelkendezett, ahhoz pedig senki sem értett úgy, mint ez a szobrász.

Népművészet? Talán nem is művészet, hanem a magyar népnek olyan általános és természetes életfunkciója, mint a pintynek az ének. Az ország egy vadvirágos rét, ahol elképesztő bőséggel teremnek a színek és formák. Két-három világbíró nemzetnek is sok volna ennyi gazdagság.

— Vannak, kérem, hímes súlykok, azoknak a rajzával babilóni királyok tróntermét lehetne ékesíteni. És vannak tükrösök, sótartók, beretvatokok, a gyenesi kondások is csinálnak ilyeneket, azoknak a spanyolozása olyan biztos és eredeti, színben olyan előkelő, hogy a legjobb reneszánsz mester is vállalkozhatná.

Mert csodák lappangnak a falvakban, csodák és megoldatlan titkok. Az egyik pizsokfészekben csupa bizánci motívumot hímeznek a parasztlányok, a másikon csak középázsiait. A cifraszűrön virágfüzérre szelídített kínai sárkány mászik, a matyó-hímzéseken meg antilopszarvakat látni.

Dudás megrészegetett a témájától és láthatóan rosszul esett neki, hogy a budapestiek nem ujjonganak örömükben, nem borulnak egymás nyakába, hogy lám, a jó Isten milyen gazdaggá tette ezt az országot. Mert ha Dudás az Angol Bank aranykészlete és a sármezei hímzések közt választhat, ő habozás nélkül a hímzések után kap.

Azzal a benyomással mentem haza, hogy ez a szobrász kedves fiú. Beszéd közben, nem is tudom már hogyan és miért, azt találta mondani, hogy az édesapja suszter. Foltozó varga, úgy mondta. Mindenki mosolygott és mindenki örült, hogy az öreg Dudás foltozó varga és hogy a fiatal Dudás ezt el szokta mondani.

*

Jóideig nem láttam, aztán az utcán találkoztam vele, mikor egyszer fennjártam a budai várban. Ez a háború utáni gazdasági tessék-lássék-föllendülés korában volt.

— Min dolgozik? — kérdeztem.

— Légvárat építek, — szólt nevetve — ha látni akarja, a műtermem itt van a házban.

Ez afféle halálra ítélt budai bástyaház volt, amelyet addig is, míg csákány alá kerül, megszáll-

tak a szegény emberek. Dudásnak egy üvegfalú veranda jutott, onnan nagyszerű kilátás nyílt a Dunasorra, a Margitszigettől a királyi várig. Szobrászmunkát azonban nem láttam a műteremben.

— Nem lehet ilyen helyen részletekkel piszmogni, — magyarázta Dudás — itt csak a nagy egész érdekli az embert.

A veranda falai tele voltak építészeti tervrajzokkal, a padlón halomban heverték az akvarellek. Semmi kétség, a fiú át akarja építeni egész Budapestet!

— Budavárából lesz a magyar Akropolisz. A román Halászbástya mellé gót és reneszánsz bástyákat kell építeni, csak úgy lesz teljes a történelmi benyomás. Ha ilyen bástya-öv fogja körül a hegyet, akkor ez a szépség és a merészség szent Grálvára lesz.

Sorra néztem a rajzokat. Hiszen ha ezt mind fölépítik, akkor csakugyan Buda csodájára fog járni a világ. De az is meglehet, hogy a főváros magisztrátusát Dudás Istvánnal együtt a bolondok házába csukatja a Népszövetség.

— És azt hiszi, ezt meg fogják építeni?

— Nem kell mindjárt, hanem majd idővel. De azért jó, ha a dolgok megvannak legalább papíron.

— És miből él maga?

— Nekem nagyon kevés kell...

Elkísért a kapuig és útközben azt mondta:

— Sehol a világon nem terem meg úgy rózsa, mint Budán. Nem hiába volt Gülbaba a város moha-

medán védszentje. Itt mindenütt, a lejtőkön és partokon, rózsakerteket kell csinálni. Nem is kerteket, hanem bozótokat, rózsavadonokat. Meglássa, májusi rózsanyíláskor idetődul Európa és Amerika.

*

A mult héten egy hollandus professzor keresett föl Budapestén. Ajánló leveleket hozott és azt mondta, ő paraszthímezések iránt érdeklődnék. Hogy ki tudna ezekről alapos felvilágosítást adni? Ki más, mint Dudás István!

Fölmentem a várba, de a ház, ahol tavaly lakott, átépítés alatt van. Senki sem tudta, hová lett a szobrász. Eszembe jutott az édesapja, a foltozó varga. Az talán csak tudja.

Esztergályos-utca 7. Dudás Márton cipész. Ez lesz az! A műhely pincében van. Vakolatát hullató, sívár és homályos patkánylyuk. A háromlábú széken legény ül és buzgón hajlik a térdére szíjazott cipő fölé.

— Jó napot!

Fölnéz — ő az, Dudás István! Farkasszemet nézünk egymással, ő kissé zavartan mosolyog, de nekem nincs nevető kedvem.

— Hát maga most...

— Igen, tetszik tudni — mert kinek kell ma a művészet? Az emberek kenyér után járnak... Hazajöttem az öregemhez, de nem kívánhatom tőle, hogy eltartson egy ekkora nagy kamaszt, — hiszen tetszik érteni — szóval...

Szóval: Dudás István suszter lett! A pintyek

azért tovább csiripelnek, az ország virágos rétje tovább hajtja csodavirágait, a tündérváros pedig tovább nézi magát a Duna aranytükrében.

Dudás most felém emelte a cipőt. Kis női cipő volt.

— Tessék nézni, szép lába lehet ennek a nőnek — keskeny, erős, finoman ívelt...

És boldog gyermekmosollyal nézte.

CSALÁDI TANÁCS

A szépasszony a kandalló mellett ült és komoly gondolatokba merülten bámult maga elé. A grófja előtte állott és félóra óta egy kis aranydoboz zárát ketyegtette.

Az asszony, bár újabban kissé elnehezedett és nagy fia is volt már, még szépnek volt nevezhető. Tiszta, ártatlan, csodálkozó nagy gyerekszeme volt. Gyönyörű haja dús és aprólékos gonddal elrendezett fürtökben vette körül világítóan fehér arcát. A vonásai azonban kissé merevek voltak már és jóbarát-női azt híresztelték, hogy nem mer sem nevetni, sem sírni, nehogy lepattogjon az email-festék, melyet Párizsban raktak az arcára.

A gróf zömök, kurtanyakú, pirosarcú férfi volt. Tüskés hajával, ferdevágású szemével és nagy orrával egy rokonszenves vadkanra emlékeztetett, csodálatosképpen azért mégis arisztokratikus benyomást tett. Ő különben igazi mágnás volt, főrend és hitbizományos.

Emberemlékezet óta mindennapos vendége volt ennek a polgári háznak. Eleintén persze botrányosnak találták a viszonyt, főleg azok, akik irigyelték az asszonytól a grófot, évek óta azonban már min-

denki belenyugodott. Ez ma már tiszteletreméltó barátság volt, mely érdekes nimbusszal vette körül az asszonyt és arisztokratikus fényt vetett a házra, sőt a távolabbi rokonokra is.

Önagyságát időközben nagyon idegessé tette az aranydoboz csattanása. Türelmetlenül kifakadt:

— Ugyan, tegye már le azt! Hiszen megbolondítja vele az embert!

A gróf engedelmeskedett, miközben szelíden mondta:

— Édes Irma, maga mostanában úgy beszél velem, mintha a férje volnék.

Végszóra belépett Illés, a férj. Nesztelen, kullogó léptekkel, a kezeit dörzsölve, mint rendesen. Lehet, hogy meghallotta a gróf megjegyzését, de az sem volna baj. Az ő filozófiája elbír minden teherpróbát. Illés kicsi, kócos, csúnya és elmésarcú plebejus. Mindenki szereti a csípős humortól gyöngyöző ötletessége miatt, de azért senki sem veszi komolyan, mert szélkakas, üzleti dolgokban pedig naiv és élehetetlen, akár egy gyermek. Egy közgazdasági pályára tévedt bohém. Hogy mégis nagyjövedelmű hivatalokban ül, azt tisztán csak hatalmas sógorának, Irma fivérének köszönheti.

— Szervusz Illés! — mondja a gróf és melegen megszorítja a kezét.

A gróf nagyon szereti Illést és nem is egészen bizonyos, hogy az asszony szépsége, vagy a férj elméssége vonzza-e mostanában jobban a házhoz. Annyi tény, hogy ő és Illés nagyon jól érezték magukat akkor is itthon, mikor az asszony Párizsban járt.

— Vilmos is megjött már — mondja a férj: — Hallottam az automobilját.

Fojtott, kissé meghatott hangon beszél, mintha halott volna a háznál. Aztán kezébe veszi a kis dobozt, amit a gróf az imént letett és aztán ő is ketyegtetni kezdi.

— Teszed le mindjárt — rivall rá tréfásan a házi barát. — Közös barátnőnk ma ideges.

Ez a kifejezés, hogy közös barátnő, tulajdonképpen a férj kertjében termett. Ő egyáltalában megdöbbenő vakmerőséggel szokta önmagát csipkedni.

Belép Vilmos, a nagy bankár. Ő az asszony fivére. Az aranyborjú szentegyházában bíbornoki rangot visel és Rotschild-pápa legyen, akinek ő ministrál. Szép, kissé már fáradt és keresetten egyszerű modorú férfi.

A bankár kezét csókol szép nővérének, mert súlyt vet rá, hogy bizalmas körben is régidivatú gavallérnak tartsák. Aztán nagyon szívesen üdvözlí a grófot. Ő nemcsak rokonszenvet, de titokban hálát is érez a gróf iránt, aki úgyszólván kiemelte Irmáék a polgári homályból és megerősítette és érdekessé tette pozíciójukat a társaságban.

— Sajnálom, hogy nem mehettem el a vadászatra, édes grófom, de hiszen tudod, hogy nem vagyok független úr, hanem szegény szatócs — mondja nem minden kacérság nélkül. — Sikerült a mulatság?

— Nyúl meg fácán volt, de fogoly kevés esett az idén — válaszol elborult arccal a gróf.

A bankár komolyan bólint a fejével.

— A tavaszi nagy esők miatt!

Leül és ő is kezébe veszi a kis aranydobozt. Neki azonban senki sem szól, mivel agglegény és a millióit előreláthatólag Irma egyetlen fiára fogja hagyni.

A gróf veszi át a szót.

— Mi azért kérettünk ide, kedves Vilmos, hogy egy kis családi tanácsot tartsunk. Hízélgés nélkül mondom, hogy a te nagy eszed és energiád, a te gyakorlatias észjárásod, — na igen! — A fiúról van szó, Lorándról...

Az anya fölsír:

— Viszonya van egy rossz nővel!

A gróf egy kedvetlen kis szünetet tart, majd nyugodtan folytatja:

— Ha viszonya volna egy rossz nővel, az az ő korában nem volna baj. De másról van szó. Loránd házasodni akar. Valami Nagy Eszter nevű állás nélküli tanítónőt akar elvenni.

A bankár hidegen és rejtelmesen mosolyog, Irma pedig megrémül a mosolyától, mert egy kitagadó végrendelet első fogalmazványát látja mögötte lap pangani.

— Kérlek, Vilmos, a fiú nem tehet semmiről. Egy raffinált bestia kezébe került, aki visszaél a tapasztalatlanságával!

A gróf megint szünetet tart, aztán folytatja:

— Tudakozódtam a leány után és azt a felvilágosítást nyertem, hogy nagyon szegény, de amellett szép, eszes és tisztességes leány.

Ez az objektivitás fölháborítja az anyát.

— Szegény és tisztességes! Tudjuk már, hogy mit jelent az!

Most már Illés is szükségét érzi, hogy életjelt adjon magáról és ezt természetesen egy vakmerő és csípős megjegyzés alakjában teszi.

— Mit akarsz, Irma? Te is voltál egykor szegény leány. Sőt tisztességes is voltál egykor.

Vilmos kedvetlen redőkbe vonja homlokát.

— Kérlek, Illés, mi most komoly dologról beszélünk és ilyenkor nem tudjuk élvezni a te börnei humorodat. Most az a kérdés, hogy mit kell tennünk.

— A gróf menjen a főkapitányhoz — tüzel az anyja. — Nem szabad eltérni, hogy egy ravasz nő tönkre tegye egy jó családból való fiatalember egész jövőjét!

A bankár megint rejtelmesen mosolyog.

— Tisztelem az anyai fájdalmadat, — mondja — de megbocsáss, ez képtelenség!

Illés, aki az imént megszégyenülten tűnt el egy nagy karosszék mögött, most kipattan, mint a hősög az odujából.

— Mindenesetre tennünk kell valamit, nehogy az a szép, okos és tisztességes leány a családukba jöjjön, — hadarja és azzal megint eltűnik.

— Nekem volna egy ötletem — szól a gróf. — Talán lehetne találni a kaszinóban egy ügyes gyereket, aki elüti a leányt Loránd kezéről.

Nem hiába gróf, ő csak mindig romantikus.

A bankár megelégtelte a dolgot. Kivágja a nagy ütőkártyát.

— Nos, kedves barátaim, ne törjétek tovább a fejéteket, mert a dolog máris rendben van.

— Rendben van?

— Nagy Eszter kisasszony önként és végleg lemondott Lorándról. Azt hiszem, a fiú éppen ebben a pillanatban olvassa a leány búcsúlevelét.

Irma összekulcsolja remegő kezeit.

— Lehetséges az? Komoly az?

— Annyira komoly, hogy Nagy Eszter e pillanatban már külföldön van.

— Dehát hogyan történt?

Vilmos az aranydobozt ketyegteti és kiszámított hidegvérrel beszél.

— Én tegnap értesültem Loránd ostobaságáról. Első dolgom volt, hogy a leány családi viszonyai után érdeklődtem. Özvegy anyja van és két kis testvére, azok közül az egyik tüdővésztes... Rendben van! — mondtam magamban. — A leánnyal nem érdemes tárgyalni, mert fiatal, szívós és harcias. Az öregasszonyt azonban simává és puhává mángorolta a nyomorúság, ő meg fogja érteni az okos szót. Kap ennyit és ennyit, elmegy külföldre, gyógyíttatja a fiát és egyetemre küldi a leányát. Ha azonban nem kell az ajánlatom, akkor kitagadjuk Lorándot és együtt nyomoroghatnak. Az öregasszony megértett.

— És a leány?

— Vele is beszéltem. Azt mondta: Ha állásom volna, ha nem volna beteg a testvérem, akkor megmondanám önnek a véleményemet. De így hallgatok és elmegyek.

— Vissza fog megint jönni! — aggodalmaskokott az anya.

A bankár a fejét rázta.

Nem hinném! Először azért nem, mert szavát adta és én kinézem belőle, hogy meg is tartja, amit ígér. Másodszor meg azért nem, mert a pénzt külföldön kapja, havi részletekben.

— Te mindenre gondolsz! — szólt őszinte csodálattal a gróf.

— Te vagy a mi gondviselésünk! — rebegte az asszony. — Megmentetted a családunk becsületét!

Illés humorosan fanyar arccal lépett a kandalló elé.

— Kérlek, ne beszéljeteK a család becsületéről, mert attól én rosszul leszek, mint Irma a ráklevestől.

Vilmos fölkelt és az óráját nézte. Aztán halkabb hangon, tolvaj mosollyal az ajkán mondta:

— Jó lesz, ha a fiút mostanában szabadjára hagyjátok... És adtok neki pénzt. Hadd lumpoljon egy kicsit bánatában, az nem árt a fiatalembernek...

Irma arcán egy furesa, ledér mosoly jelent meg. A gróf is nevetett:

— Majd a szárnyaim alá veszem a fiát...

Az asszony megfenyegette az ujjával:

— No, maga híres!

Illés egy pillanatig elgondolkozva állott a kandalló mellett, aztán hadaró hangon beszélni kezdett, miközben kajánul dörzsölte kezeit.

— Köszönöm, hogy megmentettétek a fiamat attól a veszedelemtől, hogy tisztességes ember legyen

belőle. Most már nem kell féltetni. Ismerem Lorándot, ő éppen olyan szívós a gyávaságban, akár az apja. Egyszer próbált repülni, de pocsolyába esett és ezentúl ő is szépen hason fog csúszni, mint mi valamenyien. És ha majd keresztül mászott minden pocsolyán, akkor ő is karriert fog csinálni, vagyont fog szerezni és gazdagon fog házasodni és ő is olyan boldog lesz, mint én, te és ő.

A többiek ügyet sem vetettek rá. Illésnek bizonyos dolgok fejében, amelyeket el kellett nyelnie, meg volt az a privilégiuma, hogy megdöbbenő szemtelenségeket mondhatott, de ezeket sem ő, sem más nem vette komolyan.

— Volna még egy szabad órád, — szólt a bankár. — Hogy volna, ha leülnénk alsózni.

A gróf szívesen fogadta az indítványt, Illés pedig valósággal mámoros lett az örömtől. Az ő egyénisége sehol sem érvényesült annyira, mint a kártyaasztalnál.

Irma csöngetett a komornyiknak. Ekkor összerázkódott, valami éles csattanás hallatszott.

— Nem lövés volt? — kérdezte.

— Az utcán — mondta könnyedén a gróf.

Az ajtó hirtelen megnyílt. Egy fehérkötös szobalány állt a küszöbön. Az arca fakó volt, hebegve beszélt:

— A fiatal úr... Loránd úr...

SZÉLHAMOSOK

Annus az utóbbi időben igen elhagyta magát. Nem igen viselt fűzöt és mindennap gyúrt tésztát evett. Egyszer aztán Sarlaynéval, aki ugyancsak erős asszony, kocsiba akart ülni és ekkor kitűnt, hogy a két delnő nem fér el egymás mellett. Ezen gondolkozóba esett Annus és bement a granáriomba, hogy megmázsálja magát. Soha senki sem tudta meg, hogy mennyit mutatott akkor a mérleg, de annyi bizonyos, hogy Annusnak sírógörcse lett és hogy sokáig nem főzött gyúrt tésztát. A tavasszal pedig elment Marienbádba.

Hat hét után hazajött megint a kis oláh faluba és mindenki elcsodálkozott, aki meglátta. Fogyni ugyan csak egy pár kilóval fogyott, de azért mégis nagy változás ment végbe rajta. Marienbádban bele-nézett megint a nagyvilági élet forgatagába és ott meglátta mindazt, ami után ifjabb és vékonyabb korában áhítozott és amiről újabban már egészen megfeledkezett. A marienbádi kúra kipattantotta lelkének egy titkos fiókját, amelyből aztán különös hajlamok, vágyak és ötletek kerültek napfényre.

A kövérséget most már arisztokratikus önérzet-

tel, mondhatnám könnyedséggel viselte. Néhány merész szabású új ruhát hozott magával és lábát, (mely tényleg kicsi és formás maradt) áttört harisnyába és kacér topánba öltöztette. A modora csodálatos határozott lett. Angol szavakat kevert a beszédébe és különös dolgokon járatta esztét. Tengeri utakról és divatos fogadókról ábrándozott; azt mondta, hogy férfinál az öltözködés még fontosabb, mint nőnél; pólóról és golfjátékról beszélt; ismerte Vanderbilték egész rokonságát, az indiai vicekirályról pedig oly természetes hangon emlékezett meg, akár a fogarasi polgármesterről.

Bélától, már mint az urától, azt kívánta, hogy borotválkozzék meg mindennap és az inast keményen lehordta, mert ingujjban jött a verandára. Az urával reggeli előtt baracklekvárt akart etetni, amit dzsem-nek nevezett; ebédre virágot tett az asztalra és többizben kijelentette, hogy az angolok a világ legelső nemzete.

Kitudódott később, hogy Annus a cseh fürdőben melegen összebarátkozott valami Galway nevű angol házaspárral. Meg is emlékezett róluk a leveleiben, de az otthon lévőek előtt mégis ismeretlen maradt a Galway név, mert Annusnak rettenetesen rossz írása volt.

Azok a Galwayék igen előkelő emberek lehettek. Az angol király, aki akkoriban ugyancsak Marienbádban járt, ismételten megszólította őket a fasorban. A királyról is meglehetősen bizalmas hangon emlékezett meg Annus. Az egy kövér, elegáns, rokonszenvesen irónikus úriember. Egy véletlenül mult

csak, hogy Annus is meg nem ismerkedett vele. Nem is lett volna olyan nagy dolog. Odakünn másképp van, mint nálunk. Ott nem ordítanak mindjárt éljent és nem trombitálják a himnusz, ha valami királyt látnak. Olyan gentleman az, mint a többi, csak mellesken király. Nagy-Britanniának és császára Kelet-Indiának, ami mindenesetre sikkes hivatal.

Hanem Galwayék. Annus valósággal beléjük volt szeretve és napjában hússzor említette a nevüket. A férj egy nagy, szép, komortekintetű ember. Az angol klubember diszkrét előkelőségével öltözködött, sohasem beszélt semmit és fagyos nyugalommal töltötte ki csekkönyvének lapjait. És az asszony, Mary! Róla a szerelmes trubadur rajongásával beszélt Annuska. Mary karsú, vékony és magas, mint a toledói acélpenge. Ha kivágott ruhában jelenik meg, akkor megőrül minden férfiember. A keze, a lába — na! afféle keményvágású madonna-profilja van. Valami édes, szelíd, gyermekes báj mosolyog az arcán. És a mozdulatai! Ha leül, ha fölkel, ha megindul, ha meghajlik, akkor maga a megtestesült kecsesség. (Mondják, hogy Angliában vannak tanárok, akik rendszeresen tanítják a ritmikus mozgás művészetét.) És ez az ünnepezt asszony, aki évenként ötvenezer forintot költ magára, maga a gyermekes naivitás. A világ neki csak arra való, hogy automobilon rajta. Az óceánt azért teremtetten az Isten, hogy yachtolni lehessen rajta. Mary mindent látott már, de azért semmit sem tud. Járt Bombayban, Japánban és Honoluluban, de azért összetéveszti a Balatont a Holttengerrel és azt hiszi, hogy a csehek

magyarul beszélnek. És ez a tudatlansága imádásra méltó!

A grósz (így nevezték nagyapót) gyanus ábrázattal hallgatta Annust. Egy kicsit nagyot hallott az öreg és rendesen csak a felét értette meg annak, amit beszéltek. Mikor Annus az angol asszony gyönyörű nyakáról áradozott, a grósz trombitát csinált a tenyeréből.

— Mije van annak az asszonynak?

— Nyaka! — kiáltott Annus jóhiszeműen.

— Gyönyörű nyaka van!

A grósz ezen dühbe jött.

— Hát ez megint miféle bolond beszéd? Nem egy kutya minden nyak? Az én nyakam, a te nyakad, az ő nyaka?

Aztán németül dohogott tovább, a gúnytól eltorzult arccal:

— Ein schönes Gnack hat sie!

Béla is fanyar arccal hallgatta őnagyságát.

— Te, — mondta aztán — én azt gyanítom, hogy a te angoljaid svindlerek!

Annus mértéktelenül felháborodott ezen.

— Bolond beszéd! A király ismeri őket és a bécsi nagykövet jóbarátjuk. Két cseléddel utaznak és az automobiljuk velük van. Ha velük étkeztem, mindig Galway fizetett. A szobámat pedig teletömtek virággal. Őszintén szólva, nem is tudom, hogy mit szerettek rajtam.

— Az ilyet nem teszi ok nélkül az ember — vélekedett Béla.

Többet nem mondott.

Annus a következő héten már kevesebbet emlegette angoljait. A gyalogsétával is felhagyott és virágot se tett már az asztalra. Ekkor levelet hozott a posta. A levél Bécsből jött.

Mme la Baronne Anna de X.

Béla adta át neki a levelet.

— Hát te mikor kaptál báróságot? — kérdezte fanyar arccal.

Annus mélyen elpirult.

— Kérlek, odakünn minden Frau von-t bárónénak szólítanak...

Mary írt neki

„Kedves barátnőm, Galway Konstantinápolyba utazott. Egy hónapot kell ott töltenie. Én azonban unom a törököket és nem mentem vele. Eszembe jutott az ön kedves és sürgős meghívása és elhatároztam, hogy ezt a néhány hetet az önök várkastélyában töltöm. Reményilem, hogy nincs sok vendégük mostanában? Csendben fogunk élni, lovagolni és golfozni fogunk a várkertben és vadászgatni az önök havasain. Kérem, küldje az automobilt 17-én a vasúthoz.

Öleli barátnője: Mary.”

Annus arca most már krétafehér lett. Irgalmas Isten, mi lesz ebből? Várkastély, golf, park, automobil? Hiszen igaz, néhanapján eljár az ember szája, beszél, tüntet, kissé füllent is, hogy elmaradottnak ne gondolják, de ki hitte volna, hogy az angolok

mindent komolyan vesznek? El akar jönni, ide, ebbe a sivár és mocskos oláh fészekbe.

Bélának természetesen nem mert szólani. Halálos keserőséggel és rettenetes félelemmel a szívében járt-kelt a kertben. Tizenhetedikéig még öt nap van... Talán lehetne addig egyet-mást rendbehozni? Lássuk csak! Az ütött-kopott háznak oszlopos pítvara volt. Az ilyen házat errefelé kastélynak nevezik. De persze az angolok, ha a kastély szót hallják, mindjárt az ő norman váraikra gondolnak. Aztán a várkert! A tyúkok most is ott kaparásztak a málnabokrok alatt... Annus haragosan kergetőbe vette őket. Bélát talán rá lehetne venni, hogy megborotválkozzék, grószira is rá lehetne kényszeríteni egy tisztességes kabátot, de az a szörnyű angol asszony hátsapripákat, golfot, meg automobilt fog követelni! Oh, ezt a szörnyű szégyent nem lehet túlélni!

Annus két napig valósággal beteg volt. A harmadik napon egyszerre édes öröm nyilalt át a szívében. Mentő ötlete támadt. Táviratot küldött Marynak. A távirat így szólt:

„A báró és a báróné egy héttel ezelőtt Biarritzba utaztak, honnan bizonytalan időre Spanyolországba szándékoznak menni. Címet eddig nem közöltek. A várnagy.“

Az ügy ezzel el is volt intézve. Annus aztán levetette a fűzőjét és gyúrt tésztát rendelt ebédre. Galwayékat nem emlegette többet. A grósz meg Béla olykor még szobahozták az angolokat.

— Bizonyos, hogy szélhámosok voltak! — mondogatta Béla.

Annus vállat vont.

— Isten tudja! Lehet, hogy igazad van... Mindenesetre gyanusan barátságos emberek voltak...

Később már maga is elhitte, hogy okosan cselekedett, midőn azt a félig idegen asszonyt tapintatosan távol tartotta a házától.

A CSODAASSZONY

Tamás bácsi, ugyanaz a Tamás bácsi, aki évekkel ezelőtt elbeszélte Rébusz bárónak, a mintaférjnek történetét, a nyáron születésnapját ülte és vidám társaság verődött össze úri házánál. Ebédután valamelyik menyecske-huga dévajkodva azt kérdezte az öregúrtól, hogy miért nem házasodott meg? Tamás bácsi ekkor a meggyzínűre szívott tajtékpipájából néhány bánatos füstmacskát eregetett és így válaszolt:

— Volt egy asszony, azt szívesen elvettem volna... Igazi csodaasszony volt. Sajnos, nem nyerhettem el és ezért erős esküvel megfogadtam, hogy szomorú legénysorban töltöm életemet...

No hiszen az asszonyoknak több se kellett! Most már nekiestek Tamás úrnak, ahányan csak voltak. Ki volt az az asszonyesuda? Milyen volt? Hol találkozott vele a bácsi?

Tamás úr sóhajtozva nyomogatta le pipájában a hamut.

— Furcsa eset, hugaim! A legfurcsább benne, hogy én látni sohasem láttam az eszményképemet. Annnyit tudok csak róla, hogy Marinak hívták. De

azokután, amiket róla hallottam, azt mondtam magamban: ő, vagy senki más!

A hölgyek addig könyörögtek, hizelegtek Tamás úrnak, amíg el nem mondom a csodaasszony történetét.

*

Jurátuskoromban történt, — kezdte elbeszélését — hogy a principálisom Bécsbe küldött, hogy beszéljek valami ügyben a grófunkkal. A grófok akkori-ban általában még Bécsben szoktak lakni. Kocsin utaztam persze. Pozsonyban megháltunk és amikor reggel kihajtottunk a vámon, eltörött a kocsink tengelye. A fuvaros azt mondom, már csak holnap reggel mehetünk odább.

Unalmamban bejártam a koronázó várost és megnéztem minden nevezetességét; ebéd előtt pedig a hajóhídon átmentem a dunai ligetbe: az Au-ba. Meg kell jegyeznem, abban az esztendőben száraz volt a tavasz és a mezei egerek úgy elszaporodtak, hogy valóságos istencsapássá lettek. A liget gyöpös tisztásain is millió egérlyuk ásítózott.

Amint ott sétálok, egyszerre különös dolgot látok. Egy feketedolmányos, bolyhos fejű, diákformájú ember jár-kezel bukdácsolva a réten. Itt is, ott is letérdepel a gyöpön, odanyomja száját egy egérlyukhoz és belekiált:

— Mari lelkem, gyere ki!

Aztán odatartja fülét a lyukhoz, mintha hallgatódznék. Mivel azonban senki sem válaszol hívására, szomorúan csóválja a fejét és tovább megy, egy másik egérlyukhoz. Ott újból kezdi:

— Mari lelkem, gyere ki!

Ez valami futóbolond! — gondoltam magamban és tovább mentem. Amikor délben visszakerültem, a feketedolmányos még mindig ott mászkált négykézláb az egérlyukak között és szólongatta Marit a föld alól. A hangja akkor már egészen berekedt a sok kiabálástól.

Kíváncsiságom arra ösztökélt, hogy szóba ereszkedjem vele.

— Atyafi! — mondtam, — biztosan tudja, hogy Mari az egérlyukban van?

— Persze, hogy tudom! — válaszolt kedvetlenül, — csak azt nem tudom, melyikben?

— Az pedig öreg hiba, mert van itt egypár százezer!

— Hiba, hiba! — hagyta rá rosszkedvűen. — Öreg hiba, mert tegnap óta nem ettem és Isten tudja, ki főz nekem ma ebédet, ha nem találom meg Marit.

Most már alig bírtam a kíváncsiságommal.

— Hiszen, ha csak ebéd kell, azon még lehetne segíteni. Jöjjön az úr a dunai koresmába. Ebédután majd elmondja, miért bújt Mari az egérlyukba.

A feketedolmányos elfogadta a meghívásomat. Miután két ember helyett evett és négy helyett ivott, előkereste a kurtaszárú pipáját, fesztelenül megtömté az én dohányzacskómból, rágyújtott és szép sorjában elmondta azt, amire ti most kíváncsiak vagytok...

*

Én hajdusági fi vagyok, — mondotta a fekete-dolmányos, — a nevem Karikás Miska. Édesapám becsületes gombkötőmester Debrecen városában. Engem nem fogott mesterségre, hanem a kollegiumba küldött, hogy urat neveljen belőlem. De bizony a fejem kemény volt a deák-tudományra, a vérem pedig olyan, hogy nem tudok vele megülni egyhelyben. Kántálni, inni és vágálni azonban szeretek is, tudok is.

Két esztendővel ezelőtt történt, hogy apámmam kikergetett a házából. Én akkor nyakamba vettem a világot és azóta a tótságban és túl a Dunán kóborlok. Hogy miből éltem meg az első esztendőben? Gondoljon a tekintetes úr, amit akar és jó nyomon jár.

Tavaly igen nevezetes dolog esett velem. A nyáron Győrből a Balatonra igyekeztem, persze gyalogszerrel és a veszprémi úton szegény vándordiak módjára felkérlekedtem egy úri hintó bakjára. A hintóban magányos öregember ült, akinek olyan volt az arca, mint a száz esztendős, vörös kecskebaké. A nagy nyári melegben is fülig a farkas-bundájába burkolódzott; a napon is egyre didergett. Szemmel látható volt, hogy nagybeteg az istenadta. A veszprémi postán megszálltunk és az öregember mindjárt ágynak esett. Úgy vélekedtem, jó volna orvosdoktort, vagy kenőasszonyt hivatni, de ő azt mondta, majd ellátja az ő baját a Mari. Nem tudtam, ki légyen Mari, mert a szobában csak ketten voltunk az öreggel.

— Nyúlj bele, fiam, a dolmányom zsebébe, —

szólott az öregember, — ott találsz egy virágos kis selyemkeszkenőt; azt vedd ki és dobd a levegőbe.

Azt hittem, lázban beszél, de azért megtettem, amit kívánt. A levegőbe dobtam a kendőt és amikor a földre esett, — akár hiszi a tekintetes úr, akár nem, — egyszerre selyemruhas, szelidarcú, szép fiatal asszonyszemély állott előttünk. Ő volt a Mari. Mindjárt gondjába vette az öreget, melegítőt tett a lábára, borogatást a fejére, megitatta, herbateát főzött neki. Ápolta, gondozta, mint édesanyja a gyermekét.

Alkonyatkor így szólott hozzám a beteg öreg:

— Édes fiam, Karikás Miska, én most már meghalok. Mivel jószívvel voltál hozzám, örökösömmé teszek és rád testálok Marit.

— Mit csináljak én szegény vándordiak, egy asszonnyal? — kérdeztem megszeppenve.

— Ez nem olyan asszony ám, mint a többi, — mondta az öreg, — éppen azért nagyon hozzád való. Igazi csodaasszony. Nem kívánhatsz tőle olyat, amit meg nem tenne a kedvedért. Talán még a mennyei csillagokat is lehozná neked. Figyelj fiam, Karikás Miska, mindjárt próbára teszem a tudományát!

Azzal odaszólt neki:

— Mari lelkem, olvass le száz aranyat az asztalra!

Mari mosolyogva nyúlt a virágos kendője alá és egy fényes körmöczit tett az asztalra. Aztán még egyet és mindig többet. A keze sebesen járt és hamar együtt volt a száz arany.

— Ez még nem minden! — folytatta az öreg.

— Van Marinak még egy kitűnő tulajdonsága. Ha akarod, van feleséged, ha akarod, nincs. Házasemberből akkor lesz megint legénnyé, amikor kívánod.

— No már azt szeretném látni!

Az öreg odaszólt a leánynak:

— Fordulj egyet, Mari lelkem!

Mari tüstént az arcára húzta virágos kendőjét és sarkonfordult. A következő pillanatban — akár hiszi a tekintetes úr, akár nem — úgy eltűnt a szobából, mintha párává lett volna. A virágos keszkenője maradt csak utána, azt röptében elkaptam. Most már elhittem, hogy ez nekem való asszony.

Hálálkodni akartam az öregnek, de bizony az ügyet sem vetett rám. Meg se mukkant többet. Halott ember volt. Én soha életemben nem szerettem hivatalos emberekkel társalogni, azért sietve zsebre tettem a selyemkeszkenőt meg a száz körmőcit és éjnek idején gyalogszerrel útra keltem Füred felé.

Tudom, hogy mindaz, amit most elmondtam a tekintetes úrnak, nagyon valószínűtlen. Ha más ember mondaná el, a szemébe is vágnám, hogy hazudik. De mivel enmagammal történt, mégis csak el kell hinnem.

Éjfél felé, — folytatta elbeszélését Karikás Miska, — szép nyári holdvilág mellett megpillantottam a Balatont. Letelepedtem egy domb tetején és a levegőbe dobtam a virágos keszkenőt. Mari mosolyogva ott állott mellettem.

— Ehetném, Mari! — mondtam.

— Mit szeretne, édes uram? — kérdezte.

— Paprikáscsirkét és debreceni kürtös-kalácsot. Abban már két esztendeje sem volt részem. És egy üveg badacsonyi kéknyelű is elkelne.

Mari abroszt terített elém, aztán — hipp-hopp! — a vacsora ott volt előttem. Soha addig nem ettem, nem ittam olyan jóízűt. Amikor jóllaktam, nótás kedvem kerekedett. Mari meglobogtatta a kendőjét, egy gitárt vett ki belőle és fülemüle-hangon eldalgolta nekem a Tihanyi ekhót.

Végül így szóltam hozzá: — Csókolj meg, Mari lelkem!

És a szívem nagyot dobbant, amikor készségesen odanyújtotta a piros ajkát. Hajnal felé, amikor tovább akartam menni, — fordulj egyet, Mari lelkem! — zsebre tettem a feleségemet és száz arannyal az erszényemben, mint kackiás legényember, bevonultam Füredre.

Azon túl gyöngyéletem volt. Bárhol jártam, mindig ott volt a zsebembe a virágos keszkenő. Ha leszakadt a dolmányom gombja, ha fidibusz kellett a pipámra, ha kifogytam a pénzből, mindig segített rajtam Mari lelkem.

Füreden nagyságos úr voltam. Körmöci aranyakba ferbliztem, bankót ragasztottam a cigány pofájába és forintokat dobáltam a hajlongó pincéreknek. Az Anna-bálon nem találtam az úrinők között kedvemre való táncosnőt. Kimentem a kertbe, földobtam a keszkenőmet és karonfogva bevezettem Marit a terembe. Olyan szép volt, hogy magam is megbámultam. Fehér selyemruhát viselt, keztyűt és selyemtopánt; a haját fehér rózsa ékesítette és a

nyakán mogyorónyi gyöngysor pompázott. Előkelő volt, mint egy grófné és olyan kecsesen táncolt, mint egy tündér. Mindenki csak őt csudálta, de ő ügyet sem vetett a nagyúri gavallérokra, hanem szerelmesen simult a karomba. Amikor az úrfiak már nagyon ostromolták a bókjaikkal, meguntam a dolgot, azt mondtam:

— Fordulj egyet, Mari lelkem! — nevetve a zsembembe gyűrtem a kezkenőmet és hazamentem.

Ha megbecsültem volna magamat, én lehettem volna a világ legboldogabb embere. Azt kellett volna tennem, hogy veszek valahol egy úri birtokot, az árát leolvastatom Marival, azután holtig békén elpipázgatok szépasszonyom mellett. Gondolkoztam is ezen, de mindig azzal bíztattam magamat, hogy ejh, ráérek én arra még!

A vándormadár természetem nem tudott megülepenni.

Aztán még egy nagy bajom van nekem, tekintetes uram. Ha egy asszony mindenre azt mondja: igen, igen, édes uram! — ha mindig szelíden mosolyog és mindig alázatos meg szolgálatkész, akkor én megúnom azt az asszonyt. Hiszen szerettem én Marit, szerettem, de azért olykor mégis szükségét éreztem, hogy az ő nagy jóságát kiheverjem kevésbé jó némberek társaságában. A múlt héten az ördög megint idehozott Pozsonyba. Mi tagadás benne, egy német színésznő után jártam. Szépnek ugyan nem szép, kedvesnek sem mondható, de azért van benne valami, valami, ami nincs meg Mariban. Talán az,

hogy néhanapján olyan gorombán beszél, akár egy debreceni talyigás. Tegnap délben meghívtam a német frajlát ebbe a koresháza, rántott csibére, sampanyi borra. Széles jókedvünk volt és amikor előke-
rült a cigány is, hangos lett a mulatságunk. Idő-
közben azon vettem észre magamat, hogy elfogyott
a pénzem. — Semmi! — mondom. Hamar a ház
mögé szaladok, kiveszem a keszkenőmet, előterem-
tem Marit és néhány aranyat kérek tőle. Mint min-
dig, most is készségesen adott. Ezuttal azonban
megkérdezte tőlem, mire kell olyan sürgősen a pénz.

— Azzal te ne gondoldj, te csak fordulj egyet,
Mari lelkem!

Megfordult és eltűnt. Előbb azonban egy hosz-
szú, szomorú pillantást vetett rám. Vagy csak én
képzelttem?

Én aztán a színésznőmmel kísértálm a rétre és
jó ideig ott viháncoltunk. Zálogosdit játszottunk
kettesben. Amikor rám került a zálogadás sora,
kifordítottam a zsebemet, de nem találtam semmit,
csak a virágos keszkenőmet. Bizony odaadtam neki.
Azt mondta, el fogjuk dugni a kis keszkenőt egy
egérlyukba, én keressem meg. Ha megtalálom, ka-
pok egy csókot.

— Nagyon jó lesz!

Szerettem volna megcsókolni a német frajlát,
ha már megfizettem az ebédjét. Pedig békaszája
volt, a foga meg sárga volt. Dehát ilyen az ember.

Aztán keresni kezdtem a kendőt, kerestem, de
nem tudtam rátalálni. Játék közben ide-oda szalad-

tunk a réten és körülöttünk rengeteg sok volt az egérlyuk. A frájla sok sampanyit ivott ebédnél és maga sem emlékezett már, hol dugta el. Egy ideig ő is segített keresni, de aztán megúnta a rossz kedvet és faképnél hagyott. Én pedig, egyre növekvő rémülettel, késő éjszakáig itt keresgéltem a holdvilágos réten. Ma korán hajnalban újra kezdtem a kajtatást. Most már jóllaktam és megyek, folytatom. De már magam sem hiszem, hogy valaha még viszontlássam az én drága, jó feleségemet... Pedig ha válaszolna hívásomra, jaj, én a tíz körmőmmel is kikaparnám a föld alól! Nem is tudom, mi lesz most velem. Se pénzem, se feleségem.

*

— Eddig volt a diák elbeszélése, — mondotta Tamás bácsi. — Én aztán két ezüst huszast adtam neki és ő megígérte, hogy pontosan visszafizeti, ha megtalálja a virágos keszkenőjét.

Amikor másnap reggel a megoperált kocsinkal áthajtottunk a pozsonyi hajóhidon, messziről megláttam emberemet a ligetben. Négykézláb mászkált az egérlyukak között és panaszos hangon üvöltötte:

— Mari lelke, gyere ki!

Magam aztán megjártam Bécsset. Visszajövet megint megebédeltem a pozsonyi korcsmában, Kariás Miskát azonban már nem találtam ott. A korcsmáros azt mondta: a komiszáros hazatoloncoltatta Debrecenbe. Ebédután, miközben a fuvarosom megitatott, egyedül találtam magamat a réten, próba-

képen én is bekiáltottam Mari nevét egy pár egérlyukba. De csak úgy félhangon. Úgy vélekedtem, nem is volna bolond dolog, ha véletlenül rábukkannék a virágos keszkenőre. A szerencse azonban nem kedvezett. És akkor megfogadtam, hogy nem házasodom meg soha, mert olyan asszonyt úgyse találnék, amilyen Mari lelkem volt.

A SIKKASZTÓ FELESEGE

A legényem behozta a reggeli postát. A hírlapok és árjegyzékek közt egy levelet találtam, melynek borítékán megismertem Áldó Kálmán kezevonását. Ezek a gömbölyű, gondos és rokonszenves betűk már sok vidám családi lakomához hívtak.

A levél Fiuméből érkezett. Áldó egy héttel ezelőtt Abbáziába utazott, hogy rendbe szedje az idegeit. Az utóbbi időben igazán kissé idegesnek látszott... Vajjon, hogy érzi magát most?

A levél így szólt:

Kedves Imre! Holnapután tudni fogja az egész ország, hogy sikkasztottam. Bűnömet nem tehetem többé jóvá. Nem tudom, hogy túléltem-e a becstelenségemet, de annyi bizonyos, hogy élve nem fogtok többé viszontlátni. Hajdani barátságunk emlékére kérek, készítsd elő szegény jó Vilmát a szörnyű csapásra. Ő semmit sem sejt és nem akarom, hogy a hírlapokból tudja meg a valót. Megpróbáltam, de képtelen vagyok rá, hogy írjak neki. Te gyakran szoktál nagy elnézéssel beszélni bűnbe esett emberekre. Talán el tudod képzelni azt is, hogy nem vagyok rossz ember, ha rosszat tettem is. Mondd meg

Vilmának, hogy bocsásson meg, ha tud, és csókold meg helyettem a szegény gyermekeimet. Isten fizessen meg jószágodért!

Köszönt boldogtalan híved: Aldó Kálmán.

U. i. Semmiképpen sem akarlak belekeverni az én nyomorúságomba, azért bátran átadhatod ezt a levelet a rendőrségnek. *Kálmán.*

Aldó volt ismerőseim közül az, akire szívesen rábízta volna a becsületemet és a vagyonomat... Némi restelkedéssel vallom be, hogy bizalmas embereim közül ő már a második, aki sikkasztott. Az első is szakasztott olyan finomlelkű, rokonszenves és rendes ember volt, mint Aldó, ő is példás családapa volt és a föllebbvalói őt is nagyon kedvelték...

Délelőtt tízkor bekopogtattam Aldóék lakásán. Ott laktak a város végén, ablakaik a népkertre nyíltak. Sejtelmem sem volt még akkor, hogy mit fogok mondani az asszonynak. Hogyan mondja az ember a szerető hitvesnek, hogy az ura gazember? Erre vonatkozólag nem ad utasítást semmiféle Művelt Társalgó.

Aldóné a nagy nappaliban volt és éppen tízórát adott a gyerekeknek. Vidáman fogadtak, mint a ház régi barátját szokás.

— Üljön le Imre bácsi, — mondta az asszony — maga is kap a meleg pogácsából!

Amire tíz esztendő alatt sohasem gondoltam, az most egyszerre világos lett előttem, amint körülnéztem az Aldó otthonában: ennek a nyomorult em-

bernek sikkasztóvá kellett lennie! Az volt a baja, hogy előkelő lélek volt és irtózott mindentől, ami közönséges; Áldó vértanuja volt a művészi ízlésnek. Gyűlölte a papírkárpitokat, az olajnyomatokat, a budapesti kárpitosok olesó díszítéseit és a cifrálkodó zsugoriságot. Lakása azzal a pompás egyszerűséggel volt berendezve, amely a fejedelmek magánlakosztályait jellemzi. Stukkós mennyezet, selyemkárpit, válogatott műtárgyak. A szoba délnek feküdt, igen világos volt, bár odakünn erősen havazott. A gázra berendezett velencei kandalló fölött bájos Bunny-kép függött. A gáz égett a kandallóban és a szobát kellemes fenyőillat járta át. Áldóék előkelő, tiszta és kedves levegőben éltek.

Az asszony mindig olyan viruló és friss benyomást tett, mintha most jött volna hideg vízből. A haja barna és hullámos, makacs és erőyes arcán a bőr barnáspiros, tekintete erős és vidám, szája ugyan nagy, de szép vágású és foga pompás. Ha arccal a világosság felé fordul, akkor látja az ember, hogy finom pehely teszi bársonyossá a bőrét. Kissé erőscsontú, de azért nagyon keces. Mindig egyszerűen, de sok gonddal és izléssel öltözködik. Most is világoskék zubbony és fehér flanellszoknya van rajta. Lába nem kicsi, de formás és cipője remekbe szabott.

A két kis leánya fehér ruhát visel, fülük fölött kék csokrot kötöttek selymes hajukba. A két szőke baba szinte megdöbbenően szép. Rózsásak, gömbölyűek, finomak — bocsánatot kérek! — mint a tejen hizlalt kis malacok. Az ő gödrös arcukon is állandóan ott mosolyog az édesanyjuk derült nyugalma.

— Levelet kaptam Kálmántól, — kezdtem.

— Nekem is írt tegnap, — vágott közbe az aszszony. — Holnapután már itthon lesz.

Majd tréfás elkeseredéssel tette hozzá:

— Nem is képzelem, az ilyen szegény szalmaözvegyet még az ág is húzza! Ma is valami nagy kellemetlenségem volt: kisült, hogy meglopott a bonneom.

— A kis Sári?

— Ő.

— Kálmán valami megbízást adott nekem, azért is jöttem, — kezdtem később.

— Tudom már hogy mi az! Ő mindenáron azt akarja, hogy engedjük el a fivérének a kamatokat. Ezen már sokat veszekedtünk. Mesébe való ennek az embernek a szíve, ha én nem volnék, biztosan tönkre tenné magát...

Áldóné arca egyszerre felragyogott. Az ura jó szívéről beszélt és ekkor eszébe jutott valami.

— Jöjjön, mutatok magának valamit. De ha fecseg, kikap!

A szomszédszobába vezetett. Az ébenfa zongorán fehér márványszobor állott: a kisleányok kettős mellszobra volt. A két kőfejecske összehajolt és mosolygott. Szép és jó képmás volt.

— A Kálmán karácsonyi meglepetése! Ő nem is sejti, hogy a kicsinyek a szobrászhoz jártak. Mindig félttem, hogy egyikük kikottyantja az asztalnál, de ők híven megőrizték a titkot. Tetszik a szobor?

— Nagyon!

Most már tessék ennek az asszonynak elmondani, hogy az ura sikkasztott!

— Bácsi, — mondta a nagyobbik leány, — tudunk egy karácsonyi verset... Apának tanultuk!

— Mondjátok! — biztatta őket édesanyjuk.

Együtt mondták ketten. Pásztorokról, bárányokról meg angyalokról szólt a vers. A csendesen gügyögő mollhangjuktól kissé könnyes lett az asszony szeme. Restelte is az elérzékenyülést és kinevette önmagát. Mikor bevégezték, megcsókoltam a gyerekeket. Az apjuk különben is megbízott, hogy csókoljam meg őket az ő nevében, megbízásom kellemesebbik részét tehát elvégeztem volna. De most már tessék ennek az asszonynak elmondani, hogy az ura sikkasztott!

Cseresznyepálinkát hoztak, az asszony maga is ivott félpohárával és rajtam valami kellemes és léha fatalizmus vett erőt. Olyasmit éreztem, hogy nem is érdemes a Kálmán dolgával törődni. Valami majd csak lesz belőle. Csak azzal érdemes törődni, ami van: a szép lakással, a kedves asszonnyal és a gyerekekkel. (Maglehet, hogy ilyenféle lelki zsibbadás vitte bele Áldót a sikkasztásba.)

Az asszony az órát nézte, majd megnyomta a csengetyű gombját.

— A kisleányokat most öltöztetik. Ebéd előtt sétálniok kell egy órát. Maga Imre bácsi addig majd elmondja nekem, hogy mit üzen az uram.

— Igen!

Bejött Jutka, a szobaleány.

— Nagyságos asszony, — mondta titokzatos hangon, de az örömtől sugárzó arccal, — itt vannak a rendőrségtől!

A rendőrség szó hallatára hideg futott végig rajtam. Mintha csak értem jöttek volna!

Fekete alak lépett a szobába. Festett bajszú, sárgaarcú ember volt, kopott úr formájú, első pillantásra megismertem, hogy titkosrendőr.

— A kapitány úr küldte? — kérdezte az asszony.

— Igenis, nagyságos asszonyom.

Áldóné felém fordult.

— Sári dolgában írtam a rendőrségnek. Ki hitte volna a szenteskedőről? A szmaragdos karperecemet lopta el, nem nagyon értékes, de kedves emlékem, az uramtól kaptam, mikor Bözsike született... Jutka megtalálta a bonne holmija közt a zálogcédulát. Most tudódott ki, hogy a kis alamuszinak kedvese is volt, valami postaszolga, annak adta a pénzt. Pedig tisztességes polgárcsaládból való leány!

Megkönnyebbültem! Hál' Istennek, hogy csak ennyiben van a dolog, ebédig még lesz időm, hogy előkészítsem az asszonyt...

Igen kínos jelenetnek lettem tanuja. Becsöngették a mitsem sejtő bonnet, — szőke, gömbölyű, kissé együgyű arcú leány volt, — a detektív aztán hirtelen hozzálépett és dörgő hangon rákiáltott :

— Tolvaj! — A kis ostoba krétafehér lett, reszketett és elpityeredett. Semmit se tagadott. Igen, ő ellopta és elzálogosította a karperecet... A pénzt a vőlegényének adta, a postaszolgának... Valami hiány esett a hivatalos pénzben (gondolom huszonkét

forintről volt szó!) és mivel a királyi posta irgalmatlan az ilyen dolgokban, Sári meg akarta menteni a vőlegénye ekzisztenciáját... Azt hitte, hogy a nagyságos asszony nem fogja észrevenni, mert már több egy éve, hogy nem viselte azt a karperecét... Az volt a tervük, hogy ha ketten a postással megtakarítottak annyit, akkor megint kiváltják az ékszer a zálogból és Sári visszalopja a helyére...

— Rendben vagyunk, — mondta a tisztviselő. — A postás tehát bűntárs. A sikkasztás dolgának is utána fogunk járni...

Aztán megfogta a leány karját.

— Te most velem jössz!

A kis bamba erre láthatóan nem volt elkészülve. Rémülten az asszonya lába elé vetette magát és könyörgött, hogy bocsásson meg neki. Azt mondta, hogy sohasem mer többet a szülei szeme elé kerülni, ha börtönbe viszik.

— Azt hiszem, megbocsáthatna neki, — szóltam halkán az asszonyhoz.

Beavatkozásom láthatólag bosszantotta Áldónét.

— Szó sincs róla! — mondta. — A betörőnek, aki belopódzik idegen ember lakásába, inkább meg lehet bocsátani, mint a házi tolvajnak. A házi tolvaj viszszaél a bizalommal és ez a legförtelmesebb dolog a világon!

Áldó Kálmánra kellett gondolnom, akiben oly nagyon megbíztak a föllebvalói...

— Én a maga helyében mégis megbocsátanék neki most...

— Mért az én helyemben? Mért most?

— Maga mondta, hogy a szülei intelligens és tisztességes emberek!

Aldóné, aki nagyon bírta a szót, — ezt régebbi vitáink alkalmával tapasztaltam, — kész volt a válasszal.

— Ha műveletlen szülők gyermeke volna, inkább meg lehetne neki bocsátani. De ő a viszonyaihoz képest igen jó nevelést kapott. Ő tudja, hogy mi a jó, mi a rossz, mi szabad, mi tilos. Az intelligens ember bűne súlyosabb beszámítás alá esik, mint a tudatlané.

A tolvaj talán nem értette, hogy mit beszélünk, de mindenesetre megérezte, hogy ha valakitől, hát tőlem várhat segítséget. Összekulesolt kezekkel, kétségbeesett könyörgéssel tekintett reám. Most kiadtam az utolsó kártyámat.

— Gondolja meg, hogy szerelemből vétkezett.

Az asszony keserűen mosolygott.

— Megbocsátának, ha éhségből tette volna. De ő nem éhezett. Jó dolga volt a házában, ennek ő maga a megmondhatója. Úgy bántam vele, mintha családtag volna. Már karácsonyi ajándékot is vettem neki...

(Ennél a szónál a leány — nem tudom miért — görcsös zokogásra fakadt. A forró könnyei csak úgy patakzottak.)

Aldóné pedig folytatta:

— Nem vagyok szívtelen, azt maga is tudja. De ki nem állhatom az ilyen szentimentális okoskodást. Mindenki tudja, hogy mit tesz. Mindenki felelős azért, amit tesz. Vigye, kérem!

Az utóbbi fölszólítás a titkosrendőrnek szólt. A leány a földön feküdt és sikongott, mint az állat, melyet a vágóhídra visznek. A detektív úgy is hurcolta ki a szobából, mint az állatot. Az ajtóban a szerencsétlen még megkapaszkodott mind a két kezével. Jutka — akinek az egész jelenetben igen nagy és előttem érthetetlen gyönyörűsége telt — egyenként fejtette le az ujjait. Nem fogom elfelejteni a rettenetes szomorú pillantást, melyet a bonne akkor rám vetett.

Áldóné a szomszéd szobába szökött a kínos jelenet elől. Mikor odakünn már elcsendesedett a sikoltozás, bejött megint hozzám. Egyébként szép arca most is még szinte szögletes volt a makacsságtól. Egy ideig szó nélkül járt föl és alá, s végül megállott előttem.

— Tulajdonképpen kár volt összekülönböznünk ezen a semmiségen. Nem gondolja?

Nem tudtam neki válaszolni. A lelkem tele volt keserű haraggal. Áldóné most azon törte a fejét, hogy más tárgyra terelje a szót.

— Igaz, — mondta, — mit is üzen az uram?

— Azt üzeni, hogy bocsásson meg neki, ha tud. Ő nem jön többé haza, mert sikkasztott.

Kimondtam. A következő pillanatban már jobb szerettem volna, ha némának születtem volna. Most már ez az asszony tekintett rám krétafehér arccal, kétségbeesetten és összekulcsolt kezekkel...

TARTALOM

	Oldal
Anci doktor lesz	3
Bizonyítékok hiányában	73
 Elbeszélések:	
Utazás Almirába	125
Viszontlátás	135
Mi van az igazság mögött	143
Megkéssett fecskék	151
Jazz	157
A földön békesség	162
Az új hajó	168
Lenn, a pincében	174
Optimisták és pesszimisták	181
Magyar művész	187
Családi tanács	192
Szélhámosok	209
A csodaasszony	207
A sikkasztó felesége	218

HERCZEG FERENC

MŰVEINEK JUBILÁRIS GYŰJTEMÉNYES KIADÁSA

I. SOROZAT:

1. Pogányok.
2. Az aranyhegedű.
3. A honszerző.
4. Szerelmesek.
5. Az élet kapuja.
A fogó hold.
6. Szelek szárnyán.
Andor és András.
16. Az első fecske.
17. Napnyugati mesék.
22. Árva László király.
Éva boszorkány.
23. Déryné ifjasszony.
Kéz kezét mos.
Az első vihar.

II. SOROZAT:

7. A hét sváb.
8. Simon Zsuzsa.
Idegenek között.
9. A Gyurkovics-lányok
(regény és színdarab).
10. A Gyurkovics-flúk.
Gyurka és Sándor.
11. Alomország.
12. Lélekrablás.
A királyné futárja.
18. Mutamur.
19. Arianna.
Az ezredes. — Tilla.
29. Sirokko. — Kék róka.
A kivándorló.
30. A költő és a halál
és kilenc egyfelvonásos.

III. SOROZAT:

13. Szabolcs házassága.
Egy leány története.
14. Magdaléna két élete.
A fehér páva.
15. Fenn és lenn.
20. Napváros.
21. Tűz a pusztában.
24. Bizánc.
Ocskay brigadéros.
25. A híd.
A fekete lovas.
26. A dolovai nábob leánya.
A három testőr.
27. Honthy háza.
Aranyborjú.

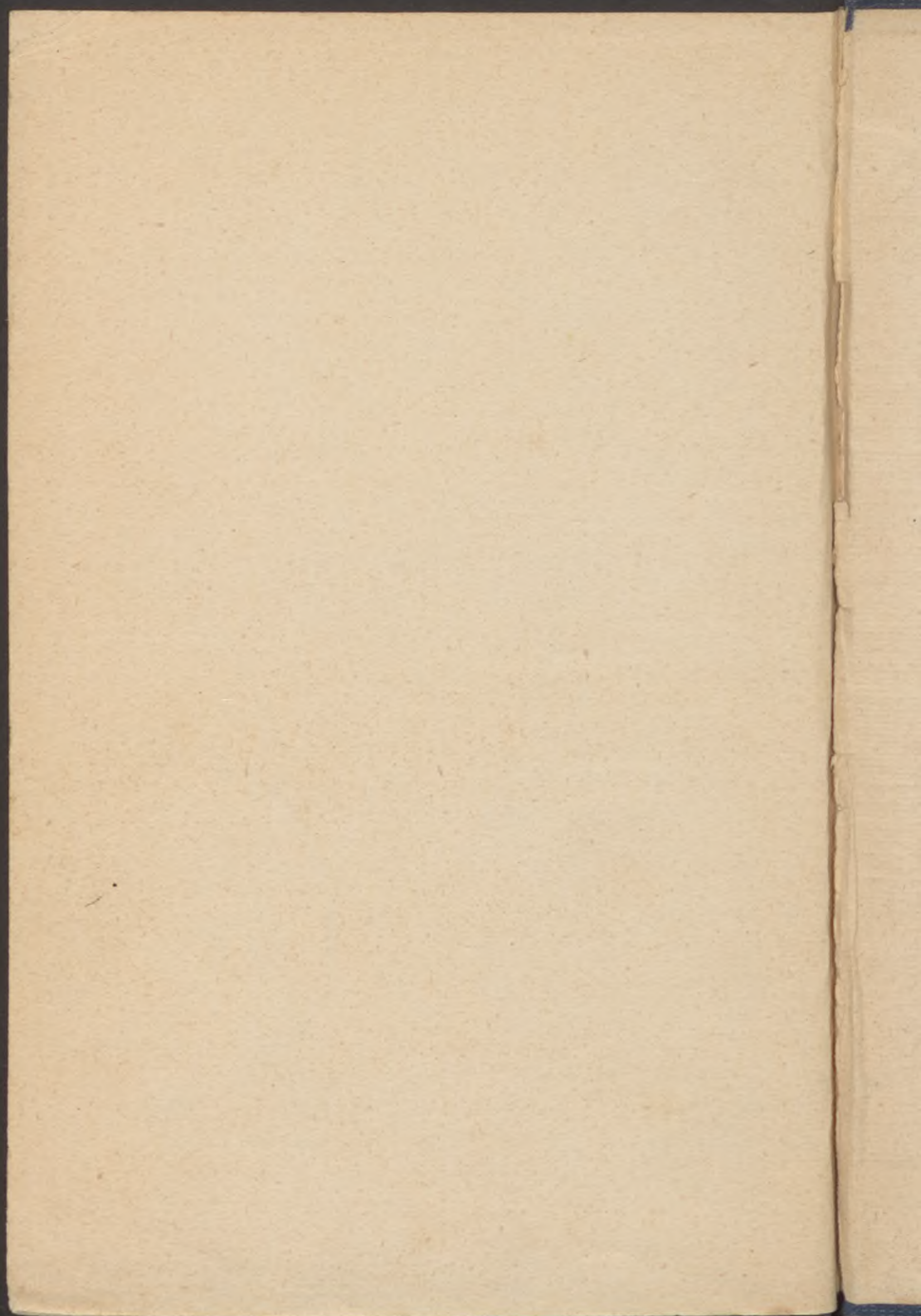
IV. SOROZAT:

31. Északi fény.
32. A politikus. — Második
szerelem.
33. A milói Vénusz karja. —
A cserebőrűek.
34. A Lánszky-motor. —
Mesék.
35. Emberek, urak és nagy-
urak.
36. Mink és ők.
37. Huszonhat elbeszélés.
38. Tanulmányok I.
39. Tanulmányok II.
40. Szendrey Júlia. — Majom-
színház. — Ünnepi játék.
- A sorozat befejező kötete Su-
rányi Miklósnak Herczeg Fe-
rencről írott életrajza.

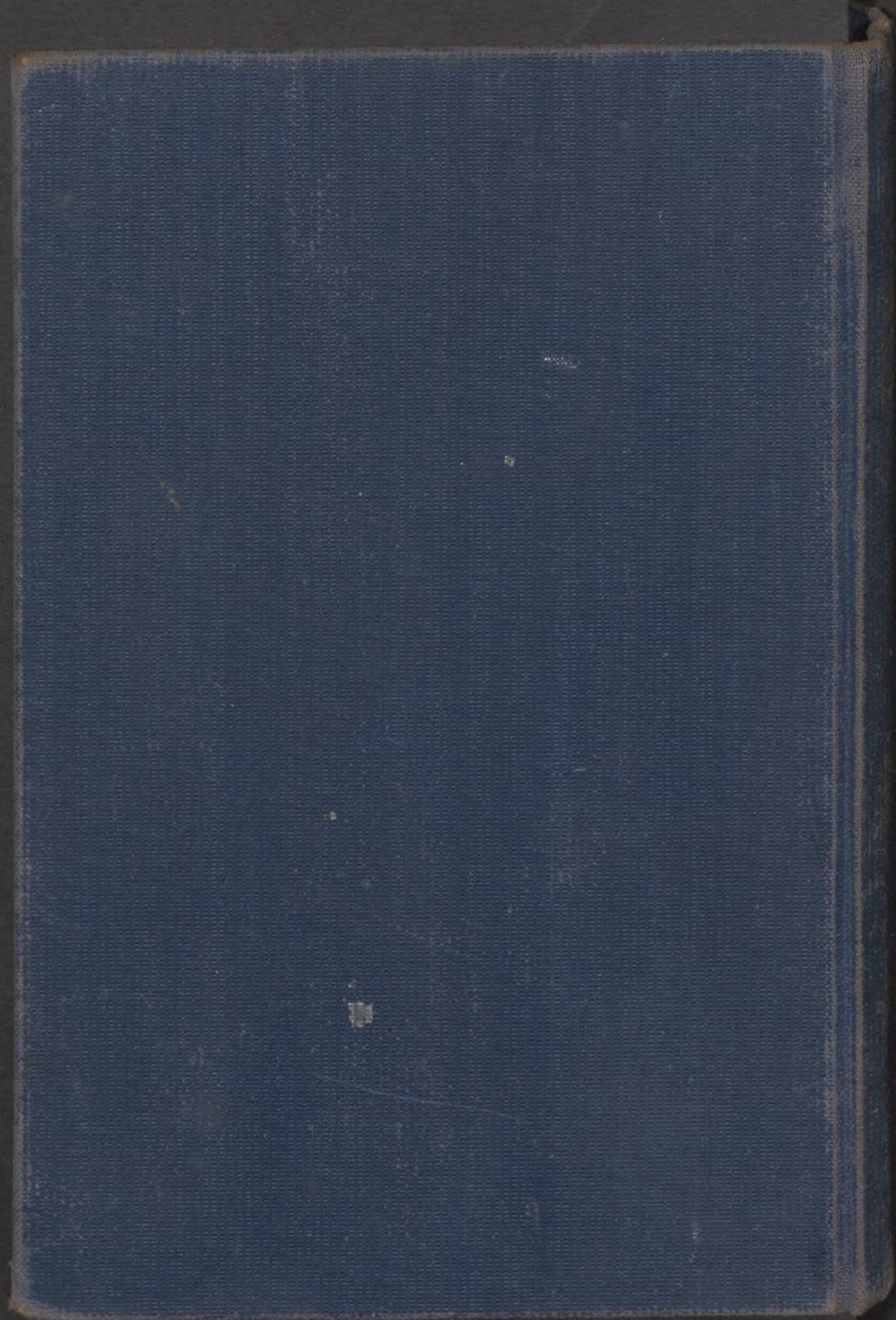
C
A
=

n-
n-
e-

=
A







MAGYART A
MAGYARNAK



MAGYAR

REGÉNYEK

HERCZEG

FERENC

A N C I

DOKTOR

E S Z

AZ ÚJIDŐK

KIADÁSA
